

Clustervisie verblijfsrecreatie

Cluster Kootwijk

Rapport

Clustervisie verblijfsrecreatie

Cluster Kootwijk

Rapport

dossier :

registratienummer : C4128

versie :

Gemeente Barneveld

Maart 2010

INHOUD**BLAD**

1	INLEIDING	3
1.1	Groei en Krimp	3
1.2	Doelstelling clustervisie	4
1.3	Aanpak	4
1.4	Resultaat	5
1.5	Status	5
1.6	Plangebied cluster Kootwijk	5
1.7	Opbouw	6
2	VERBLIJFSRECREATIE: PRODUCT EN PRODUCTIESTRUCTUUR	7
2.1	Huidige situatie	7
2.1.1	Inleiding	7
2.1.2	Oorspronkelijk aanbod	7
2.1.3	Afgeleid aanbod	8
2.2	Kenmerken verblijfsrecreatie	10
2.3	Organiserend vermogen	14
2.4	Toekomstplannen	15
2.5	Marktontwikkelingen	16
2.6	Opgave	18
3	KADERSTELLING VOOR GROEI VANUIT DE OMGEVING	20
3.1	Inleiding	20
3.2	Natuur	20
3.2.1	Inleiding	20
3.2.2	Doelstellingen natuur	21
3.2.3	Kenmerken natuur	21
3.2.4	Draagkracht van de natuur	22
3.2.5	Criteria vanuit natuur	27
3.2.6	Conclusies natuur	28
3.3	Landschap, cultuurhistorie en archeologie	28
3.3.1	Doelstelling	28
3.3.2	Kenmerken landschap, cultuurhistorie en archeologie	28
3.3.3	Analyse landschap, cultuurhistorie en archeologie	29
3.3.4	Conclusies landschap, cultuurhistorie en archeologie	32
3.4	RANDVOORWAARDEN NATUUR, LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE	32
4	VISIE OP DE ONTWIKKELING	34
4.1	Inleiding	34
4.2	De ambitie	34
4.3	Visie op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden	34
4.4	Visie op de economische ontwikkelingsmogelijkheden	36
5	VAN VISIE NAAR REALISATIE	38
5.1	Uitdaging aan ondernemers	38
5.2	Begeleiding van de uitbreidings- en herstructureringsplannen door de provincie en de gemeente	38
5.3	Uitdaging in samenwerking	40

6	LITERATUUR	42
7	COLOFON	43
	BIJLAGE 1: METHODE DRAAGKRACHTINDEXERING	1
	BIJLAGE 2: BELEID LANDSCHAP EN ARCHEOLOGIE	9
	BIJLAGE 3: SCENARIO'S WORKSHOP	11
	BIJLAGE 4: DEELNEMERSLIJST WORKSHOP	16
	BIJLAGE 5: HANDREIKING ONDERNEMERSPLANNEN, CHECKLIST A EN B	18

1 INLEIDING

1.1 Groei en Krimp

Het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN) is het grootste aaneengesloten bos- en natuurgebied van Nederland. Dankzij de omvang van dit natuurgebied is de Veluwe een oase van rust voor bezoekers. Dit maakt de Veluwe tot een van de belangrijkste toeristische gebieden voor de verblijfsrecreatie in Nederland.

Recreatie en toerisme is één van de snelst groeiende en de meest duurzame sector voor werkgelegenheid en economie op de Veluwe. De aanwezigheid van hoogwaardige natuur vormt een aantrekkelijke basis voor nieuwe investeringen die passen bij het gebied.

De kracht van de Veluwe, in termen van rust, ruimte, natuur en cultuur is tevens haar kwetsbaarheid. De grote opgave voor de Veluwe is daarom om een verantwoord evenwicht te vinden tussen bescherming en behoud van deze kwetsbare waarden en het ontwikkelen en in stand houden van een verantwoord en duurzaam recreatief gebruik (Veluwe 2010).

Om deze opgave te realiseren is het beleid van de provincie Gelderland er op gericht een kwaliteitsimpuls te genereren voor zowel recreatie en toerisme als voor de natuur. Dit heeft voor de verblijfsrecreatie op het CVN geleid tot het project Groei en Krimp.

Het doel van Groei en Krimp is: "Om de meest kwetsbare natuur op de Veluwe te ontlasten en ontwikkelingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie te geven op minder kwetsbare plaatsen".

Uitgangspunt hierbij is dat ondernemen in de natuur zodanig dient plaats te vinden dat natuur en economie er beiden beter van worden. De inzet van het project Groei en Krimp is dat de Veluwe voor toeristen een aantrekkelijk gebied blijft, maar dat ook ruimte wordt gegeven om de gewenste kwaliteitsimpuls voor de verblijfsrecreatie op de Veluwe te realiseren. Zo richt het project Groei en Krimp zich op positieve gevolgen voor de recreatiebedrijven en de economie op de Veluwe. Bovendien richt het project zich op realisatie van meer aaneengesloten natuurgebied, de eindeloze Veluwe.

Het Reconstructieplan Veluwe heeft het project Groei en Krimp uitgewerkt in zoekgebieden voor recreatieclusters op het CVN en het overige deel van het CVN als krimpgebied voor de verblijfsrecreatie. In het Streekplan Gelderland zijn deze Groei- en Krimpgebieden overgenomen.

Dit project houdt in ruimtelijke zin in dat:

- Groei (in hectares grond) van verblijfsrecreatie op het CVN uitsluitend kan plaatsvinden in de zoekgebieden voor recreatieclusters, zoals aangewezen in het Reconstructieplan Veluwe en het Streekplan Gelderland. In de recreatieclusters krijgt de verblijfsrecreatie onder voorwaarden uitbreidingsruimte. Een van de voorwaarden is dat de uitbreiding past binnen de ontwikkelingsvisie van dat cluster;
- Krimp (in hectares grond) van verblijfsrecreatie moet plaatsvinden in het overige deel van het CVN (buiten de zoekgebieden);
- Het aantal hectares groei en krimp moet elkaar gezien over het hele CVN in evenwicht houden. Het Streekplan Gelderland heeft de grens van het CVN overgenomen als begrenzing van het krimpgebied ten behoeve van de saldering.

De groei in recreatieclusters is aan voorwaarden gebonden. Voorkomen moet worden dat de kernwaarden van het toeristisch-recreatieve product (i.c. de bijzondere, groene omgeving van de Veluwe) worden gemarginaliseerd. Gemeenten dienen voor de zoekgebieden recreatieclusters visies op te stellen. Dit is een ontwikkelingsvisie, waarin de voorwaarden voor uitbreiding en herstructurering van de

verblijfsrecreatie zijn beschreven. Uitbreiding en herstructurering van recreatiebedrijven dienen te passen in de kaderstellende ruimtelijke randvoorwaarden, die in de clustervisie zijn opgenomen. Deze clustervisie beschrijft de ontwikkelingsmogelijkheden in de recreatiecluster Kootwijk.

1.2 Doelstelling clustervisie

Deze clustervisie heeft tot doel om:

- Vanuit de gevoeligheid van de natuur en de ruimtelijke kwaliteit van het gebied aan te geven waar de ontwikkelingsruimte voor de recreatieondernemers in de cluster Kootwijk ligt;
- De ruimtelijke en economische ontwikkelingsrichting te schetsen die tot een kwaliteitsimpuls voor de recreatiesector en de natuur leidt;
- Een handreiking te bieden aan ondernemers om met kansrijke uitbreidingsplannen te komen, een inspiratiebron voor planontwikkeling op bedrijfsniveau.
- Een afwegingskader aan te reiken voor het beoordelen van plannen.

1.3 Aanpak

Deze clustervisie beschrijft de ruimtelijke en economische ontwikkelingsrichting voor de cluster Kootwijk. DHV heeft samen met ZKA consultants en planners opdracht gekregen om deze clustervisie op te stellen.

Deze clustervisie is in nauwe samenwerking met betrokkenen opgesteld. Met name met de recreatiebedrijven die in een recreatiecluster liggen heeft een intensief overleg- en communicatietraject plaatsgevonden. Dit is nodig, omdat de informatie over de bestaande situatie op de recreatiebedrijven en de aanwezige toekomstplannen en –wensen een belangrijk gegeven vormen voor de inhoud van de clustervisie.

Andere belangrijke partners bij het opstellen van deze visies zijn de gemeente Barneveld, Staatsbosbeheer de belangrijkste terreinbeheerder van de bossen en de natuur in dit cluster en Kootwijk Vooruit als vertegenwoordiger van het plaatselijk belang. Bij het opstellen van de clustervisie is aandacht besteed aan:

- De belangen van de individuele bedrijven;
- De toegevoegde waarde voor het totale toeristisch-recreatieve product 'de Veluwe';
- De ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Om te komen tot deze ontwikkelingvisie zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Een toeristisch-recreatieve marktverkenning, een beleidsverkenning en een natuur- en landschapsverkenning;
- Veldbezoek met Staatsbosbeheer;
- Interviews met de recreatieondernemers in de cluster;
- Workshop met diverse belanghebbenden (zie bijlage 4);
- Eindpresentatie;
- Rapportage.

Daarnaast is gebruik gemaakt van een aantal documenten:

- Clustervisie verblijfsrecreatie Garderen (Grontmij, 2005)
- Randvoorwaarden natuur en landschap recreatiecluster Kootwijk (Grontmij, 2006)
- Enquêtes met recreatiebedrijven

1.4 Resultaat

Het resultaat van deze clustervisie geeft duidelijkheid over de mogelijkheden voor uitbreiding van de verblijfsrecreatie in de aangewezen recreatiecluster en de meest geschikte vorm waarin dat zou kunnen.

De clustervisie wordt door de gemeente en de provincie als beleidsdocument geaccordeerd. Vaststelling door de gemeenteraad geeft aan de clustervisie de status van gemeentelijk beleidsdocument.

De provincie heeft de eisen, die aan de inhoud van de clustervisie worden gesteld, opgenomen in de streekplanuitwerking groei en krimp. Daarmee conformeert de provincie zich aan de inhoud van de clustervisie, zoals deze in samenwerking tussen gemeente en provincie is opgesteld.

1.5 Status

De clustervisies vormen een belangrijke ondergrond voor het al dan niet toestaan van uitbreidingen van de recreatieterreinen door de overheid. Zij zijn een belangrijk inhoudelijk beleidsdocument voor de gemeente, voor wat betreft haar (planologisch) beleid t.a.v. de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie in het CVN. Vanuit haar verantwoordelijkheid voor het project Groei en Krimp voor het hele CVN zijn de clustervisies ook voor de provincie belangrijke inhoudelijke onderdelen van het project Groei en Krimp.

De clustervisie wordt zowel door de gemeente als de provincie als beleidsdocument geaccordeerd. In de gemeente gebeurt dit door het vaststellen van de clustervisie in de gemeenteraad.

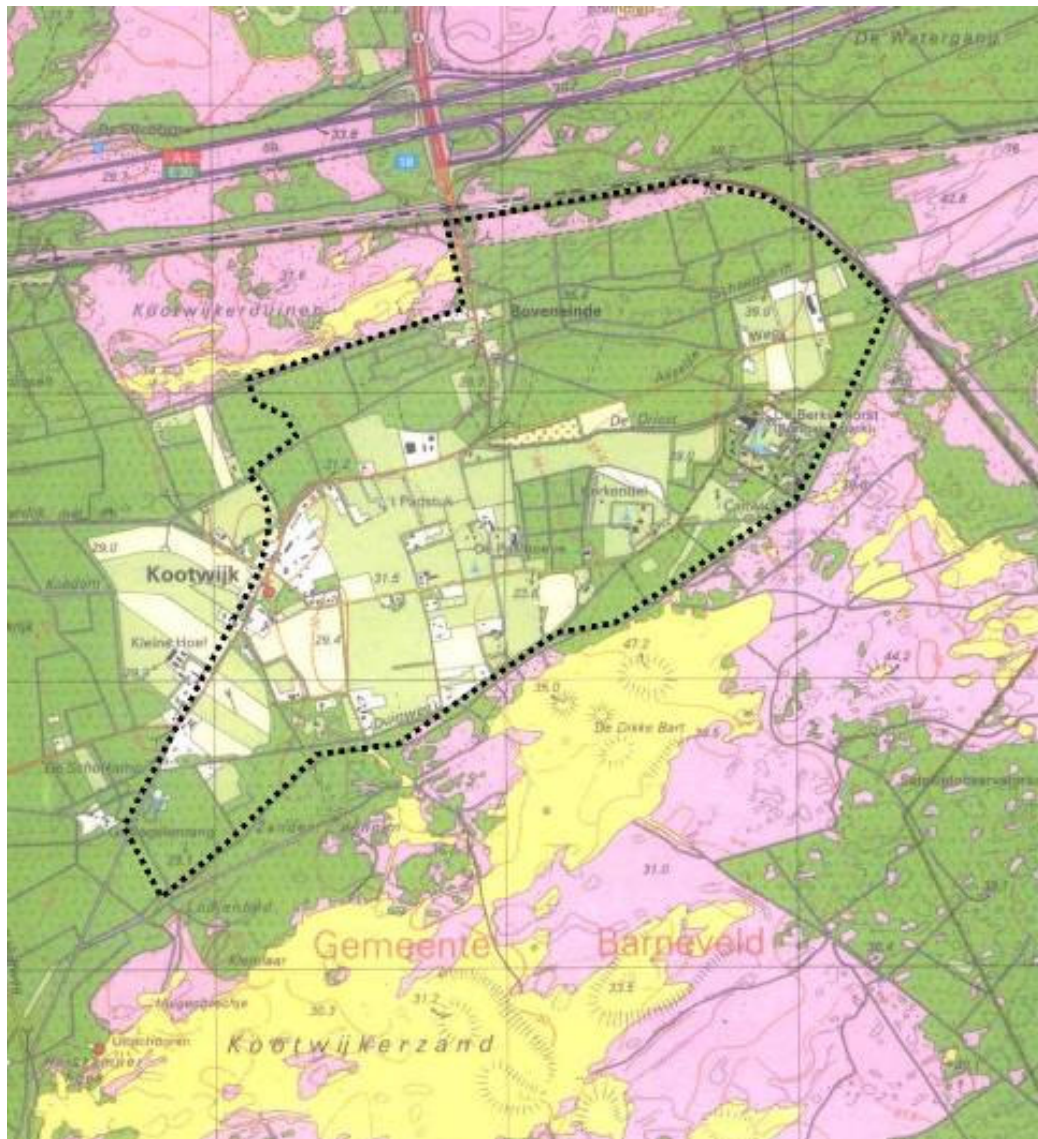
De provincie heeft de eisen, die aan de inhoud van de clustervisie worden gesteld, opgenomen in de streekplanuitwerking groei en krimp. Daarmee conformeert de provincie zich aan de inhoud van de clustervisie, zoals deze in samenwerking tussen gemeente en provincie is opgesteld.

1.6 Plangebied cluster Kootwijk

De cluster Kootwijk ligt midden op de Veluwe op het grondgebied van de gemeente Barneveld. De cluster bestaat uit een kleine agrarische enclave te midden van een bosrijk gebied met centraal in de cluster het dorp Kootwijk. De cluster grenst aan de zuidoost zijde aan zandverstuiving Het Kootwijkerzand (ooit een militair terrein), één van de belangrijkste zandverstuivingen van Europa. Aan de noord zijde liggen de Kootwijkerduinen, de spoorlijn Amersfoort – Apeldoorn en de A1.

Het karakter van Kootwijk wordt voornamelijk bepaald door de kleinschaligheid en de zeer landelijke uitstraling. Het dorp ligt in een open enclave in het bos. De aanwezige houtwallen en houtsingels zijn van belang voor het ruimtelijk beeld (Structuurvisie gemeente Barneveld (2009).

Om de randvoorwaarden goed te beschrijven wordt een ruimer gebied bekeken. Dit betreft het gebied rondom de cluster met een afstand van 3 km (daarbuiten worden de effecten van verstoring door recreatie als verwaarloosbaar beschouwd (Randvoorwaarden natuur en landschap, Grontmij, 2006)

Figuur 1: Kaart plangebied. Op de kaart is de recreatiecluster van Kootwijk weergegeven. Ook is een deel van de directe omgeving weergegeven met als belangrijkste het natuurgebied het Kootwijkerzand.

1.7 Opbouw

Hoofdstuk 2 geeft inzicht in de verblijfrecreatieve situatie in de cluster. Hoofdstuk 3 gaat in op de kaders voor groei vanuit natuur en landschap. Volgend op deze verkenning en analyse beschrijft hoofdstuk 4 de clustervisie in ruimtelijke en economische ontwikkelingsmogelijkheden. Deze zijn in woord en kaartbeeld beschreven. In hoofdstuk 5 wordt beschreven hoe te komen van visie tot realisatie.

2 VERBLIJFSRECREATIE: PRODUCT EN PRODUCTIESTRUCTUUR

2.1 Huidige situatie

2.1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van een analyse van de structuur van het toeristische product in de cluster Kootwijk beschreven. Het toeristische product van de cluster Kootwijk valt onder te verdelen in:

- Oorspronkelijk aanbod: niet specifiek of primair voor recreatie en toerisme ontwikkeld, maar waarvan wel belangrijke toeristisch-recreatieve potenties kunnen worden afgeleid. Dit is relatief inelastisch, c.q. ligt voor lange tijd vast. Voorbeelden zijn de geografische ligging en de cultuurhistorie;
- Afgeleid aanbod: specifiek c.q. mede voor recreatie en toerisme ontwikkelt, en meer flexibel van karakter. Voorbeelden zijn het horeca-aanbod en attracties. De private sector biedt hoofdzakelijk dit aanbod aan. Het betreft vooral midden- en kleinbedrijf naast enkele grotere aanbieders (ketens). In deze studie ligt de nadruk op de aanbieders van verblijfsmogelijkheden;
- Organiserend vermogen: alle (commerciële) organisaties, die te maken hebben met toerisme, waarbij de verleende diensten niet direct een toeristisch product aanbieden, maar hiertoe toegang verschaffen. Deze diensten zijn: promotie, informatievoorziening, arrangementen en dergelijke.

2.1.2 Oorspronkelijk aanbod

Agrarische traditie Kootwijk

De groeiclusters Kootwijk ligt aan de rand van het grootste stuifzandgebied van Europa, het Kootwijkerzand. In Nederlands meest uitgestrekte bos- en natuurgebied de Veluwe.

Omstreeks de 8^e eeuw ontstond er rondom het huidige Kootwijkerzand een kleine nederzetting van boerderijen. Wanneer deze nederzetting de naam Kootwijk heeft gekregen is niet exact bekend. Wel is bekend dat de naam is afgeleid van Caetwyck, Kaitwijck of Caitwick (deze laatste naam wordt nu gebruikt in 'Landgoed Caitwick'). De naam is afgeleid van het Middelnederlands en betekent zoveel als 'gehucht van schaapskooien'. Kootwijk heeft lang een overwegend agrarische functie vervuld.

Kootwijk heeft op dit moment (incl. omgeving) 290 inwoners¹ en is daarmee één van de kleinste kernen van de gemeente Barneveld. De agrarische traditie is in de loop der jaren (zoals in veel Nederlandse gemeenten) wat naar de achtergrond verschoven. Kootwijk ontwikkelt zich steeds meer als een 'luze woonenclave' op de Veluwe en krijgt steeds meer het karakter van exclusief wonen in het groen. Met een 'attractie' als het Kootwijkerzand heeft ook toerisme en recreatie een steeds belangrijker positie verworven, getuige ook het aanbod aan verblijfsaccommodaties.

Belevingswaarde

Kootwijk ligt midden in het CVN en kent daardoor een uitgesproken groen en bosrijk karakter. Dit wordt afgewisseld met open gebieden zoals het Kootwijkerzand en essen. De open essen worden nu vooral gebruikt voor paarden. Mede door de komst van rustzoekende welgestelden uit de Randstad is het paard beeldbepalend geworden voor Kootwijk. Zowel bij de recreant (tochten door het Kootwijkerzand) als de professional (evenementen en wedstrijden) is Kootwijk bekend en geliefd. De rust, groene omgeving, het Kootwijkerzand en de paardencultuur geven Kootwijk een zeer rustiek karakter. Bovendien geven deze waarden ook een zekere allure aan het gebied.

Bereikbaarheid en ontsluiting

Door de ligging van Kootwijk nabij de snelweg is de bereikbaarheid uitstekend en is het gebied goed ontsloten met de Gelderse steden (ook stedendriehoek Apeldoorn, Zutphen, Deventer) en de Randstad. Door deze efficiënte en comfortabele verbindingen is Kootwijk een interessante bestemming.

2.1.3 Afgeleid aanbod

Weinig voorzieningen in kern Kootwijk

In de kern Kootwijk zijn weinig voorzieningen aanwezig. In totaal zijn er in Kootwijk 28 bedrijven gevestigd, waarvan 4 horecavestigingen². Van deze horecavestigingen zijn er 2 gevestigd op/bij een recreatiebedrijf. Ook de lokale supermarkt is gevestigd op een recreatiepark (Spar Supermarkt op Landal de Berkenhorst). Zowel toeristen als inwoners van Kootwijk maken hier gebruik van. Deze voorzieningen hebben daarom ook een maatschappelijk belang. Mede door het kleine aanbod is de kern Kootwijk ook beperkt toeristisch interessant (vrijwel geen aanbod aan 'slechtweervoorzieningen'). Het is afhankelijk van de omgeving, waarin het wel een zeer centrale positie inneemt.

Verblijfsrecreatie

Kootwijk telt op dit moment 6 recreatiebedrijven met verblijfsaccommodaties. 5 van deze bedrijven liggen relatief dicht bij elkaar ten Noordoosten van de kern Kootwijk het 6^e bedrijf Zanderdennen ligt ten zuidwesten van Kootwijk. De volgende verblijfsaccommodaties bevinden zich in Kootwijk (nummer correspondeert met figuur 1.1.)

1. Chaletpark Kootwijkerduin;
2. Paardensportcentrum Gert van den Hoorn;
3. Landal de Berkenhorst;
4. Landgoed Kerkendel ;
5. Camping de Zanderdennen ;
6. Camping en Ruitersportcentrum de Paalhoeve is recentelijk door Caitwick Holding B.V. aangekocht en gesaneerd.

¹ Bron: CBS/ Barneveld in Cijfers,

² Op basis van cijfers van de Kamer van Koophandel, 2009.

Figuur .1.1. Ligging verblijfsaccommodaties Kootwijk

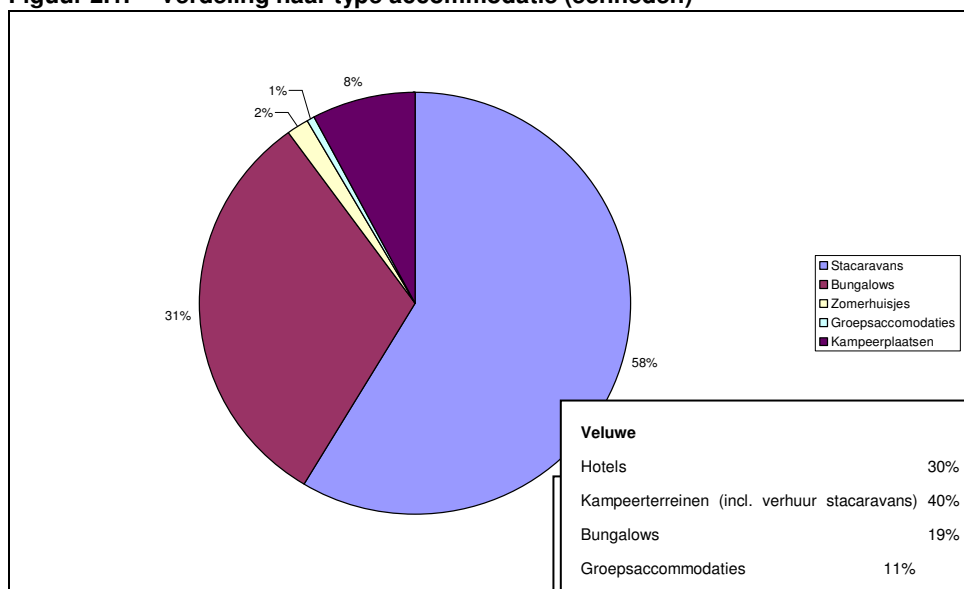

2.2 Kenmerken verblijfsrecreatie

Productmix en capaciteit: kleinschaligheid troef!

De productmix in Kootwijk is relatief eenzijdig te noemen. Er bestaat een groot aandeel aan stacaravans (circa 58%), gevolgd door het bungalowaanbod (circa 31%). Met de sanering van Camping de Paalhoeve zijn er circa 50 kampeerplaatsen verdwenen (naast de 73 stacaravans), waardoor deze categorie relatief ondervertegenwoordigd is met circa 8%. Dit in tegenstelling tot het grote aandeel kampeerterreinen op de Veluwe (circa 40%)³. De andere verblijfseenheden, te weten zomerhuisjes en groepsaccommodaties, maken beiden een marginaal deel uit van het verblijfsaanbod.

Figuur 2.1. Verdeling naar type accommodatie (eenheden)

De productiestructuur richt zich vooral op stacaravans/chalets, maar ook het bungalowpark (Landal) heeft een relatieve dominante positie. De differentiatie in het product is in grote mate afhankelijk van dit park. Overigens is het park, net als alle andere accommodaties in Kootwijk, relatief kleinschalig te noemen. Allen hebben ze, in vergelijking tot het aanbod in hun sector, een relatief bescheiden aantal eenheden (< 550 slaapplekken). De onderstaande tabel geeft de gangbare normen/marktgemiddelden.

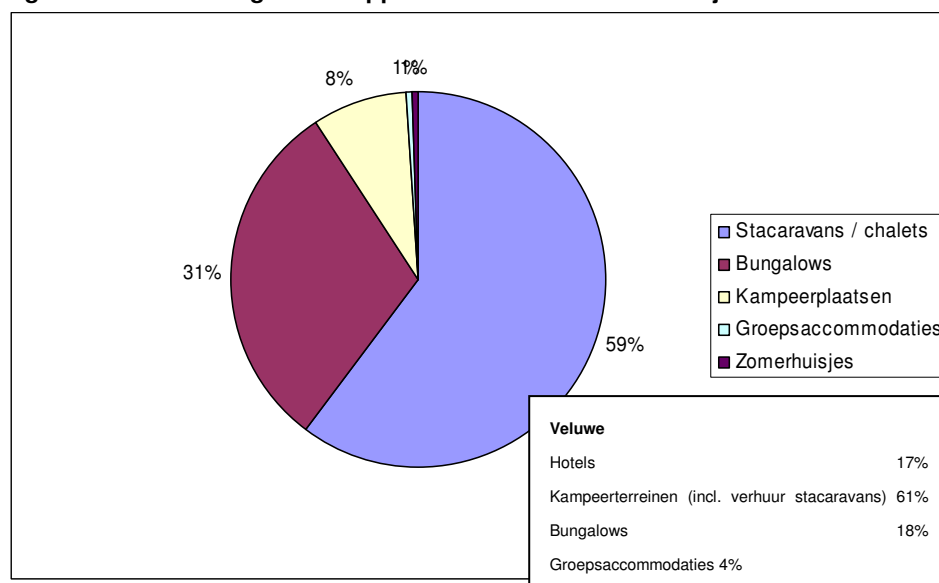
³ Bron: Trendrapport Vrijtijdssector – Veluwe 2008, GOBT. Incl. verhuur stacaravans.

Tabel 2.1. Marktgemiddelde en bedrijfeconomische criteria omvang

		Kleinschalig	Grootschalig
Campings	Marktgemiddeld	< 40 standplaatsen ⁴ < 1,5-2 ha	> 250 standplaatsen >11 ha
Gemengd kampeerbedrijf	Bedrijfeconomisch	< 100 standplaatsen < 5 ha	> 500 standplaatsen > 20 ha
Bungalows	Marktgemiddeld	< 250 slaappleatsen < 50 eenheden	> 1.000 slaappleatsen > 185 eenheden
Second home park	Bedrijfeconomisch	<250 slaappleatsen < 50 eenheden	> 250 slaappleatsen > 50 eenheden
Vakantiepark (met voorzieningen)	Bedrijfeconomisch	< 550 slaappleatsen < 100 eenheden	> 2.500 slaappleatsen > 500 eenheden
Groepsaccommodaties	Marktgemiddeld	< 40 slaappleatsen	> 70 slaappleatsen
	Bedrijfeconomisch	< 40 slaappleatsen	> 125 slaappleatsen

De totale capaciteit van de bestaande verblijfsaccommodaties is circa 1.850 slaappleatsen. Indien dit vergeleken wordt met het aanbod in andere groeiclusters, is dit een zeer beperkte productie capaciteit. De groeiclusters Lunteren, Otterlo, Ermelo en Garderen hebben allen een capaciteit van meer dan 6.000 slaappleatsen.

De capaciteit in Kootwijk bestaat voor circa 56% uit slaappleatsen op chaletparken. De overige capaciteit bestaat uit bungalows en kampeerplaatsen⁵.

Figuur 2.2. Verdeling van slaappleatsen in de cluster Kootwijk

⁴ Voor mini-campings is een norm van 25 standplaatsen en 0,5 hectare gangbaar.

⁵ Hiervoor is conform CBS gerekend met 5 slaappleatsen per standplaats. Hierdoor valt de capaciteit relatief hoger uit.

Herkomst gasten

De gasten in Kootwijk zijn voornamelijk Nederlandse natuurliefhebbers. Een groot deel komt uit de Randstad. Bijna alle ondernemers/eigenaren geven aan dat de doelgroep die op dit moment wordt aangetrokken vooral bestaat uit empty nesters (40+ zonder kinderen), senioren (stellen 55+) en gezinnen met jonge kinderen (kinderen 0 tot 6 jaar).

Het belangrijkste motief om Kootwijk als vakantiebestemming te kiezen is de groene en rustige omgeving. Het unieke karakter van het Kootwijkerzand is daarbij ook van belang: het is bijzonder geschikt voor lange wandelingen en fietstochten. Ook paardenliefhebbers komen graag naar Kootwijk. Over het algemeen hebben de bezoekers relatief weinig behoefte aan veel levendigheid. Indien gewenst zoekt men deze levendigheid in Voorthuizen, Garderen of de stad Apeldoorn.

Voorzieningen: ligging is mooi maar verder gedateerde uitstraling

Bijna alle bedrijven hebben een relatief beperkt voorzieningenpakket. Alleen Landal de Berkenhorst heeft enkele (operationele) centrale voorzieningen, waar overigens ook gasten van andere parken en de regiobevolking gebruik van maken. Het gaat dan vooral om de supermarkt (Spar) en het zwembad. Echter, zijn deze centrale voorzieningen ligging mooi maar hebben een gedateerde uitstraling en zullen in de nabije toekomst een kwaliteitsverbetering moeten ondergaan om up to date te kunnen blijven. Datzelfde geldt voor de voorzieningen bij de overige parken (m.n. Landgoed Kerkendel en Chaletpark Kootwijkerduin).

Chalet op Landgoed Kerkendel in Kootwijk

Op dit moment ontbreken bij alle ondernemers/eigenaren de passende middelen om deze voorzieningen op korte termijn te vernieuwen. Dit is mede het gevolg van de relatieve kleinschaligheid: er ontbreekt kritische massa om investeringen te kunnen doen.

Exploitatie en bezetting

Een groot deel van het aanbod van verblijfsaccommodaties in Kootwijk is voor eigen gebruik (circa 55%) en heeft daarom geen of een zeer beperkte toeristische bezetting. Circa 45% wordt gebruikt voor toeristische (en regelmatige) verhuur. Deze 45% is voor het grootste gedeelte de capaciteit van Landal de Berkenhorst (autovrij park). Indien Landal de Berkenhorst buiten beschouwing gelaten wordt, is bijna 80% van de verblijfseenheden alleen voor eigen gebruik.

Tabel 2.2. Eenheden per soort verblijfsaccommodatie

	Verhuur	Eigen gebruik	Totaal
Stacaravans	22	204	226
Bungalows	117	4	121
Zomerhuisjes	3	3	6
Groepsaccommodaties	2	0	2
Kampeerplaatsen	30	0	30
Totaal	174	211	385

De stacaravans/chalets worden goed gebruikt door de eigenaren. De bezetting is hierdoor hoog, maar heeft geen toeristisch karakter. Er vinden geen tot weinig wisselingen van gebruikers plaats, waardoor de economische waarde hiervan beperkter is (zie ook subparagraaf over de economische betekenis).

Landal de Berkenhorst, het park met de meest toeristische exploitatie, heeft een marktconforme bezetting. De laatste jaren wordt hier een bedbezetting gerealiseerd van circa 45%-50%. Dit correspondeert met een huisjesbezetting van 60% - 70%.

Landal De Berkenhorst, Kootwijk

Prijs

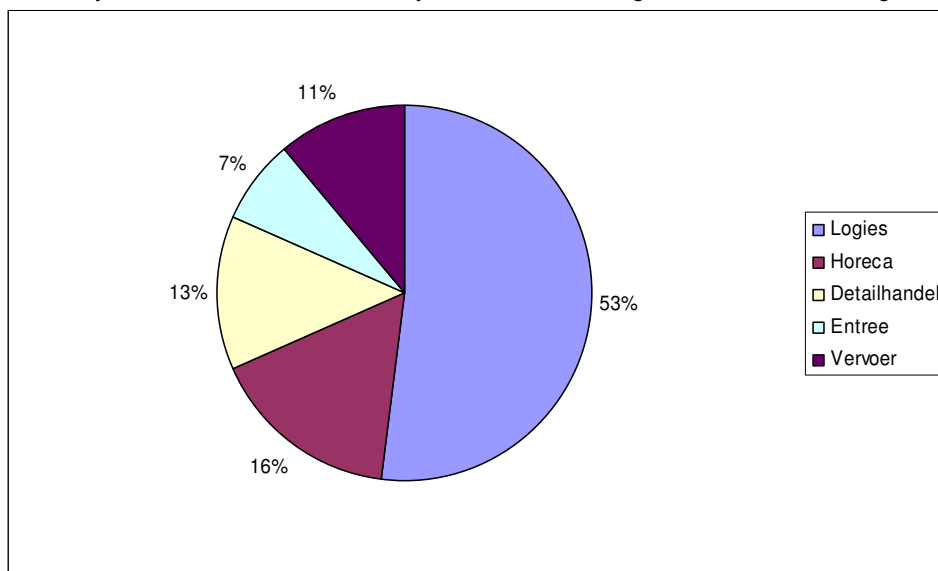
Het prijsniveau van de bedrijven in Kootwijk is marktconform. De gemiddelde prijs op Landal de Berkenhorst bedraagt circa € 115 per persoon per overnachting. Dat is conform het Nederlands gemiddelde⁶ van € 110 – 125 (incl. kustlocaties) per persoon per overnachting. Ten opzichte van het Veluwe gemiddelde is dit prijsniveau bovengemiddeld (circa € 97 per persoon per overnachting). Ook de prijzen van de overige verblijfsaccommodaties zijn marktconform. Voor camping de Zanderdennen geldt een standaardtarief van Staatsbosbeheer. De huur van een jaarplaats voor een stacaravan/chalets komt overeen met het Nederlandse gemiddelde: circa € 1.500,00 per jaar.

Huidige economische betekenis

De economische betekenis van het verblijfstoerisme in de cluster Kootwijk kan op basis van de situatie voor 2008 (incl. Ruitersportcentrum de Paalhoeve) geraamd worden op € 5,8 miljoen. Doordat thans de Paalhoeve niet meer actief wordt geëxploiteerd is de huidige economische betekenis gedaald naar circa € 5,1 miljoen.

⁶ Op basis van inventarisaties en eerdere studies ZKA.

Landal de Berkenhorst heeft een relatief groot aandeel en vertegenwoordigt een totaal bestedingsniveau van circa € 3,75 miljoen. Dat correspondeert met bijna 75%. De lokale toeristische economie is derhalve voor een groot deel afhankelijk van dit bedrijf. Ook voorzieningen (bezetting, bestedingen) zijn vanwege de toeristische exploitatie van de Berkenhorst en de daarmee samenhangende gastenwisselingen, hiervan afhankelijk. In de onderstaande tabel zijn de totale bestedingen verdeeld naar categorie.

Figuur 2.3. Economische betekenis naar categorie

Productiviteit

De huidige productiviteit (excl. de Paalhoeve) op basis van de logiesomzet bedraagt circa € 105.000 per hectare. In vergelijking tot clusters waarvoor eerder een clustervisie is geschreven, behoort de cluster Kootwijk hiermee tot de top. Echter, voor een belangrijk deel is de productiviteit afhankelijk van Landal de Berkenhorst. Hier wordt op een relatief klein oppervlak een hoge productiviteit behaald. Indien Landal de Berkenhorst uit de berekeningen wordt gelaten, komt de productiviteit slechts op circa € 26.000 per hectare uit.

2.3 Organiserend vermogen

In het cluster Kootwijk wordt op beperkte schaal samengewerkt door recreatiebedrijven. Tussen Landal de Berkenhorst en de overige verblijfsaccommodaties bestaat er enige samenwerking vanwege de afhankelijkheid van de daar aanwezige voorzieningen (zwembad en supermarkt). Er bestaat geen structureel samenwerkingsverband tussen de verschillende ondernemers/eigenaren. Wel geven de ondernemers aan op incidentele en informele basis contact te hebben. Hiermee is er een beperkte afstemming en organiserend vermogen, waardoor er wellicht kansen blijven liggen.

2.4 Toekomstplannen

Beschrijving toekomstplannen

Twee recreatieondernemers hebben concrete plannen om uit te breiden: Landal de Berkenhorst (uitbreiding huidige park) en Caitwick Holding BV (realisatie 'Buitenplaats Van Stuyvesandte'). Deze plannen zijn bij de gemeente bekend.

De overige ondernemers willen hun bedrijf graag voortzetten en daarvoor ook investeringen doen voor kwaliteitsverbetering of uitbreiding, maar hebben daar (nog) geen concrete plannen voor. In de meeste gevallen gaat het dan om het verbeteren van het kwaliteitsniveau (professionaliteit) of louter een uitbreiding van het aantal hectares/eenheden.

Bij camping Zanderdennen en Landgoed Kerkendel zijn op dit moment nog geen plannen tot uitbreiding.

De bekende plannen zijn als volgt te omschrijven:

Uitbreiding Landal de Berkenhorst

De overeenkomst met Landal GreenParks Holding B.V. ('Landal GreenParks') loopt eind 2010 af en al een aantal huisjeseigenaren hebben laten weten hun bungalow(s) uit de verhuur te halen (na 2011 geen verplichte verhuur). Daarom bestaat er vanuit bedrijfseconomische overwegingen de noodzaak om het park uit- of in te breiden. Ook Landal is hier een voorstander van. De laatste plannen gaan uit van een uitbreiding aan de noordoostzijde van het park. Daarvoor is 3 hectare grond verworven. Ter hoogte van de huidige parkeerplaats en de 10-persoonbungalow, komen 20 nieuwe eenheden. Op dit moment wordt uitgegaan van een capaciteit van circa 10-12 personen per eenheid, waarbij wellicht ook mogelijkheden worden gecreëerd voor het schakelen ervan. Verder worden er nieuwe voorzieningen aangelegd in de vorm van een sportweide en nieuwe voetbal-/tennisvoorziening. De parkeerplaats wordt verplaatst. Er zijn op korte termijn geen aanpassingen aan de centrale voorzieningen gepland.

Realisatie 'Buitenplaats Van Stuyvesandte'

Op het voormalige terrein van Camping en ruitersportcentrum de Paalhoeve is Caitwick Holding BV van plan 'Buitenplaats Van Stuyvesandte' te realiseren. De ontwikkelingslocatie beslaat circa 5,7 hectare. De nieuwe ontwikkeling moet het karakter krijgen van een luxe resort, met circa 71 ruime recreatiebungalows. Met de gemeente is overleg geweest om 53 bungalows i.p.v. 71 te realiseren.

Deze recreatiebungalows zullen hoofdzakelijk voor eigen gebruik verkocht worden aan particulieren. Er is geen verhuurexploitatie opgenomen in de plannen. Het plan bestaat voorts uit een upgradering en uitbreiding van de stallingaccommodaties en manege en daarnaast het realiseren van een centrale voorziening met horeca en een hotelvoorziening (circa 8 luxe B&B-kamers). Ook een polobaan en een schietbaan gaan mogelijk onderdeel uitmaken van 'Buitenplaats Van Stuyvesandte'.

Paardensportcentrum Gert van den Hoorn

Het plan dat in 1997 bij de gemeente is ingediend, is slechts een gedeelte uitgevoerd. Deze veranderingen hadden alleen betrekking op de uitbreiding van het aanbod gerelateerd aan de paardensport (nieuwe manege, uitbreiding stallen en aanleg evenemententerrein). Het resterende niet-uitgevoerde gedeelte heeft betrekking op het recreatiebedrijf (verblijfsaccommodaties). Op grond die al in het bezit is van de ondernemer wil men graag een aantal nieuwe plaatsen voor chalets creëren. Doel hierbij is een professionelere exploitatie te kunnen voeren (inzet personeel) en naast vaste gasten ook andere

doelgroepen te kunnen aantrekken. Een relatie met de paardensport ligt wel voor de hand, maar is conceptueel niet uitgewerkt.

Chaletpark Kootwijkerduin

De eigenaar van Chaletpark Kootwijkerduin is al enige tijd voornemens om het aantal plaatsen uit te breiden. Op circa 1 hectare grond zouden nog circa 10 extra eenheden geplaatst kunnen worden. De grond is al in het bezit van de ondernemer, maar heeft thans een bosbestemming.

Effect huidige plannen: + 40 slaapplekken

Om een goed beeld te krijgen van de feitelijke uitbreiding die met de bovenstaande plannen gerealiseerd zal worden, is de toekomstige situatie (bij realisatie van deze plannen) gespiegeld aan de situatie voor 2008. In 2008 is de camping annex ruitersportcentrum De Paalhoeve gesaneerd. Het is nu een braakliggend terrein, waarop zoals eerder vermeld Buitenplaats 'Van Stuyvesandte' moet verrijzen. In de onderstaande tabel is de vergelijking weergegeven.

Tabel 2.3. Uitbreiding aantal slaapplekken met huidige plannen

Bedrijf	Situatie voor 2008		Plannen	
	Eenheden	Slaapplekken	Eenheden	Slaapplekken
Landgoed Kerkendel	130	650	130	650
Landal de Berkenhorst	121	564	141	764
Camping de Zanderdennen	30	150	30	150
Chaletpark Kootwijkerduin	100	500	110	550
Paardensportcentrum Gert van den Hoorn	21	105	41	205
De Paalhoeve / Buitenplaats Van Stuyvesandte	123	615	71	355
Totaal aantal slaapplekken		2.584		2.674

Uit de tabel blijkt dat het effect van de uitbreidingsplannen, ten opzichte van de situatie voor 2008, zeer gering is. Per saldo zullen er circa 80 tot 90 slaapplekken bijkomen. Indien Op de Paalhoeve 53 eenheden worden gerealiseerd is het verschil met 2008 nul. In het kader van het groei- en krimpbeleid is dit zeer beperkt. Echter, door de realisatie van de huidige plannen kan waarschijnlijk wel gewerkt worden aan de kwaliteit. Hierdoor zou de bezetting en wellicht ook het prijsniveau iets kunnen stijgen.

2.5 Marktontwikkelingen

Om de ontwikkelingen in Kootwijk in perspectief te plaatsen en een strategie voor de toekomst te formuleren is inzicht in de relevante markttrends gewenst. De belangrijkste trends die relevant zijn voor de cluster Kootwijk zijn hieronder beschreven.

Stabiele vakantiebehoefte

In Nederland (maar ook daarbuiten) bestaat er steeds meer een stabiele vakantiebehoefte. Vakantie wordt steeds minder gezien als een luxe, maar wordt vaker gezien als een noodzaak. Ondanks de huidige economische situatie en laagconjunctuur blijft de vakantiebehoefte stabiel. Men maakt daarbij wel andere keuzes: men gaat minder ver op vakantie of kiest een goedkopere accommodatie. Hoewel kamperen de laatste jaren aan populariteit inboete, verwacht het NBTC dat het dit jaar juist weer aantrekt. Kamperen is een voorbeeld van een wat goedkopere vorm van vakantie. Op langere termijn blijft de sector toch last hebben van de vraag naar meer luxe en comfort. Bovendien heeft men te maken met een vergrijzing en ontgroening, waardoor de potentiële kampeerdoelgroep afneemt.

Toename short-breaks

De schaarse vrije tijd die mensen hebben wordt steeds doelbewuster ingevuld. Een bepaalde bestemming wordt doelgericht gekozen, waar men het liefst een aantal dagen vertoeft. Dat wordt in verschillende verbanden (gezin, familie, werk etc.) soms tot wel 6-8 maal per jaar gedaan. Te denken valt aan stedentrips, korte vakantie naar het buitenland, familieweekenden in de Ardennen of bedrijfsuitje op de Veluwe. Het aantal korte vakanties groeit beduidend harder dan de lange vakanties. Bovendien wordt tijdens deze vakantie relatief veel uitgaven gedaan.

Kritische consument

Aangezien de hoeveelheid vrije tijd per inwoner in Nederland de laatste jaren is afgenomen en het aanbod in de vrijetijdsector is toegenomen, maken consumenten bewuste keuzes. Kwaliteit, comfort en prijs zijn daarbij belangrijke factoren.

Beleving, ontspanning en welbevinden

Tijdens de vakantie is de consument steeds meer op zoek naar een tegenwicht voor het eigen drukke bestaan. Men is op zoek naar rust en ontspanning. De consument, en in het bijzonder de toerist is op zoek naar natuurlijke, authentieke beleving, rust en ruimte. In het Nederlandse landschap wordt toegankelijke natuur schaarser en is hierdoor verworpen tot een luxe. Mensen hebben weer oog voor de schoonheid van de natuur en natuurbeleving kan de gewenste ontspanning bieden. Beleving en welbevinden spelen daarbij een steeds belangrijkere rol.

Geïndividualiseerde vakantie

Steeds meer mensen hebben behoefte aan een geïndividualiseerde vakantieaccommodatie waar ze niet of nauwelijks afhankelijk zijn van anderen. De verblijfsaccommodatie wordt daarom steeds meer voorzien van faciliteiten waarvoor eerder de centrumvoorziening diende. De oppervlakte van de woningen en het perceel neemt door de behoefte aan privacy ook toe.

Second homes

Er is een trend waarneembaar van een opkomende markt voor secondhomes: steeds meer mensen hebben behoefte aan een structureel tweede verblijf. Dit wordt mede ingegeven door de behoefte aan ontspanning en het ontvluchten van de dagelijkse hectiek. Een tweede huis in een andere (natuurlijke) omgeving kan daarbij uitkomst bieden.

'Gated communities'

In de woningbouw vindt een stille revolutie plaats: er is een langzame verschuiving gaande van publiekbeheerde omgevingen naar privaatbeheerde terreinen. Steeds meer mensen hebben de behoefte om zich samen te voegen met 'de eigen soort mensen'. Een privé omgeving waar mensen in hun eigen subcultuur kunnen leven en daardoor meer verzekerd zijn van sociale contacten en veiligheid. Hierdoor ontstaat een gemeenschapsgevoel in een zogenaamde 'gated community'. Vooral kapitaalkrachtige doelgroepen hebben de neiging dit toe te passen. Ook in hun vrijetijd: eigen golfbaan, privé resort, landgoederen, etc.

2.6 Opgave

Uitgangspunt voor een groeicluster is een uitbreiding van de toeristische capaciteit. Het aantal toeristische overnachtingen kan in een groeicluster stijgen, waardoor het cluster tot de best presterende clusters behoort van de Veluwe.

Om daadwerkelijk groei te kunnen realiseren in een groeicluster kan gestuurd worden op drie elementen:

- Prijs;
- Capaciteit;
- Bezetting.

In Kootwijk gaat het vooral om de toeristische capaciteit (eenheden die voor regelmatige verhuur gebruikt worden) en de toeristische bezetting (overnachtingen voortvloeiend uit verhuur van eenheden).

Kootwijk heeft toeristische potentie....

De bijzondere kwaliteiten van Kootwijk (m.n. Kootwijkerzand) maken van Kootwijk een toeristische bestemming met veel potentie. Echter, is het toeristische product op dit moment eenzijdig en zijn de beperkte voorzieningen verouderd.

De huidige bedrijven hebben een beperkte toeristische exploitatie, een groot deel van het aanbod is voor eigen gebruik (zonder verhuur). De recreanten verblijven er relatief lange periodes, waardoor de verblijfsparken meer het karakter krijgen van een recreatief wooncluster (iedereen creëert zijn eigen domein).

....maar een beperkte toeristische capaciteit en bezetting

Doordat een relatief groot deel van het aanbod in Kootwijk niet toeristisch is, maar uitsluitend voor eigen gebruik dient, is de toeristische bezetting en capaciteit ook relatief laag. Dat wil overigens niet zeggen dat het aantal overnachtingen ook laag is. De eenheden worden veel gebruikt door de eigenaren, waardoor het aantal overnachtingen redelijk op niveau blijft. Echter, deze gebruikers hebben een ander bestedingsprofiel dan toeristische gebruikers en vertegenwoordigen daarmee een andere economische waarde. Toeristen maken in de regel meer gebruik van de voorzieningen buiten de accommodatie. De bestedingen voor detailhandel, vervoer, entree etc. liggen daardoor hoger.

Het huidige prijsniveau van de bedrijven is marktconform. Daarom kan er meer ingezet worden op uitbreiding van de toeristische capaciteit en bezetting.

Om daadwerkelijk het toeristische potentieel te benutten zal meer differentiatie in het aanbod (capaciteit) en meer professionaliteit nodig zijn. Hiervoor is het van belang dat de bedrijven het toerisme als uitgangspunt kiezen en zich gaan richten op een meer toeristische verhuurexploitatie. Hierbij ligt er een opgave om een goede afstemming te zoeken tussen de criteria:

- Ruimtelijke kwaliteit: behoud van de landschappelijke en natuurlijke waarden;
- Economisch functioneren: mogelijkheden tot leveren van kwaliteit (herinvesteringen) en economische betekenis voor de gemeente en regio.

Het belangrijkste criterium is de ruimtelijke kwaliteit. De bebouwing en uitstraling van de bedrijven moet passen in de bijzondere natuurlijke omgeving die Kootwijk biedt. Zonder een goede en kwalitatieve inpassing wordt afbreuk gedaan aan deze kwaliteiten.

Het tweede criterium gaat uit van de productiviteit die nodig is om een rendabele toeristische exploitatie te voeren. Belangrijkste uitgangspunten zijn hierbij de omzet per eenheid en het aantal productieve eenheden. De economische status van een bedrijf moet zodanig zijn dat er voldoende middelen zijn voor

herinvesteringen, gerichte marketing en professioneel beheer. Bij een te beperkte economische meerwaarde, wordt er ingeboet op de ruimtelijke kwaliteit terwijl het ook niet tot toerisme zal leiden.

Kernopgave cluster Kootwijk

De kernopgave van de groeicluster Kootwijk bestaat uit:

1. *Het vergroten van de differentiatie in de productiestructuur.* Kootwijk bestaat nu vooral uit verhuurbungalows van Landal en de stacaravans/chalets voor hoofdzakelijk eigen gebruik;
2. *Toename van de toeristische bezetting.* De huidige capaciteit is beperkt en wordt onvoldoende toeristisch benut. Om te komen tot meer toerisme en een grotere economische waarde is een grotere toeristische capaciteit nodig (eenheden met wisselend gebruik/verhuur) en daarmee kan ook de toeristische bezetting van de afzonderlijke parken toenemen. Hiervoor zullen meer eigenaren van stacaravans/chalets tot verhuur over moeten gaan;
3. *Versterken van de samenwerking.* Door de relatief kleinschalige parken met hoofdzakelijk eigen gebruik kent Kootwijk een relatief beperkte toeristische positionering. Om deze positionering te versterken, kan gewerkt worden aan de onderlinge samenhang en samenwerking. Dit komt ook ten goede aan (maatschappelijke) voorzieningen als de supermarkt en het zwembad.

3 KADERSTELLING VOOR GROEI VANUIT DE OMGEVING

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is de kernproblematiek van de verblijfsrecreatieve sector, en daarmee voor de kwaliteit en vitaliteit van de cluster, benoemd. Vanuit Groei en Krimp komt ruimte beschikbaar als middel om natuur en recreatie op een gezonde en duurzame wijze te ontwikkelen. In deze cluster wordt in het bijzonder gekeken naar de groeimogelijkheden. Deze groei is aan voorwaarden gebonden. Voorkomen moet worden dat de kernwaarden van het toeristisch-recreatieve product (i.c. de bijzondere, groene omgeving) worden gemarginaliseerd. De verblijfsrecreatieve sector heeft daarom een parallel belang met de kwaliteit van het landschap en de natuur. De kwaliteit van het landschap hangt af van landschappelijke, natuurlijke, culturele en cultuurhistorische waarden. De clustervisie legt het kader vast waarmee beoogd wordt de balans te vinden tussen het behouden van deze waarden en het scheppen van ontwikkelingsmogelijkheden voor de verblijfsrecreatie.

Dit hoofdstuk verkent de kaders vanuit natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie waarbinnen de uitbreidingen en herstructureringen kunnen plaatsvinden. Elke paragraaf bevat de doelstellingen, de kenmerken van de huidige situatie, een analyse en daaruit volgend een overzicht van de kaders voor het realiseren van groei. Basis is geweest het rapport van Grontmij, 2006 "Randvoorwaarden natuur en landschap".

3.2 Natuur

3.2.1 Inleiding

De Europese Unie heeft het initiatief genomen voor Natura 2000, een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden van de lidstaten. Het netwerk omvat alle gebieden die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992), waaronder de Veluwe. Deze richtlijnen zijn in Nederland geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (NB-wet). Natura 2000 (Vogel- en Habitatrichtlijn) schrijft ook maatregelen voor soortenbescherming voor. In Nederland zijn deze maatregelen vertaald in de Flora- en faunawet (FF-wet).

De Veluwe als onderdeel van Natura 2000 stelt op Europees en Nationaal niveau randvoorwaarden aan ruimtelijke ontwikkelingen. Om aan de instandhoudingsdoelstellingen voor gebieden van de NB-wet en voor soorten van de flora- en faunawet te voldoen verkent dit hoofdstuk welke voorkomende kwalificerende habitattypen in en nabij de recreatiecluster liggen en wat dit betekent voor recreatieve ontwikkelingen in de cluster.

De uitwerking van de Veluwe als Natura 2000 gebied is in volle gang. Er is een ontwerp - aanwijzingsbesluit opgesteld door het ministerie van LNV, waarin staat beschreven welke habitattypen en welke doelsoorten binnen de Veluwe aanwezig (zouden moeten) zijn en wat de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen zijn (doelstelling tot behoud, uitbreiding etc.). Dit is meer concreet uitgewerkt in het N2000 beheerplan Veluwe zoals dit nu wordt opgesteld.

Bij het bepalen van effecten van recreatie op natuur komt een aantal vragen naar voren. Om de invloed van uitbreiding van verblijfsrecreatie op natuur te kunnen bepalen verdienen deze algemene vragen een antwoord:

- Welke natuurwaarden zijn in en rondom de clusters aanwezig?

- Wat is de gevoeligheid van de natuurwaarden voor recreatie in termen van verstoring, betreding en vervuiling?
 - Welke gebieden en soorten zijn zo waardevol dat ze geen extra beïnvloeding meer kunnen verduren?
 - Welke vormen van verblijfsrecreatie kunnen worden onderscheiden?
 - Hoe is het gedrag van verschillende typen recreanten in de natuur en wat is het effect van dat gedrag op de natuur?
 - Op welke manieren heeft de vorm van verblijfsrecreatie invloed op natuur en op welk type natuur?
 - Tot hoever reikt de invloed van verblijfsrecreatieterreinen op natuur?
- Deze vragen worden in dit hoofdstuk beantwoord.

3.2.2 Doelstellingen natuur

Kort gezegd zijn de natuurdoelen op de Veluwe de volgende:

1. De Eindeloze Veluwe realiseren (V2010);
2. Het voldoen aan de instandhoudingsdoelstellingen zoals deze worden geformuleerd voor het Natura 2000 gebied Veluwe.

Om deze natuurdoelstellingen te kunnen realiseren, is het van belang om zorgvuldig om te gaan met de natuurwaarden. De verblijfsrecreatie vertoont een interactie met de omringende natuur en dient rekening te houden met de gevoeligheid van de natuur. In het kader van groei- en krimp staat voor deze clustervisie de volgende vraagstelling centraal: “welke randvoorwaarden vanuit natuur gelden voor de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie, zodat recreatie en natuur naast elkaar kunnen blijven bestaan?”

Voor informatie van de huidige kenmerken is gebruik gemaakt van de terreinkennis van specialisten, beheerders en overheden. Via kaartmateriaal, soortverspreidingsgegevens, natuurdoeltypen en terreinbezoeken (met beheerders en mensen van de gemeenten) is inzicht verkregen in de kenmerken en in de ontwikkelingen van de natuur in en om de cluster.

3.2.3 Kenmerken natuur

De kenmerken van de natuur zijn op twee niveaus beschreven. Het overkoepelende schaalniveau van de Veluwe is primair van belang om de Eindeloze Veluwe te realiseren. De kenmerken op clusterniveau zijn van belang om de effecten van recreatie op natuur in te schatten.

3.2.3.1 *Eindeloze Veluwe*

Op schaal van de hele Veluwe is een aantal gebieden beschermd. Dit zijn de kerngebieden en verbindingen daartussen die van cruciaal belang zijn voor de Eindeloze Veluwe. Deze verbindingen stimuleren de migratie van wild en sluiten aan op omringende natuur en landschappelijke overgangen. Zonder deze gebieden en verbindingen is de grote samenhang van de Veluwe weg. De samenhang is juist zo belangrijk voor het instandhouden van populaties en habitattypen. Vanwege dit grotere belang is uitbreiding van recreatieterreinen in een grote eenheid natuur of in verbindingen hiertussen ongewenst.

In en om de cluster Kootwijk bevinden zich op twee plaatsen cruciale verbindingen. Ten noord oosten van de cluster ligt over de A1 een ecoduct met de hierbij behorende rustgebieden. Ten noord- westen bevindt zich een verbinding waar de komende tijd een ecoduct wordt aangelegd. Tussen deze twee verbindingen trekt wild, zoals edelherten en wilde zwijnen, in de noordzijde van de cluster.

3.2.3.2 *Natuurwaarden Kootwijk*

Cluster Kootwijk ligt midden op de Veluwe ten oosten van het dorp Kootwijk. Aan de noordzijde van de cluster ligt de A1 en de spoorlijn. Deze infrastructuurbundel vormt een grote barrière met het gebied ten noorden van de cluster (recreatiegebied Caitwickerzand).

Natuurwaarden binnen de cluster

Cluster Kootwijk bestaat grotendeels uit naaldbos waar nu een tweede generatie loofbos opkomt. Dit naaldbos is vooral te vinden aan de noordkant van de cluster. De kern van de cluster bestaat voor een groot deel uit landbouwgronden die in gebruik zijn voor paardenhouderij. In de cluster is geen heide aanwezig met uitzondering van een smalle zone ten zuiden van de spoorlijn waar ook jeneverbessen en korstmossen aanwezig zijn (zie kaart 1).

Binnen de cluster liggen enkele kleine stroken of percelen die zijn aangewezen als habitattypen, hierop is uitbreiding niet gewenst (zie habitattypenkaart in kaart 2). Dit zijn:

- H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen: een perceel met stuifzand ten noorden van Kerkendel;
- H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*, twee kleine stukjes ten westen van Berkenhorst
- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion roburi-petraeae* of *Ilici-Fagenion*), een kleine strook ten noordoosten van Zanderdennen
- H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*, enkele kleine stroken.

Natuurwaarden rondom de cluster

Hoge natuurwaarden zijn vooral te vinden ten zuiden van de cluster in het natuurgebied Kootwijkerzand. Recreatiebedrijf Berkenhorst grenst hier aan. Ondanks dat stuifzand gebaad is bij betreding omdat het zo openhouden wordt, zijn er ook veel kwetsbare waarden in de vorm van broedvogels en (korstmos)vegetaties die verstoord worden. Het gebied rondom Kootwijk staat ook bekend als leefgebied voor de Das, bekend is dat er meerdere burchten rondom Kootwijk aanwezig zijn. Bij eventuele (uitbreidings)plannen, zal vanuit de flora en faunawet ook rekening moeten worden gehouden met de Das en zijn leefgebied.

Rondom de cluster komen de volgende habitattypen voor (zie ook habitattypenkaart in kaart 2):

1. H2310 Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*
2. H2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen
3. H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
4. H4030 Droge Europese heide
5. H6230 Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
6. H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met *Ilex* en soms ook *Taxus* in de ondergroei (*Quercion roburi-petraeae* of *Ilici-Fagenion*)
7. H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*

De omgeving van de cluster is een belangrijk ontwikkelgebied voor het N2000 gebied Veluwe. In de natuurwaardenkaart is dan ook opgenomen wat de huidige plannen zijn voor het ontwikkelen van natuur (habitattypen) rondom de cluster.

3.2.4 **Draagkracht van de natuur**

De natuurwaarden stellen randvoorwaarden aan uitbreidingswensen van recreatieondernemers. Om deze randvoorwaarden te bepalen is in de eerste tranche een methode ontwikkeld die de effecten van

verblijfsrecreatie op natuur schat. De methode is gebaseerd op de draagkracht van de natuur en de effecten van recreatie. De methode voor de draagkrachtindexering en het bepalen van het gedrag van recreanten is in bijlage 1 beschreven. In deze paragraaf volstaan we met een korte weergave van de stappen die uiteindelijk leiden tot het bepalen van de draagkracht van de natuur voor recreatie.

3.2.4.1 Opstellen draagkrachtmeting

Het opstellen van een draagkrachtmeting gaat stapsgewijs:

- Bepalen van de draagkracht van natuur;
- Het gedrag van recreanten in de natuur en de effecten op de natuur;
- Confrontatie van de draagkracht van de natuur met het gedrag van recreanten.

Ad 1: Bepalen van de draagkracht van natuur

De belangrijkste natuurwaarden van de Veluwe zijn door de provincie in een geografisch informatiesysteem (GIS) vastgelegd in de vorm van:

- Habitattypen van de Habitatrichtlijn;
 - o H2310 Psammofiele heide met Calluna en Genista
 - o H2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen
 - o H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix
 - o H4030 Droge Europese heide
 - o H6230 Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
 - o H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met Ilex en soms ook Taxus in de ondergroei (Quercion roburi-petraeae of Ilici-Fagenion)
 - o H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Quercus robur
- Overige loof-, naald- en gemengde bossen;
- A-locaties bos;
- Ecologische poort en verbindingen;
 - o Rustgebieden voor grof wild;
 - o Stiltegebieden;

Ad 2: Gedrag recreanten

Bij het bepalen van de invloed van uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen op natuur, is het belangrijk te weten hoe een recreant zich gedraagt. Recreanten die hun vertier met de auto ver weg zoeken, zullen weinig effect hebben in de buurt van het verblijfsrecreatieterrein. Recreanten die echter graag in de buurt van het verblijfsrecreatieterrein intensieve activiteiten ondernemen (zoals mountainbiken) en zich niet aan paden houden, zullen erg veel effect op natuur hebben.

Uit de methodiek in bijlage 1 blijkt dat er verschillende groepen recreanten zijn, die elk een eigen gedrag vertonen. Het gedrag van toeristische groepen is samengevat in tabel 3.1.

Tabel 3.1: Het gedrag van toeristische groepen

	tijd	Duur	activiteit	stuurbaar	actieradius (km)
Jong gezin (kinderen 0-5)	jaarrond	3 nachten	fietsen en spelen	matig tot goed	1
Gezin (kinderen 5-14)	vakantieperiodes	2 – 3 weken	nadruk ligt op beleving / doen, intensief	goed	3
Paren/stellen en 55+	jaarrond (mijden vakantie)	short break	soft-actief (wandelen, fietsen, etc.)	niet tot matig	10
65+	jaarrond	heel vaak, kort en lang	ommetjes	Goed	1
Groepen	Voor- en najaar	Weekend	intensief	redelijk / goed	3

Er bestaan duidelijke verschillen in gedrag tussen de groepen recreanten:

- Paren zijn het sterkst vertegenwoordigd op terreinen met weinig voorzieningen; gezinnen het sterkst bij veel voorzieningen.
- Verblijfsrecreanten met een vaste standplaats verblijven meer dagen in het voorseizoen dan in het hoogseizoen.
- Een toeristische recreant vertoont twee keer zoveel actief gedrag als de recreant met een vaste staanplaats of 2^e huis.

Het uiteenlopende gedrag heeft verschillende type invloeden op de natuur. Hierbij onderscheiden we de volgende type beïnvloedingen:

- o *Vervuiling door recreanten en verblijfsrecreatieterreinen*; Vervuiling van verblijfsrecreatieterreinen heeft nadelige effecten op oppervlakte- en grondwater.
- o *Plukken/verzamelen*; Plukken (voor boeketten) en gericht verzamelen (bijvoorbeeld van bepaalde planten) veroorzaken schade aan de vegetatie.
- o *Betreding*; Betreding wordt beschouwd als één van de belangrijkste recreatie-invloeden, omdat zij altijd optreedt en duidelijk zichtbare effecten heeft;
- o *Verstoring*; De aanwezigheid van de mens kan een verstoring effect op fauna hebben, voornamelijk op vogels en zoogdieren. De verstoring door mensen wordt veroorzaakt door geur (met de wind mee kan dat ver reiken), zicht, geluid en trilling van de grond. Vooral honden hebben, als voorheen toppredator, een groot verstoring effect.

Ad 3: confrontatie draagkracht met gedrag recreanten

In tabel 3.2 zijn de resultaten van de draagkrachtbepaling weergegeven. Dit is een samenvatting van de gevoeligheid van de doelsoorten per natuurtype. Vervolgens zijn de effecten van recreatie op de natuurtypen toegelicht. In bijlage 1 is de gevoeligheid van de afzonderlijke doelsoorten en vegetatietypen aangegeven, dit vormt de basis voor de inschatting van de gevoeligheid per natuurtype. Ook staat daar de keuze van de soorten beschreven, waarop de kwantificering van de natuurtypen is gebaseerd.

Tabel 3.2: Gevoeligheid van natuurtypen voor recreatie

Habitatype	Gevoeligheid			Meest gevoelige soortgroepen	Bedreigingen
	Betreding	Vervuiling	Verstoring		
Zandverstuiving (H2330)	gevoelig		zeer gevoelig	broedvogels en korstmossen	verstoring en habitatvernietiging door erosie
Stuifzanheide met struikhei (H2310)	gevoelig		zeer gevoelig	broedvogels en korstmossen	verstoring en habitatvernietiging door erosie
Droge heide (H4030)	vrij gevoelig		Gevoelig	broedvogels en vlinders	Verstoring
Natte heide (H4010)	gevoelig		zeer gevoelig	broedvogels en hogere planten	verstoring en habitatvernietiging
Heischrale graslanden (H6230)	vrij gevoelig		Gevoelig	broedvogels en vlinders	Verstoring
Zwakgebufferd ven	zeer gevoelig	zeer gevoelig	Gevoelig	broedvogels en hogere planten	verstoring en verontreiniging
Zuur ven	zeer gevoelig	zeer gevoelig	Gevoelig	broedvogels	verstoring en verontreiniging
Oud eikenbos van zandgrond (H9190)	tamelijk ongevoelig		vrij gevoelig	broedvogels en zoogdieren	Verstoring
Eiken- en/of beukenbos met een hulstondergroei (H9120)	tamelijk ongevoelig		vrij gevoelig	broedvogels en zoogdieren	Verstoring

De effecten van recreatie op natuur zijn afhankelijk van de afstand van de locaties van verblijfsrecreatie tot de natuur. Wat dat betreft worden de volgende afstanden gehanteerd (tabel 3.3).

Tabel 3.3: Invloedsfeer van verblijfsrecreatieterreinen

Afstand tot recreatieterrein	Type recreatie	Risico voor natuur
0 m (binnen terrein)	zeer hoge recreatiedruk	Vernietiging (bij bouw, plukken etc), verstoring, verontreiniging
< 50 m	Hoge recreatiedruk (intensief gebruik)	Verstoring, verontreiniging, plukken, betreding
< 1 km	Matige recreatiedruk (rondje om)	Verstoring, verontreiniging, betreding
< 3 km	Extensieve recreatie	Verstoring, betreding

We gaan er vanuit dat daarbuiten weinig effect is van een toename van de recreatiedruk omdat de recreanten daar:

1. nauwelijks meer komen;
2. zich sterk verspreid hebben;
3. andere factoren meer bepalend zijn zoals het voorzieningenniveau van het gebied en de aanwezigheid van een trekker (een attractie, schaapskooi, kudde moeflons, etc.)

3.2.4.2 *Draagkracht natuur in en om de cluster*

Een combinatie van de aanwezige natuur en het type recreant in de cluster bepaalt de uiteindelijke draagkracht van de natuur voor recreatie. Naast het aspect gedrag speelt het aspect afstand tot de natuur een belangrijke factor.

Uit voorgaande draagkrachtmeting blijkt dat de natuurdoeltypen meer of minder gevoelig zijn voor recreatie. De relevante natuurdoeltypen, waarmee in cluster Kootwijk rekening moet worden gehouden, staan hieronder beschreven (zoals ook opgenomen in tabel 3.2). Bij het opstellen van uitbreidingsplannen zal moeten worden nagegaan of deze van invloed zijn op onderstaande natuurdoeltypen.

Zandverstuiving (H2330)

Zandverstuivingen worden opgehouden door dynamiek; van oudsher zijn dit bijvoorbeeld overbegrazing of windwerking. Tegenwoordig speelt ook betreding door recreanten een rol in het open houden van stuifzanden. Intensieve vormen van recreatie kunnen echter eutrofiëring, permanente bodembeschadiging en rustverstoring veroorzaken, waardoor doelsoorten uit de verstuiving achteruitgaan. Nog verdere intensivering van de recreatiedruk kan leiden tot zandvlakten waar geen doelsoorten meer voorkomen en er geen sprake meer is van een natuurlijk systeem (Bal et al., 2001).

Het spanningsveld tussen de noodzakelijke dynamiek, die mede door recreanten wordt ingebracht, en te sterke betreding, heeft ertoe geleid dat de draagkracht van de zandverstuivingen voor betreding als 'gevoelig' is ingeschat. Dit betreft met name het Kootwijkerzand.

Heide (H2310, H4030, H4010, H6230)

Over het algemeen is heidevegetatie vrij gevoelig voor betreding. Natte heide is gevoeliger voor betreding dan droge. Dit komt vooral door de bodemsamenstelling, maar ook door de gevoeligheid van de planten. De korstmossenvegetaties in heidegebieden zijn zeer gevoelig voor betreding en hebben een lange hersteltijd. Verstoring van de fauna via zicht, geur en geluid kan tot enkele op enkele honderden meters van het pad optreden, waarbij verstoring via zicht groter is dan in bossen. In de cluster is een strook heide langs het spoor gevoelig voor recreatie. Verder zijn in de cluster slechts kleine heideveldjes aanwezig. Buiten de cluster ligt het natuurgebied Kootwijkerzand, een groot heideterrein en gevoelig voor recreatie.

Bossen (H9120, H9190)

Effecten van wandelaars op de bosvegetatie blijven beperkt tot maximaal enkele tientallen meters van het pad (Bal et al, 2001; Henkens, 1998; Willems, 1971). Verstoring van de fauna via zicht, geur en geluid kan tot enkele op enkele honderden meters van het pad optreden. Bossen zijn over het algemeen tamelijk ongevoelig voor betreding en vrij gevoelig voor verstoring. Die verstoring betreft met name de diersoorten (o.a. vogelsoorten) die er voorkomen. Omdat het toch habitattypen betreft van de Habitatrichtlijn mag kwaliteitsverlies niet optreden. In de cluster Kootwijk zijn slechts enkele kleine loofbospercelen aanwezig.

3.2.4.3 *Externe werking op Natura 2000- gebieden*

Europese natuurwetgeving (Natura 2000) en de Nederlandse implementatie hiervan (via de NB-wet en de FF-wet) vereist dat plannen van recreatieondernemers voor uitbreiding of herstructurering geen externe werking (verstoring, versnippering, vervuiling e.d.) mogen hebben op nabijgelegen habitats en soorten van Natura 2000 –gebieden. Het begrip externe werking op Natura 2000-gebieden kan grote invloed hebben op de uitbreidings- of herstructureringsmogelijkheden van recreatieondernemers. In het kader van Groei en Krimp wordt een natuurboekhouding bij gehouden om mogelijk externe werking van plannen te compenseren. Bij het indienen van de plannen worden deze getoetst aan de externe werking en wordt gekeken of saldering mogelijk is op de krimplocaties.

De natuurtoets wordt gedaan aan de hand van een methode die o.a. is gebaseerd op de resultaten uit het Strategisch Kader toepassing Vogel- en Habitatrichtlijn van Alterra. In het Strategisch Kader is berekend

hoe de ligging van de bedrijven is ten opzichte van de aanwezige natuurwaarden en hoe om te gaan met de versturende werking van recreanten.

Deze invloedssfeer vanuit het recreatiebedrijf is afhankelijk van de grootte van het bedrijf en wordt bepaald aan de hand van het aantal aanwezige slaapplekken. Daarmee wordt de formule die is gehanteerd:

$$800\text{m (rondje uitlaten hond)} + \text{aantal slaapplekken} \times 0,16\text{m}$$

Een bedrijf heeft geen externe werking als de zone ligt in ontoegankelijke (militaire) terreinen of doorsneden wordt door snelwegen.

3.2.5 Criteria vanuit natuur

Vanuit natuur staat de volgende vraagstelling centraal:

“welke criteria vanuit natuur gelden voor de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie, zodat recreatie en natuur naast elkaar kunnen blijven bestaan?”

Aan de hand van de draagkracht van de natuur voor recreatie is bepaald welke criteria vanuit natuur gelden voor uitbreiding van de verblijfsrecreatie.

Hierbij is onderscheid gemaakt tussen rode en oranje criteria. De rode criteria stellen zwaarwegende beperkingen vanuit de natuur, uitbreiding op die plek niet is toegestaan. Oranje criteria stellen randvoorwaarden aan de uitbreiding of herstructurering van verblijfsrecreatiebedrijven.

De criteria vanuit natuur zijn weergegeven in box 3.4. Op basis van deze criteria is een kaart opgesteld waarop deze rode, oranje en witte gebieden zijn aangegeven. Deze randvoorwaardenkaart voor natuur is weergegeven in kaart 5.

Criteria vanuit natuur

Rode criteria

De uitbreiding van een verblijfsrecreatieterrein is bezwaarlijk vanuit natuur als de uitbreidingslocatie ligt in:

- Habitattypen van de Habitatrichtlijn;
- Verblijfsplaatsen van soorten waarvoor de Veluwe is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijn;
- Verbindingen ten behoeve van de “Eindeloze Veluwe” en Natura 2000;
- Waardevolle natte natuur, A-locatie bos en loofbos.

Oranje criteria

Natuur stelt randvoorwaarden aan de uitbreiding van recreatieterreinen als de uitbreidingslocatie ligt in:

- Overig loof- en naaldbos;
- Ecologische poorten en (robuuste) ecologische verbindingzones;
- Stiltegebieden;
- Rustgebied voor grof wild.

Box 3.4: Criteria vanuit natuur

3.2.6 Conclusies natuur

Cluster Kootwijk ligt op het CVN en in het N2000 gebied. Deze begrenzingen maken de cluster tot een aangewezen beschermd gebied. Dit betekent echter niet dat vanuit natuur gekeken niets kan. In de ecologische verbinding in het noordelijke deel van de cluster is uitbreiding en herstructurering niet mogelijk, dit geldt ook voor de habitattypen zoals gelegen binnen de cluster. Dit zijn de harde randvoorwaarden. Daarbuiten moet zorgvuldig gekeken worden naar de indirecte effecten van de uitbreiding of herstructurering (externe werking). Deze indirecte effecten op de natuur zijn op het niveau van deze clustervisie niet in te schatten en worden voor elk concreet uitbreidings- of herstructureringsplan nader onderzocht. Dit gebeurt bij het indienen van de plannen door de provincie (zie hoofdstuk5).

3.3 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

3.3.1 Doelstelling

Het doel van de clustervisie ten aanzien van landschap, cultuurhistorie en archeologie is: 'Het zorgvuldig behandelen van de resterende waardevolle cultuurhistorische landschappen, landschapselementen en archeologische waarden'.

De waarde van landschap is ontstaan door historische activiteiten en processen. De waardering van het landschap hangt behalve van de waarden uit het verleden ook sterk af van de toekomstige invulling van het landschap. In het continue proces van landschapsvorming is het belangrijk stil te staan bij de waarden die daadwerkelijk actief beschermd moeten worden. Voor deze clustervisie is gekeken naar de cultuurhistorische waarden, de archeologische verwachtingen, maar ook naar de ruimtelijke kwaliteit en het recreatieve gebruik van het huidige landschap.

Deze paragraaf beschrijft de kenmerken van het landschap, de cultuurhistorie en de archeologie. De informatie uit het rapport Randvoorwaarden natuur en landschap, Recreatiecluster Kootwijk (Grontmij, 2006) is aangevuld met het Landschapsontwikkelingsplan Gelderse Vallei (2005) en Structuurvisie gemeente Barneveld (2009). Uit deze bronnen is geanalyseerd welke waarden bescherming verdienen in de clustervisie.

3.3.2 Kenmerken landschap, cultuurhistorie en archeologie

Landschap

- De cluster is onderdeel van het *Nationaal Landschap* de Veluwe, dat wil zeggen een landschap met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Ingrepen in het landschap mogen de kernkwaliteiten (o.a. schaalcontrast van zeer open naar besloten, actieve stuifzanden, de grootte en aaneengeslotenheid van het bos) niet aantasten;
- De cluster maakt deel uit van de Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur (RHS), waar de rijksoverheid zich meer inspant om te investeren in *kwalitatief hoogwaardige landschappen*;
- De cluster is onderdeel van het *kampenlandschap*. Het kampenlandschap wordt gekenmerkt door verspreid liggende boerderijen, een golvend maaiveld met soms bolle essen, een

onregelmatige blokverkaveling, slingerende wegen en een mate van afwisseling van bossen en bosjes, houtwallen en wegbeplanting;

- De kern Kootwijk was van oudsher *een landbouwenclave* in het bos- en stuifzandgebied, op de westelijke flank van de stuwwal. De agrarische enclave is voor het grootste deel nog steeds in agrarisch gebruik; deels als maïsakker, deels als grasland. Het karakter wordt bepaald door de kleinschaligheid (houtwallen en houtsingels) en de zeer landelijke uitstraling;
- De kern Kootwijk ligt midden op een *oude es*. Momenteel verandert het karakter van het landschap omdat de open essen veel gebruikt worden voor paardenweiden;
- Ten zuiden van de cluster ligt een *groot stuifzandcomplex* (het Kootwijkerzand) met zeer hoge landschappelijke waarden, vanwege de historische verwijzing naar vroeger grondgebruik;
- In de cluster Kootwijk liggen enkele *onverharde (zand)wegen*;
- In de omgeving van Kootwijk komen geen beken voor. Het gebied ligt 'droog'.

Cultuurhistorie

Op kaart 3 zijn de belangrijke cultuurhistorische en archeologische waarden in de cluster weergegeven.

- De agrarische enclave is een waardevolle eenheid, omdat dit cultuurlandschap sinds 1850 nog relatief weinig is veranderd. Hierin is vooral het *fijnmazige patroon van essen en ontginningen* waardevol;
- Het gebied is grotendeels een *opduiking* van een deel van de West-Veluwe *stuwwal*, omringd door stuifzandgebieden. Het is een opvallend element in het landschap en heeft geomorfologische waarde. Stuifzanden zijn cultuurhistorisch interessant omdat zij de geschiedenis van het grondgebruik illustreren. De overexploitatie van de leefomgeving door de mens in vroegere eeuwen komt zo in beeld;
- In de cluster liggen een aantal *cultuurhistorische vindplaatsen*, waarschijnlijk oude grafheuvels.
- In het midden van de cluster komen *bolle essen* voor. Deze essen grenzen aan drie recreatiebedrijven (Berkenhorst, Kerkendel en Paalhoeve);

Archeologie

Met de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg op 1 september 2007 is het Verdrag van Malta vertaald in Nederlandse wetgeving. Dit brengt met zich mee dat een recreatieondernemer in een vroeg stadium een archeologisch (voor)onderzoek moet (laten) uitvoeren, indien er bodemwerkzaamheden worden uitgevoerd. De uitbreidingsplannen mogen de archeologische waarden niet aantasten.

Op kaart 4 zijn de archeologische verwachtingswaarden in de cluster weergegeven.

- Ten zuiden van de cluster (net buiten de begrenzing) ligt een archeologisch beschermd gebied met *zeer hoge archeologische waarde (De Dikke Bart)*. In de cluster liggen geen gebieden met hoge archeologische waarden;
- Het overgrote merendeel van de cluster heeft een middelhoge- of hoge archeologische verwachtingswaarde.

3.3.3 Analyse landschap, cultuurhistorie en archeologie

De beleidsverschuiving van toelatingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie zet sterk in op behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit en de kernkwaliteiten. De ruimtelijke ingrepen, zoals uitbreidingen en herstructurering, moeten daarom bijdragen aan behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Het abstracte begrip ruimtelijke kwaliteit verdient enige toelichting. De ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald aan de hand van de samenhang tussen de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde van het landschap.

Om de ruimtelijke kwaliteit van het landschap te behouden en te versterken ligt de ontwikkelingsruimte voor verblijfsrecreatie daar waar geen cultuurhistorische landschappen of archeologische waarden worden aangetast. Zorgvuldigheid en aanpassing aan de oude landschapsstructuren bepalen de toekomstwaarde, als ook de belevingswaarde en de gebruikswaarde van het landschap.

De toekomstwaarde en belevingswaarde van het landschap in de cluster wordt in hoge mate bepaald door de aanwezigheid van oude landschappelijke beplantingsstructuur, de open essen, de historische bebouwing en de vele cultuurhistorische vindplaatsen

De oude relictten en de essen zorgen voor een deel van de identiteit, diversiteit en schoonheid van het landschap. Uitbreiding van de verblijfsrecreatie in deze landschapsrelictten en op de essen is ongewenst.

Momenteel is de ligging van een aantal grafheuvels in voornamelijk het oostelijke en westelijke deel van de cluster bekend, maar het kan zijn dat er meerdere aanwezig zijn. Grafheuvels en monumenten kunnen in een uitbreidingsplan worden ingepast, zolang het element zelf niet wordt aangetast. De indicatieve archeologische verwachting in de cluster is middelhoog en daarom verdient de archeologie nader onderzoek op locatieniveau. Voordat een recreatieondernemer kan uitbreiden, dienen de archeologische waarden op dat terrein nader onderzocht te zijn.

Om de resterende waardevolle landschappen zorgvuldig te behandelen is het zeer wenselijk dat recreatiebedrijven zoveel mogelijk worden geclusterd om verdere versnippering te voorkomen. Vanuit landschappelijk oogpunt is het daarom gewenst dat deze bedrijven meer naar elkaar toe uitbreiden dan in de richting van de cultuurhistorische- en ecologisch waardevolle gebieden daaromheen. De identiteit van het landschap kan hierbij als basis dienen voor de toeristisch-recreatieve ontwikkelingen.

Ingrepen in het landschap zijn verder mogelijk, mits de openheid en de lange zichtlijnen van oost naar west behouden blijft en deze oost-west richting geaccentueerd wordt als hoofdrichting in het landschap. Daarnaast moet de herkenbaarheid en kwaliteit van de agrarische enclave worden behouden en liever nog worden versterkt.

Gewenste ontwikkelingsrichtingen landschap

- Vanuit het *landschapsontwikkelingsplan (LOP) Gelderse Vallei+* wordt gepleit voor het behoud en versterking van de karakteristieke zeer gave akkercomplexen. Dit gegeven wordt gewaardeerd als een zeer hoge landschappelijk en cultuurhistorische waarde. In het LOP spreekt men over twee strategieën voor deze akkercomplexen herstel en behoud enerzijds en ontwikkeling anderzijds.
 - behoud nog aanwezige akkercomplexen
 - behoud cultuurhistorische waardevolle structuren en objecten: eventueel functieverandering mits verandering intern in de bouwobjecten plaatsvindt en geen fundamentele veranderingen teweegbrengt op het erf of de omgeving.
 - ontwikkelen beeldkwaliteitscriteria voor (hergebruik of nieuwbouw) bebouwing en erven.
 - ontwikkelen cultuurhistorisch netwerk en gebiedsspecifieke informatievoorziening in combinatie met kleinschalige opvang
- De landbouw (met name de paardenhouderij) speelt een belangrijke rol in het in stand houden van het essenlandschap. De ontwikkeling van de agrarische bedrijven wordt mogelijk gemaakt door specifieke planologische mogelijkheden voor functieverandering. *“Enerzijds worden deze*

mogelijkheden geboden, omdat de verdere ontwikkelingsmogelijkheden van deze bedrijven zowel ruimtelijk als milieuhygiënisch beperkt zijn door de ligging van deze enclaves binnen het CVN. Anderzijds zijn deze mogelijkheden specifiek vanwege de kwetsbaarheid van de natuur en het landschap.” (Structuurvisie gemeente Barneveld, 2009)

- Om de doelen voor de Rijks hoofdstructuur (RHS) te bereiken wordt op rijksniveau aandacht geschonken aan: investeren in de kwaliteit van de natuur en landschappen ontwikkelen met kwaliteit.
- Het Reconstructieplan Veluwe zet in op: het realiseren van de EHS voor 2018, het realiseren van de gewenste water- en milieukwaliteit voor natuur en het veiligstellen en verduurzamen van drinkwatervoorziening.
- Bij de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie dient rekening gehouden te worden met de (cultuur)historische dimensie van de waardevolle landschappen;
- Behouden en versterken van de landschappelijk kernkwaliteiten van het Veluwemassief;
- Behouden openheid en lange zichtlijnen (oost-west) in de cluster, gevormd door de open essen (gemeente Barneveld, aanvullend advies LBP);
- Accentueren oost-westrichting als hoofdrichting in het landschap;
- Ruimtelijke uitbreiding kan, anders dan reeds voorzien in het bestemmingsplan Kerkendelweg, vanwege de landschappelijke en natuurwaarden geen sprake meer zijn.

Gewenste ontwikkelingsrichting cultuurhistorie en archeologie

- Cultuurhistorisch erfgoed en archeologische relictten behouden en ontwikkelen (oude agrarische cultuurlandschap, reliëf, bosrelictten, grafheuvels);
- Ruimtelijke plannen en projecten die archeologische waarden in de bodem kunnen aantasten moeten zoveel mogelijk rekening houden met de bekende en te verwachten archeologische waarden.

Criteria landschap

Op basis van voorgaande beschrijving en de gewenste ontwikkelingsrichting zijn de volgende criteria richtinggevend voor het landschap:

1. Ingrepen in het landschap zijn mogelijk, mits de herkenbaarheid en kwaliteit van de agrarische enclave in het bos worden behouden of versterkt.
2. De hoge landschappelijke waarden van het Veluwe landschap beschermen en zichtbaar maken;
3. De identiteit van het landschap als essentiële basis voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling aanwenden;
4. Recreatiebedrijven zoveel mogelijk in elkaars nabijheid clusteren.

Criteria cultuurhistorie en archeologie

Op basis van voorgaande beschrijving en de gewenste ontwikkelingsrichting zijn de volgende criteria richtinggevend voor cultuurhistorie en archeologie:

- Wijzigingen van beschermde monumenten zijn vergunningsplichtig op grond van de Monumentenwet 1988 of de gemeentelijke verordening. Wijzigingen van gebieden en objecten worden kritisch bekeken;
- Bescherming van archeologische waarden en voorkomende puntelementen, (grafheuvels, monumenten) optimaal inpassen in het bedrijfsplan van een ondernemer;
- Het door Nederland geratificeerde Verdrag van Malta bepaalt dat in beginsel de waarden in de bodem worden bewaard en dat bij ruimtelijke planvorming waarmee het archeologische bodemarchief gemoeid is, de initiatiefnemer in een vroeg stadium een archeologisch (voor)onderzoek moet hebben uitgevoerd;

- Bij hoge en middelhoge archeologische verwachting stelt de provincie en gemeente inventariserend onderzoek verplicht om de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen vast te stellen.

3.3.4 Conclusies landschap, cultuurhistorie en archeologie

De cluster Kootwijk ligt in een landschappelijk waardevol gebied. De ligging van een authentiek Veluwedorp nabij de Kootwijkerduinen en het internationaal belangrijke Kootwijkerzand maakt dit cluster tot een aantrekkelijk recreatiegebied. De ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers wordt in grote mate bepaald door de ligging van de waardevolle landschappelijke structuren en elementen, zoals de open essen, de zichtlijnen van oost naar west, vindplaatsen grafheuvels en monumenten. De open essen en heiderelicten mogen niet worden aangetast en moeten open en beleefbaar blijven. Puntelementen als grafheuvels en monumenten kunnen worden ingepast in het inrichtingsplan van de ondernemer.

Indien de plannen van een recreatieondernemer een verstoring van de bodem teweeg brengt, is een archeologisch onderzoek verplicht. Voor het plaatsen van tenten en toercaravans op een veldje is dit niet nodig, voor het bouwen van recreatiebungalows wel.

3.4 RANDVOORWAARDEN NATUUR, LANDSCHAP, CULTUURHISTORIE EN ARCHEOLOGIE

Randvoorwaarden Natuur

De gebieden en locaties waar de criteria vanuit natuur en archeologie in de cluster Kootwijk betrekking op hebben zijn op kaartbeeld weergegeven (zie kaart 5). Hiermee ontstaat een ruimtelijk beeld van de randvoorwaarden voor uitbreiding en herstructurering van verblijfsrecreatiebedrijven.

- Binnen de aangewezen habitattypen van het N2000 gebied de Veluwe mag geen uitbreidingen en/of herstructurering plaatsvinden. De uitbreiding of herstructurering mag ook geen externe werking hebben op deze gebieden als dit leidt tot significant negatieve effecten;
- Uitbreidingen en herstructurering zijn niet mogelijk in ecologische verbinding in het noorden van de cluster;
- Vanuit natuuroogpunt moeten ontwikkelingen zich van de natuur af bewegen;
- De mogelijk indirecte effecten van uitbreiding of herstructurering (externe werking volgens Vogel- en habitatrichtlijn) dienen nader onderzocht te worden

Randvoorwaarden Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De gebieden en locaties waar de criteria vanuit landschap, cultuurhistorie en archeologie in de cluster Kootwijk betrekking op hebben zijn op kaartbeeld weergegeven (zie kaart 6). Hiermee ontstaat een ruimtelijk beeld van de randvoorwaarden voor uitbreiding en herstructurering van verblijfsrecreatiebedrijven.

- Versterken van de ruimtelijke kwaliteit met aandacht voor de gebruikswaarde, belevingswaarde en de toekomstwaarde van het landschap;
- De identiteit van het landschap (schaalcontrast van open naar besloten, actieve stuifzanden, grootte en aaneengeslotenheid van het bos) als essentiële basis voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling aanwenden;
- Het centraal gelegen open essencomplex behouden; De essen grenzen aan de campings Paalhoeve, Kerkendel en Berkenhorst. Deze essen moeten hun open karakter behouden en met name de zichtas vanuit de kern naar het oosten wordt landschappelijk hoog gewaardeerd. Aantasting van de essen en uitbreidingen van recreatiebedrijven op de essen zijn niet mogelijk.
- De landschappelijke relictten (lanen, historische bebouwing) behouden;

- Het archeologische monument de Dikke Bart behouden en beschermen; Uitbreiding van een recreatieterrein zal niet buiten de clustergrens mogen plaatsvinden, waardoor randvoorwaarden vanuit deze archeologische waarden buiten beschouwing kunnen worden gelaten
- Bij hoge en middelhoge archeologische verwachting (vrijwel de gehele cluster) stellen gemeente en provincie inventariserend onderzoek verplicht om de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen vast te stellen. Dit zal in de praktijk volgens de afspraken van het Verdrag van Malta gebeuren middels een archeologisch vooronderzoek.
- Bescherming van archeologische waarden en voorkomende puntelementen optimaal inpassen in het bedrijfsplan van een ondernemer. De puntelementen zijn waarschijnlijk grafheuvels. Indien dit het geval is zal de grafheuvel moeten worden ingepast in de plannen van de ondernemer.
- Recreatiebedrijven zoveel mogelijk in elkaars nabijheid clusteren.

4 VISIE OP DE ONTWIKKELING

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de clustervisie van de cluster Kootwijk. Op basis van de toeristisch-recreatieve opgave en kaders voor natuur, landschap, cultuurhistorie, archeologie uit hoofdstuk 2 en 3 gaat dit hoofdstuk in op de ontwikkelingsmogelijkheden voor de cluster Kootwijk. Daarnaast heeft een workshop plaatsgevonden met een hoge opkomst van de diverse betrokkenen (zie bijlage 4). Hier heeft op basis van een viertal scenario's (bijlage 3) een positieve en constructieve discussie plaatsgevonden over de gewenste ontwikkelingsrichting van het cluster Kootwijk.

De clustervisie is onderverdeeld in ruimtelijke- en economische ontwikkelingsmogelijkheden.

Bij de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden is gekeken naar de ruimtelijke kaders vanuit natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie. De economische ontwikkelingsmogelijkheden komen voort uit de opgave voor recreatie en toerisme.

De uitbreidingsplannen worden door de gemeente en provincie aan deze visie getoetst.

4.2 De ambitie

De ambitie is om van de cluster Kootwijk een toeristische toplocatie te maken door samenwerking en een toename van de toeristische capaciteit en de bijbehorende voorzieningen (parkeren, zwembad, winkel mogelijkheden voor dagrecreatie e.d). Dit kan door, aansluitend aan de bestaande parken, toeristische uitbreidingen te realiseren die voldoen aan de wensen van de moderne toerist en passen in de omgeving van Kootwijk. Ook wordt gedacht aan ruimte voor de ontwikkeling van andere vormen van verblijfsrecreatie zoals een hotel en B&B om ook de zeer korte en verzorgde overnachtingen mogelijk te maken in deze cluster, dit valt echter wel buiten Groei en Krimp.

Om dit te realiseren is het van belang dat door een brede samenwerking in de productontwikkeling, marktwerking en verhuur Kootwijk als toeristische toplocatie beter in de markt wordt gezet.

4.3 Visie op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden

Ruimtelijke afwegingen beschermen en versterken de kwaliteiten in de cluster optimaal. Dit geldt voor de natuurwaarden, landschapswaarden, maar ook voor de recreatief-toeristische kwaliteiten. De visie op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden geeft vanuit de analyse van de natuur- en landschapswaarden weer waar verblijfsrecreatie ontwikkelingsruimte heeft en welke waarden niet aangetast mogen worden.

Landschappelijke identiteit

De cluster Kootwijk ligt in een landschappelijk waardevol gebied. De ligging van een authentiek Veluwedorp nabij de Kootwijkerduinen en het internationaal belangrijke Kootwijkerzand maakt dit cluster tot een aantrekkelijk recreatiegebied. De ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers wordt in grote mate bepaald door de ligging van de waardevolle landschappelijke structuren en elementen, zoals de open essen, de zichtlijnen van oost naar west, vindplaatsen grafheuvels en monumenten. De open essen en heiderelicten mogen niet worden aangetast en moeten open en beleefbaar blijven. Puntelementen als grafheuvels en monumenten kunnen worden ingepast in het inrichtingsplan van de ondernemer.

Verbreiding en differentiatie

Naast uitbreiding van de toeristische verblijfsrecreatie is het gewenst verbreiding en differentiatie van het toeristische product te realiseren. Dagrecreatie is hiervoor een belangrijk onderdeel zowel voor de verblijfsrecreatie binnen en buiten Kootwijk als voor de bewoners in de regio. Het Kootwijkerzand is een

uniek natuurgebied dat zich uitstekend leent voor dagrecreatie vooral in de vorm van wandelen en fietsen. Om de waarde van dit dagrecreatieve product te behouden (ook in het belang van het verblijfsrecreatieve aanbod), is samenwerking met Staatsbosbeheer, maar ook met de ondernemers en inwoners uit het dorp Kootwijk (deels verenigt in 'Kootwijk Vooruit') van belang. In samenspraak kan het dagrecreatieve product verbeterd en eventuele voorzieningen zoals parkeerplaatsen (bij de verblijfsrecreatie en in/nabij het dorp Kootwijk) en inrichting van de openbare ruimte (bankjes, bewegwijzering, etc.) gerealiseerd worden. Ook hiervoor geldt dat rekening moet gehouden worden met de randvoorwaarden vanuit natuur en landschap.

Gevoeligheid natuur

De gevoeligheid van een aantal natuurgebieden voor recreatie in en rond de cluster beperkt de ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers. De recreatieondernemer heeft te maken met een aantal harde randvoorwaarden vanuit de natuur. Deze zijn in de visiekaart (kaart 8) weergegeven en betreffen:

- Geen uitbreiding in verbindingen ten behoeve van de "Eindeloze Veluwe"
Uitbreidingen in deze verbindingen of die de samenhang van de Veluwe in de weg staan zijn niet mogelijk. Om de ecologisch waardevolle gebieden rondom de cluster met elkaar in verbinding te stellen, lopen hier twee ecologische verbindingen waarvan er een door de cluster. Ten noorden van de cluster ligt over de A1 een ecoduct met de hierbij behorende rustgebieden. Over de noordzijde van de cluster trekt wild, zoals edelherten en wilde zwijnen, in oost - westelijke richting.
- Geen uitbreiding in de gebieden waar habitattypen zijn aangewezen of zullen worden ontwikkeld.
- Binnen de cluster liggen enkele kleine stroken of percelen die zijn aangewezen als habitatype, hierop is uitbreiding niet mogelijk.

Daarnaast moet zorgvuldig gekeken worden naar de indirecte effecten van de uitbreiding of herstructurering op de omgeving (externe werking). Deze indirecte effecten op de natuur zijn op het niveau van deze clustervisie niet in te schatten en worden voor elk concreet uitbreidings- of herstructureringsplan nader onderzocht in het kader van de groei- en krimp tenders door de provincie (zie H5).

De ondernemer kan bij het ontwerp wel rekening houden met een aantal aspecten om de externe werking te beperken (zie tekstkader).

De mogelijke ontwikkelingsruimte in de cluster Kootwijk is weergegeven op de visiekaart (kaart 8). Belangrijke gebieden waar geen ruimte is voor uitbreiding zijn:

- De verbindingszone in het noorden van de cluster
- De open essen
- De historische kern
- De gebieden waar N2000 habitats aanwezig zijn en ontwikkeld worden.

Archeologische vindplaatsen kunnen worden ingepast.

In de overige gebieden is aansluitend aan de bestaande recreatiebedrijven onder stevige randvoorwaarden ruimte voor uitbreiding van de capaciteit. Waar dit aan moet voldoen wordt uitgewerkt in de visie op de economische ontwikkeling en in hoofdstuk 5 van visie naar realisatie.

Mogelijkheden om de externe werking te beperken van een plan

- *Aantal slaapplekken omlaag brengen*
Het aantal slaapplekken omlaag brengen, verkleint de invloedssfeer van de externe werking. Extensivering van een recreatieterrein kan bijvoorbeeld worden gecombineerd met een zekere verluching van de voorzieningen en een daarmee gepaard gaande hogere besteding per recreant.
- *Meer voorzieningen op het recreatieterrein*
Recreatiebedrijven met een hoger voorzieningenniveau houden hun gasten meer op het terrein. Dit komt ten goede aan de rust van de natuur.
- *Sturen van doelgroepen*
Goed stuurbare doelgroepen (zoals gezinnen met kinderen en 65+) zijn meer voorspelbaar in hun gedrag en makkelijker te weren uit kwetsbare gebieden. Natuurlijk is dit geen algemeen geldende regel en kan voorlichting over de kwetsbaarheid in bepaalde perioden en gebieden de verstoring ook verminderen. Als recreanten zich aan de regels houden en zich voornamelijk ophouden in de buurt van de recreatieve voorzieningen, zijn uitbreidingen op beperkte schaal inpasbaar vanuit de gevoeligheid van de natuur. Samenwerking en overleg tussen exploitanten van verblijfsrecreatieterreinen en terreinbeheerders kan er voor zorgen dat de druk niet onevenredig toeneemt.
- *Zonering in de tijd - seizoensspreiding*
De kwetsbare perioden in het jaar voor de natuur (broedseizoen, periode met jongen) valt gelijk met de piekbelasting op de recreatiebedrijven. De draagkracht van de natuur buiten deze kwetsbare perioden is nog hoog (in het najaar, de winter en de vroege lente). Dat pleit voor het aanbieden van een meer jaarrond product.
- *Ruimtelijke zonering*
De recreanten kunnen door middel van een zonering uit gevoelige gebieden worden geweerd. Zo kan een afwaartse beweging van de natuur op gang worden gebracht. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen een zonering in de tijd (zoals bij seizoensspreiding al aan bod is geweest) en in de ruimte. Hierbij kan gedacht worden aan een aantrekkelijke en afwisselende padenstructuur in de nabijheid van het recreatieterrein en op afstand van de gevoelige natuur, aan rustzones voor fauna door afscherming van recreanten, of aan het verminderen van het aantal uitgangen nabij kwetsbare natuur.

4.4 Visie op de economische ontwikkelingsmogelijkheden

In hoofdstuk 2 zijn de structuur van de sector en de knelpunten in de productiestructuur benoemd. Kort samengevat liggen de belangrijkste knelpunten in de relatieve kleinschaligheid van de bedrijven en het beperkte toeristische gebruik van de aanwezige capaciteit (veel eigen gebruik/vaste gasten). Dit brengt de continuïteit van de deels verouderde voorzieningen (o.a. supermarkt, zwembad, horeca) in gevaar. Een vergroting van de economische betekenis (meer omzet) is nodig om herinvesteringen te kunnen doen en mee te blijven doen in de vakantiemarkt. De voorzieningen hebben ook een grote waarde voor de Kootwijkse gemeenschap. Ze dragen bij aan de leefbaarheid. In een werkbijeenkomst met de sector en andere belanghebbenden in de cluster is deze analyse op hoofdlijnen bevestigd. Op basis van de competenties en potenties in de cluster is gediscussieerd over een mogelijke ontwikkelingsstrategie: hoe is er binnen de cluster Kootwijk groei te realiseren? De vier scenario's zoals opgenomen in bijlage 3 hebben hierbij als leidraad gediend.

Van belang is dat Kootwijk zichzelf wil blijven en daarmee het karakteristieke profiel wil behouden. Een zeer grootschalige uitbreiding buiten de bestaande structuur is daarom niet gewenst. In de werkbijeenkomst was een voorkeur voor een combinatie van scenario 2 en 3. Dit gaat uit van een

gedifferentieerde uitbreiding van de toeristische verblijfs capaciteit in de cluster, in combinatie met een toeristische exploitatie en waar mogelijk meer samenwerking. Door de afzonderlijke bedrijven ruimte te bieden voor uitbreidingsplannen, moet er per saldo een capaciteitstoename ontstaan van circa 150 toeristisch te exploiteren eenheden.

Samenvattend is er geconstateerd dat er in de cluster Kootwijk groei gerealiseerd kan worden door:

- Uitbreiding van de toeristische capaciteit door groei per bedrijf (totaal circa 150 eenheden, circa 10 hectare);
- Waar mogelijk de samenwerking tussen partijen vergroten om de toeristische bezetting te optimaliseren en het gebied als een eenheid te profileren en te positioneren.

Uitbreiding van de toeristische capaciteit

De uitbreiding wordt gerealiseerd door herstructurering en uitbreiding van bestaande parken. Hierbij is aandacht voor toeristische verhuur van bestaande en nieuwe eenheden, omvormen van bestaande eenheden naar kwalitatief hoogwaardige eenheden en deze toeristisch in de markt te zetten. Maar ook door aansluitend aan de bestaande parken, nieuwe toeristische eenheden te ontwikkelen die voldoen aan de wensen van de moderne toerist en passen in de omgeving van Kootwijk. Voorwaarde voor de uitbreiding is dat de eenheden toeristisch geëxploiteerd worden (wisselend gebruik/verhuur).

Dit betekent dat de toeristische capaciteit substantieel vergroot wordt, maar ook dat er meer differentiatie mogelijk is. Bovendien heeft het positieve effecten op de lokale economie: de economische betekenis van het verblijfstoerisme groeit naar circa € 9 á 10 miljoen (+75% t.o.v. 2007/2008). Dit levert een stabiele(re) basis op voor de exploitatie van voorzieningen, als de supermarkt, zwembad, horeca, die ook door de inwoners van Kootwijk gebruikt worden. De voorzieningen kunnen behouden, verbeterd en zelfs geïnnoveerd worden. Hiermee wordt ook een bijdrage geleverd aan de leefbaarheid van de woonkern Kootwijk. Om dit scenario te realiseren is de beschikbaarheid van grond, een goede krimplocatie op de Veluwe maar ook ondernemerschap en samenwerking van groot belang.

Samenwerking tussen partijen

Het aanbod in Kootwijk kent momenteel onvoldoende samenhang om zich te onderscheiden van het recreatieaanbod op de Veluwe. Echter er zijn in Kootwijk met het huidige aanbod, de goede ontsluiting en de bijzondere omgeving/natuur volop kansen om zich als toeristische cluster te onderscheiden. Een kwalitatief hoogwaardig, maar gedifferentieerd product met een passende schaal is hiervoor een voorwaarde. Op deze manier is het mogelijk binnen Kootwijk (meer) verschillende doelgroepen aan te spreken en het gebruik te optimaliseren. Om dit te bereiken is samenwerking tussen de recreatieondernemers, Staatsbosbeheer, ondernemers en inwoners uit Kootwijk (deels verenigt in 'Kootwijk Vooruit') en de overheid (gemeente en provincie) van belang. Hiermee kan Kootwijk een passende toeristische toplocatie worden en kan het voorzieningenniveau voor de gemeenschap behouden blijven. In de samenwerking tussen partijen gaat het vooral om samenwerking in realisatie en marktwerking (public relations, productontwikkeling en toeristische verhuur).

De overheid neemt via het toeristisch aanjaagteam het voortouw bij de samenwerking tussen betrokkenen partijen en is intermediair. Intensief samenwerken, kan alleen indien gewerkt wordt vanuit een gezamenlijke uitvoeringsgerichte visie over de ontwikkeling van Kootwijk tot een toeristische toplocatie. Deze clustervisie vanuit Groei en Krimp vormt daarvoor de basis.

5 VAN VISIE NAAR REALISATIE

5.1 Uitdaging aan ondernemers

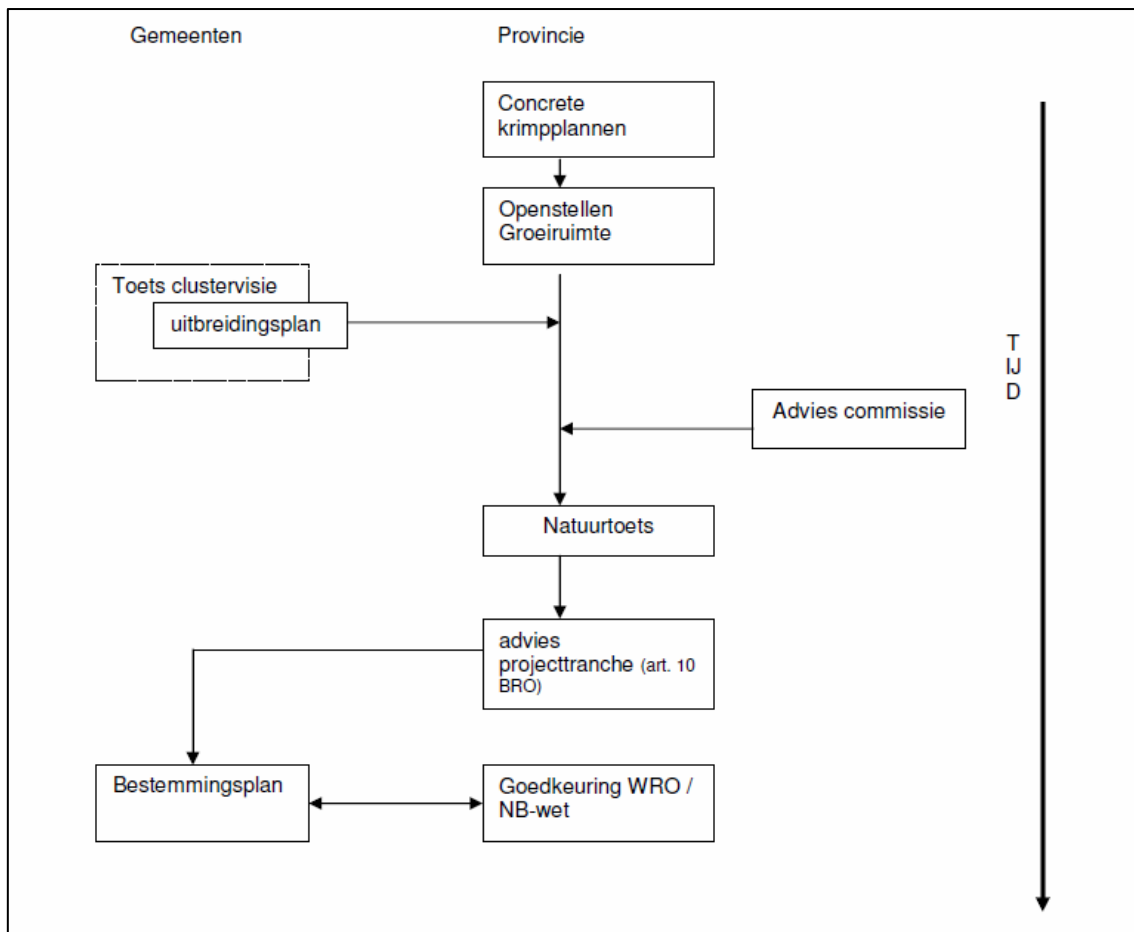
Met het opstellen van deze clustervisie zijn vanuit het project Groei en Krimp de kaders gezet voor mogelijke uitbreidingen en herstructurering van recreatieterreinen in de cluster(s).

Nu zijn de ondernemers aan zet. Daadwerkelijke uitbreidingen en herstructurering van recreatieterreinen kunnen immers alleen worden gerealiseerd, indien er goed onderbouwde plannen door de ondernemers worden ingediend. Tijdens de inventarisatie is bij de recreatieondernemers gebleken, dat er wel veel verschillende ideeën en wensen bestaan over uitbreiding en herstructurering van het bedrijf; maar dat deze over het algemeen nog te weinig zijn vertaald in concrete plannen. Het is daarom zaak, dat de ondernemers in de gepresenteerde clustervisies een uitdaging zien om te komen met goed onderbouwde, concrete en kwaliteitsrijke ontwikkelingsplannen voor hun bedrijf.

5.2 Begeleiding van de uitbreidings- en herstructureringsplannen door de provincie en de gemeente

In de procedure voor vanaf uitgifte van groeiruin te tot en met de planologische bestemming van uitbreidingsplannen van recreatiebedrijven dienen de volgende stappen te worden doorlopen (zie ook onderstaande figuur):

- GS kunnen overgaan tot het uitgeven van groeiruin te op het moment dat er minimaal 10 hectare krimpbuffer is opgebouwd.
- Bij het uitgeven van groeiruin te geven GS aanvang en sluitingsdatum voor het indienen van uitbreidingsplannen bij gemeenten aan in een zogenaamde groeitender.
- Alle verblijfsrecreatiebedrijven kunnen meedoen mits gelegen in een zoekgebied recreatiecluster waar door de gemeente een clustervisie is vastgesteld.
- De gemeente kan een uitbreidingsplan opvoeren als onderdeel van een samen te stellen tranche van groei-, en krimpplannen, mits deze voldoet aan de ruimtelijke randvoorwaarden zoals opgenomen in de gemeentelijke clustervisie.
- Een onafhankelijke adviescommissie zal GS adviseren betreffende de toeristisch economische kwaliteit van de ingediende uitbreidingsplannen.
- De krimpplannen die ten grondslag liggen aan de groeiruin te vormen samen met de door de adviescommissie voorgedragen uitbreidingsplannen één projecttranche. Op dit niveau dient een natuurtoets te worden uitgevoerd om de natuureffecten op Veluwniveau in beeld te brengen.
- In deze natuurtoets zullen de groeiplannen worden afgezet tegen de dan voorhanden zijnde krimpgevallen. Door middel van een zogenaamde Natuureffectenboekhouding zullen de negatieve effecten t.g.v. de groeiplannen worden vergeleken met de positieve natuureffecten van de krimpplannen; daarbij zullen deze effecten, zowel kwantitatief als kwalitatief in evenwicht moeten zijn. In dat verband is het van belang op welke habitats de effecten, zowel van de groeiers als van de krimpers betrekking hebben. Dit zou tot gevolg kunnen hebben, dat groeiplannen niet door kunnen gaan, omdat zij niet passen in deze evenwichtsbalans.
- Uitbreidingsplannen van ondernemers die zelf voor krimp zorgen (> 50% financiering van een krimpgeval) vormen een individuele projecttranche. Deze uitbreidingsplannen dienen aan dezelfde voorwaarden te voldoen als andere uitbreidingsplannen.
- De provincie adviseert de gemeenten over uitvoering van de projecttranche op basis van het vigerende beleid, het advies van de commissie, en de natuurtoets.
- In het kader van de Natuurbeschermingswet / WRO wordt bij de vergunningaanvraag en instemming in wettelijk overleg gebruik gemaakt van de natuurtoets van de projecttranche.

Groeitenders

Bedrijven met uitbreidingsplannen kunnen zich inschrijven voor hectares grond die dankzij krimp beschikbaar zijn gekomen (een groeitender). De provincie schrijft groeitenders uit zodra er voldoende krimp heeft plaatsgevonden. De provincie houdt dit bij en maakt bekend hoeveel groeiruinimte er is. De provincie streeft ernaar jaarlijks een groeitender te starten met een omvang van 10 tot 20 hectare. De totale ambitie van dit project is 100 hectare groei en 100 hectare krimp.

Handreiking

Uitbreidingsplannen zullen een toegevoegde waarde moeten hebben voor het cluster als geheel. Kwaliteitsverbetering staat voorop. Ideeën en aangrijpingspunten daarvoor worden in de clustervisie en in de 'Handreiking ondernemersplannen' gegeven. In deze handreiking staat welke stappen recreatiebedrijven bij het opstellen van een uitbreidingsplan moeten doorlopen en met welke voorwaarden zij rekening moeten houden. Ook staan er handige tips in en wordt doorverwezen naar checklisten A en B om tot een zo goed mogelijk uitbreidingsplan te komen. In Bijlage 5 zijn de Handreiking ondernemersplannen en checklist A en B opgenomen.

Overleggen

De kwaliteit van het plan is belangrijk: als er meer uitbreidingsplannen zijn dan er aan groeiruinimte beschikbaar is, zal de kwaliteit van het uitbreidingsplan een belangrijke rol spelen in de afweging welke

plannen door kunnen en welke niet. Het advies aan recreatiebedrijven is: treedt in een zo vroeg mogelijk stadium in overleg met de gemeente om te bespreken of uw plan kansrijk is.

Kwaliteit

Kwaliteit betekent het leveren van een zo goed mogelijke bijdrage aan Veluwe 2010. Het gaat hierbij dus om het aanreiken van een aantal criteria uit Veluwe 2010 waarop ondernemers worden uitgenodigd te concurreren. Voor de bepaling van de kwaliteit van uitbreidingsplannen worden de volgende drie kwaliteitscriteria onderscheiden.

- Bijdrage aan de **recreatieve duurzaamheid** (gewenste recreatieve ontwikkeling van de Veluwe) Uitbreidingsplannen moeten zo goed mogelijk inspelen op de wensen en behoeften in het recreatiecluster en een toegevoegde waarde leveren aan het regionale en Veluwebrede toeristisch recreatief product. Er is in veel clusters behoefte aan vernieuwing / innovatie, niet aan “meer van hetzelfde”.
- Bijdrage aan de **ecologische duurzaamheid** (gewenste ecologische ontwikkeling Veluwe) De uitbreidingsplannen moeten zo goed mogelijk in de natuurlijke en landschappelijke omgeving worden ingepast en dienen waar mogelijk de bestaande kwaliteiten te versterken. Op dit punt kunnen plannen zich nog onderscheiden. Daarbij gaat het er vooral om hoe de bedrijven zich concreet met hun inrichtings- en beheersmaatregelen richten op de omringende natuur.
- Bijdrage aan de **economische duurzaamheid** (economisch krachtig, vitaal en passend) De uitbreidingsplannen moeten ook vanuit financieel –economische optiek duurzaam zijn. Onder de plannen moet een solide financiële basis liggen en de plannen moeten een zo groot mogelijke betekenis en spin-off hebben richting plaatselijke voorzieningen, winkel- en horeca-aanbod.

Bijdrage van ondernemers

In de streekplanuitwerking Groei en Krimp is opgenomen dat van de ondernemers die groei ruimte ter beschikking krijgen gesteld, een financiële bijdrage wordt verwacht ten behoeve van de financiële haalbaarheid van het groei- en krimp proces. Het is redelijk direct belanghebbenden financieel te laten bijdragen aan de kosten van de krimp aangezien deze grote financiële inspanningen vraagt van vooral de overheden. Uitgangspunt hierbij is het bedrag van € 33.000 per hectare zoals eerder vastgesteld in het projectplan Groei en Krimp van oktober 2004. Hiermee wordt, indien de groei ten koste gaat van natuur of bos, gelijk voldaan aan het regime van natuur- en boscompensatie. Van gemeenten wordt verwacht dat zij bij wijziging van het bestemmingsplan de bijdrage innen.

N.B.: Naast uitbreidingsplannen zullen ook plannen voor herstructurering op het bestaande terrein getoetst worden aan de randvoorwaarden en zal aan de hand van de kwaliteitscriteria worden gezien of de plannen voldoende kwaliteit hebben. Onder herstructurering wordt bijvoorbeeld verstaan: ontwikkelingsplannen, waarbij sprake is van omzetting van tenten/toercaravans naar stacaravans en recreatiebungalows. Bij herstructureringsplannen speelt het groei- en krimpsaldo echter geen rol; deze plannen krijgen groen licht, indien ze voldoen aan de randvoorwaarden en er een positief advies is van de adviescommissie.

5.3 Uitdaging in samenwerking

Bij het vormgeven van de samenwerking om tot een kwaliteitsimpuls te komen, is naast de inzet van ondernemers met goede bedrijfsplannen, ook inzet nodig van de overheid en andere partijen, zoals de horeca en Staatsbosbeheer.

Vanuit de overheid krijgt dit vorm door de inzet van het gemeentelijke Toeristisch Aanjaagteam. Gekoppeld aan het aanjaagteam kan een werkgroep Kootwijk worden opgericht waarin ondernemers, Staatsbosbeheer en vertegenwoordigers van ondernemers en bewoners van Kootwijk (Kootwijk Vooruit)

zitting hebben. De overheid ondersteunt de werkgroep, denkt mee over voorstellen van de werkgroep en heeft een taak bij het faciliteren van ontwikkelingen.

De basis voor deze samenwerking is een convenant ondertekend door de verschillende partijen op basis waarvan de samenwerking wordt vormgegeven. De samenwerking is op deze manier niet vrijblijvend.

De basis voor dit convenant is de uitvoeringsgerichte visie (zoals bedoeld in einde van paragraaf 4.4.)

waarop de samenwerking berust met daaraan gekoppeld een uitvoeringsplan.

In deze uitvoeringsgerichte visie zijn opgenomen de gezamenlijke visie en bijbehorende maatregelen die te maken hebben met :

- Public relations
- ontwikkeling van voorzieningen (parkeren, zwembad, winkels)
- ontwikkeling van dag recreatief aanbod (arrangementen, routes, parkeervoorzieningen)
- ontwikkeling van een gedifferentieerd aanbod van verblijfsrecreatie (ook hotels en B&B)
- stimuleren toeristische verhuur

6 LITERATUUR

Brons en Parners Landschapsarchitecten, september 2005, Landschapsontwikkelingsplan Gelderse Vallei, Gemeenten Amerongen, Barneveld, Leersum, Leusden, Maarn, Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg.

Gemeente Barneveld, 2009, Structuurvisie 2009 Gemeente Barneveld , Toelichting, vastgesteld 20-1-2009.

Grontmij Nederland BV, 14 maart 2006, Randvoorwaarden Natuur en Landschap recreatiecluster Kootwijk

Provincie Gelderland, Ontwerp Beheerplan N2000 Veluwe

Provincie Gelderland, *Veluwe 2010, een kwaliteitsimpuls*, november 2000.

Provincie Gelderland , Groei en Krimp Uitwerking streekplan Gelderland 2005, september 2006

Provincie Gelderland, Groei en Krimp, Handreiking ondernemersplannen Groei en Krimp

RAAP, oktober 2008, Archeologische monumentenzorg in de gemeente Barneveld: Deel 1: beleidsnota archeologische monumentenzorg; Deel 2: toelichting op de archeologische waarden- en verwachtingskaart, RAAP-rapport 16

7 COLOFON

Opdrachtgever	: Gemeente Barneveld
Project	: Clustervisie verblijfsrecreatie
Dossier	:
Omvang rapport	: 46 pagina's
Auteurs	: Lyda Dik, Liezelotte Nagtegaal, Joost Rink (Allen DHV) Dirk van Hombergh en Walter Roovers (Beide ZKA)
Interne controle	: Lyda Dik
Projectleider	: Lyda Dik
Datum	: maart 2010
Naam/Paraaf	:

DHV B.V.

Water

Laan 1914 nr. 35

3818 EX Amersfoort

Postbus 1132

3800 BC Amersfoort

T (033) 468 20 00

F (033) 468 28 01

E info@dhv.com

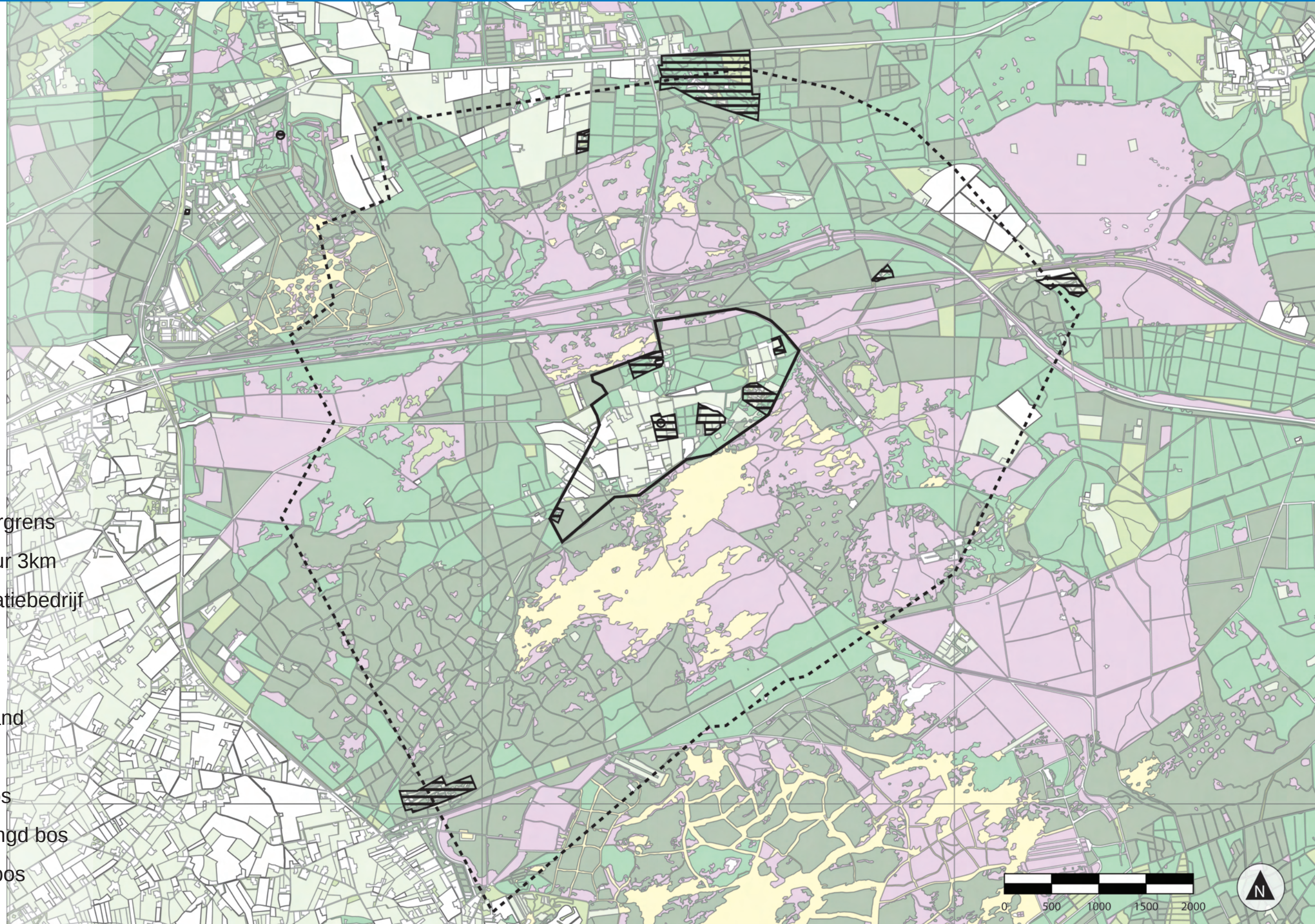
www.dhv.nl

Legenda

- Clustergrens
- Contour 3km
- Recreatiebedrijf

Topkaart

- Stuifzand
- Heide
- Loofbos
- Gemengd bos
- Naaldbos

Legenda

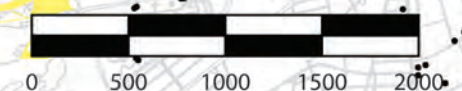
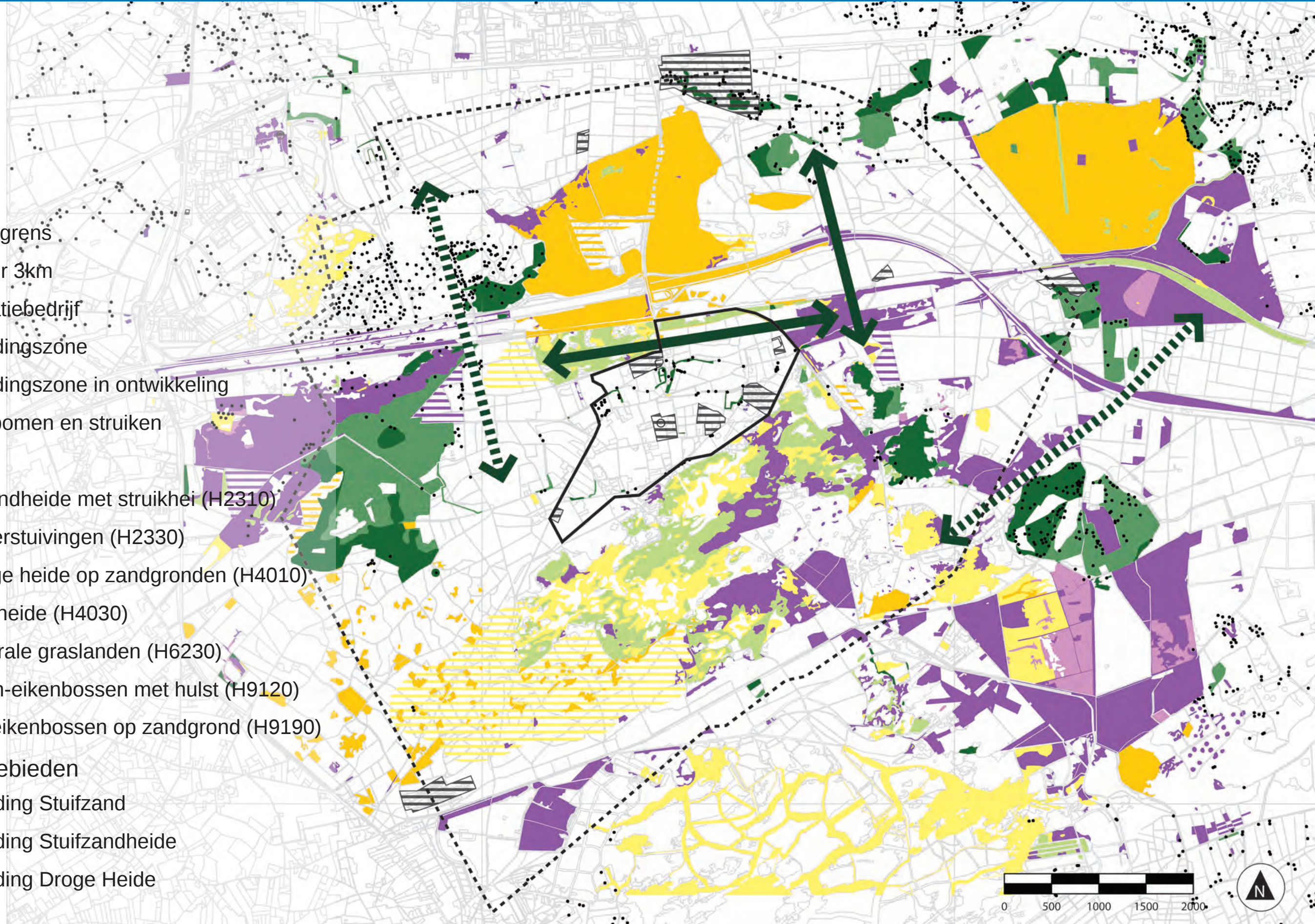
- Clustergrens
- Contour 3km
- Recreatiebedrijf
- Verbindingszone
- Verbindingszone in ontwikkeling
- Oude bomen en struiken

Habitattypen

- Stuifzandheide met struikhei (H2310)
- Zandverstuivingen (H2330)
- Vochtige heide op zandgronden (H4010)
- Droge heide (H4030)
- Heischrale graslanden (H6230)
- Beuken-eikenbossen met hulst (H9120)
- Oude eikenbossen op zandgrond (H9190)

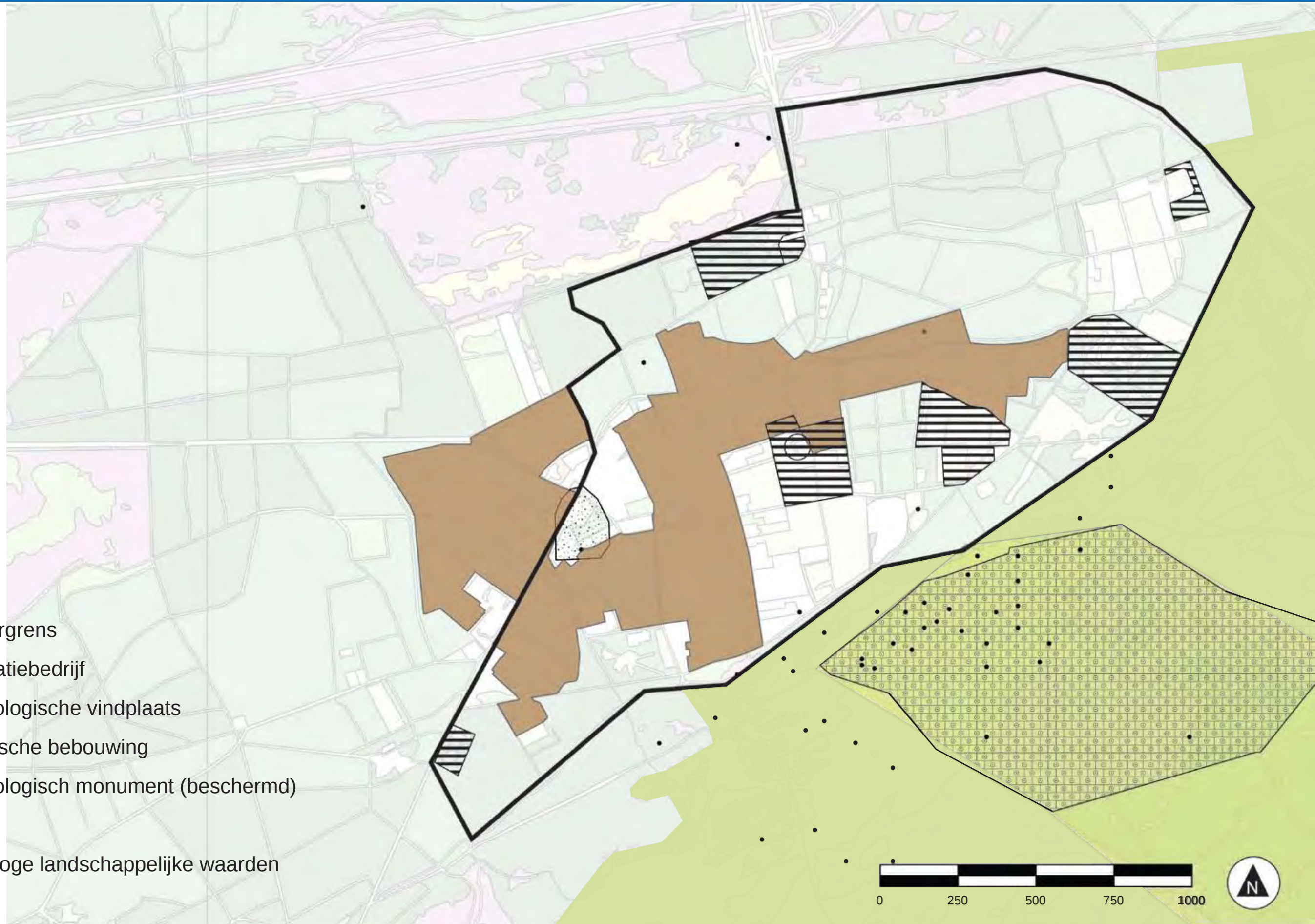
Uitbreidingsgebieden

- Uitbreiding Stuifzand
- Uitbreiding Stuifzandheide
- Uitbreiding Droge Heide

Legenda

- Clustergrens
- Recreatiebedrijf
- Archeologische vindplaats
- Historische bebouwing
- Archeologisch monument (beschermd)
- Essen
- Zeer hoge landschappelijke waarden

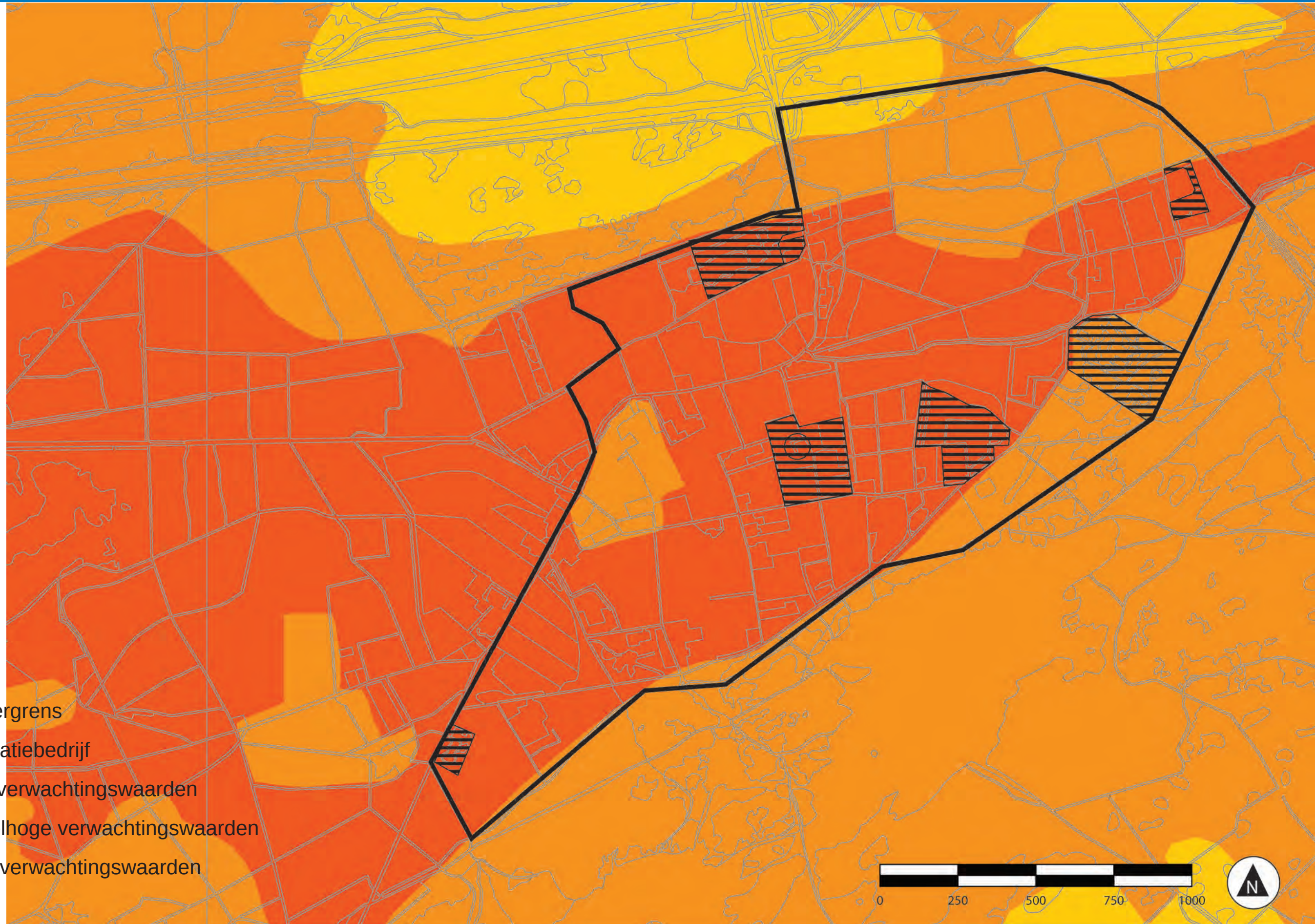

Kaart 4: Archeologische Verwachttingswaarden

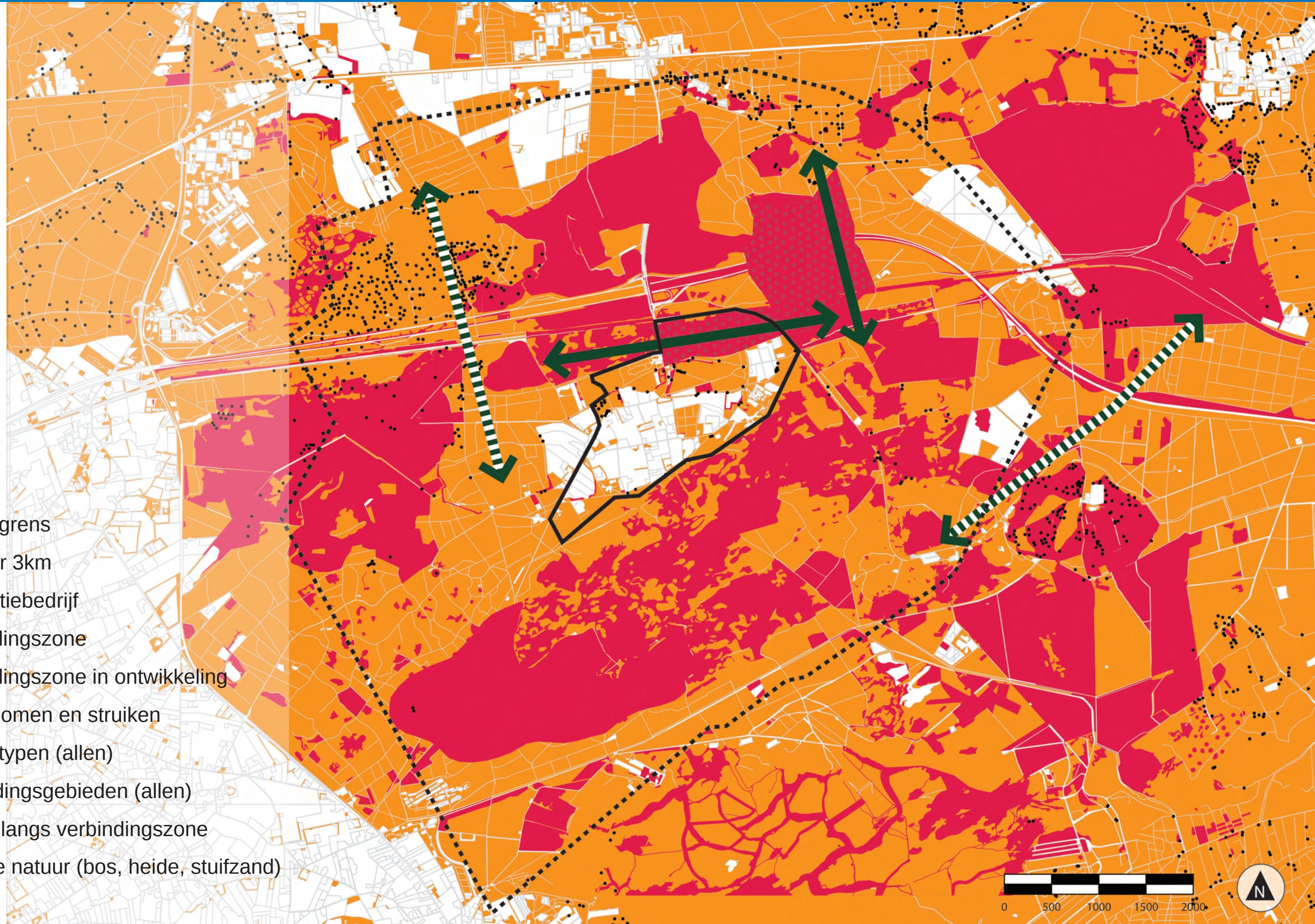
Legenda

- Clustergrens
- Recreatiebedrijf
- Lage verwachtingswaarden
- Middelhoge verwachtingswaarden
- Hoge verwachtingswaarden

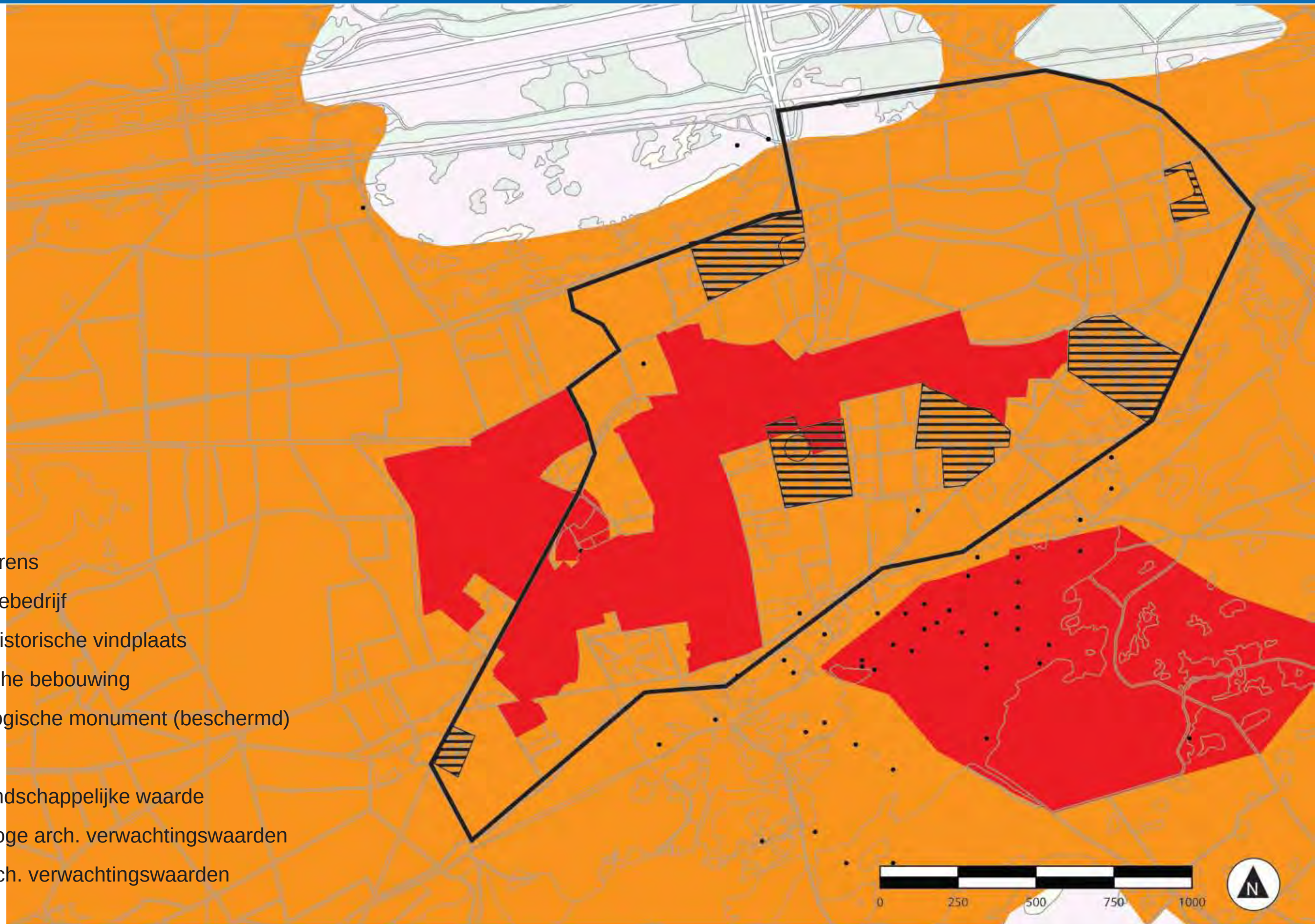
Legenda

- Clustergrens
- - - Contour 3km
- ▬ Recreatiebedrijf
- ↔ Verbindingszone
- ↔ Verbindingszone in ontwikkeling
- Oude bomen en struiken
- Habitattypen (allen)
- Uitbreidingsgebieden (allen)
- Natuur langs verbindingszone
- Overige natuur (bos, heide, stuifzand)

Legenda

- Clustergrens
- ▨ Recreatiebedrijf
- Cultuurhistorische vindplaats
- Historische bebouwing
- Archeologische monument (beschermd)
- Essen
- Hoge landschappelijke waarde
- Middelhoge arch. verwachtingswaarden
- Hoge arch. verwachtingswaarden

Kaart 7: Randvoorwaarden totaal

Legenda

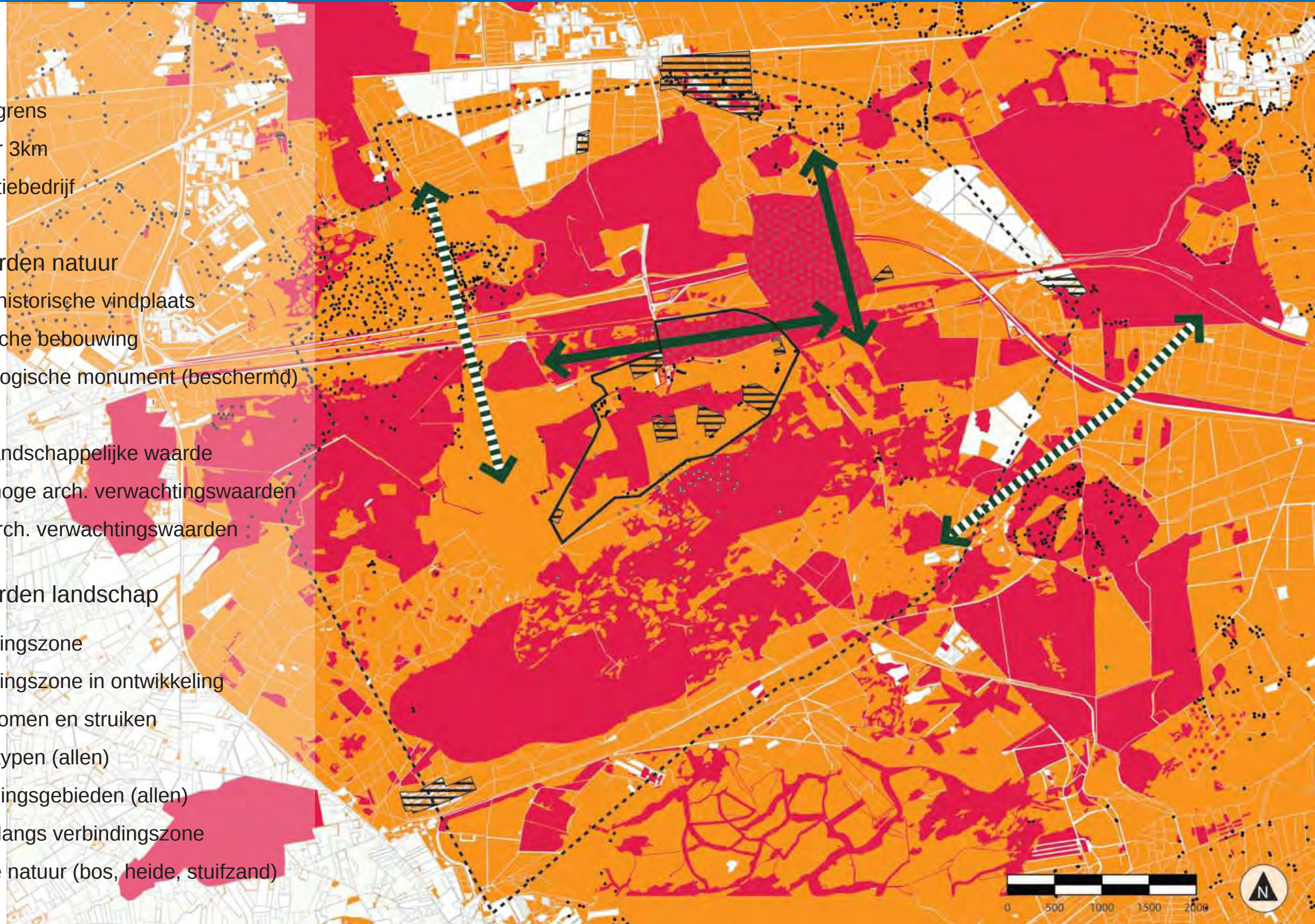
- Clustergrens
- Contour 3km
- Recreatiebedrijf

Randvoorwaarden natuur

- Cultuurhistorische vindplaats
- Historische bebouwing
- Archeologische monument (beschermd)
- Essen
- Hoge landschappelijke waarde
- Middelhoge arch. verwachtingswaarden
- Hoge arch. verwachtingswaarden

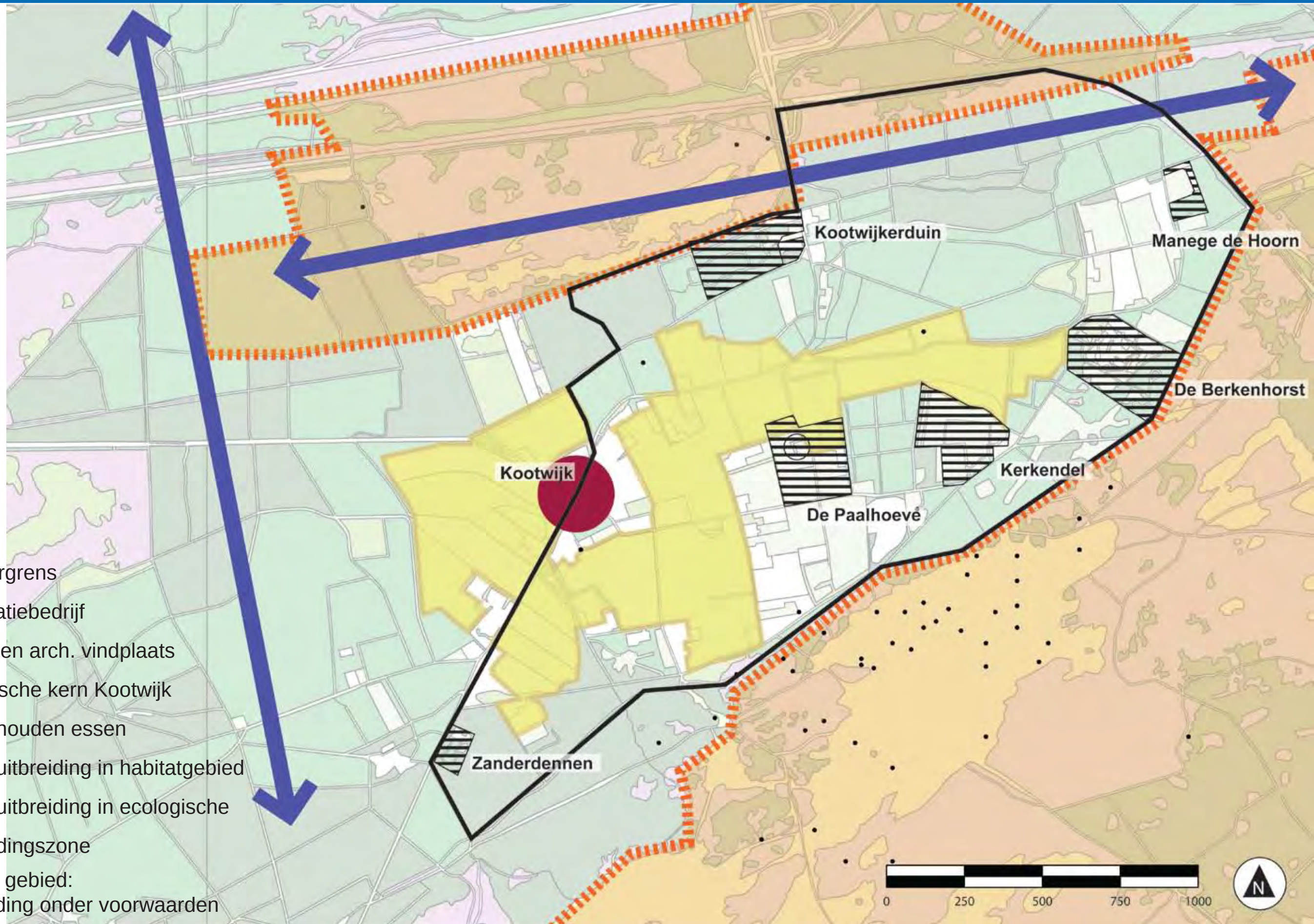
Randvoorwaarden landschap

- Verbindingszone
- Verbindingszone in ontwikkeling
- Oude bomen en struiken
- Habitattypen (allen)
- Uitbreidingsgebieden (allen)
- Natuur langs verbindingszone
- Overige natuur (bos, heide, stuifzand)

Legenda

- Clustergrens
- Recreatiebedrijf
- Inpassen arch. vindplaats
- Historische kern Kootwijk
- Open houden essen
- Geen uitbreiding in habitatgebied
- Geen uitbreiding in ecologische verbindingszone
- Overig gebied: uitbreiding onder voorwaarden

BIJLAGE 1: METHODE DRAAGKRACHTINDEXERING

Methode voor draagkracht van de natuur

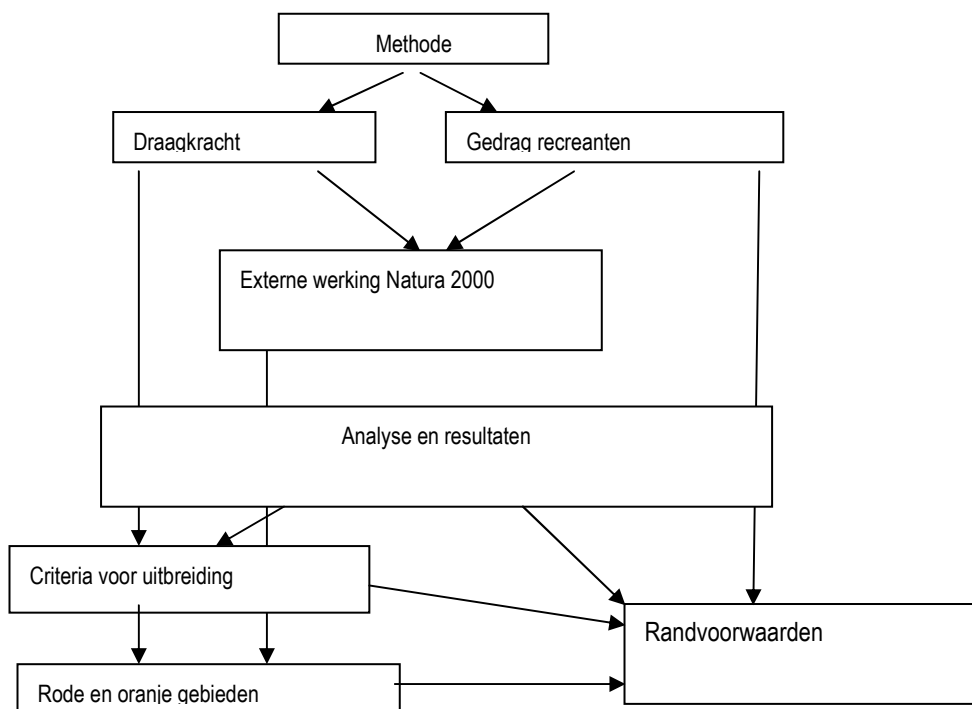
Om vanuit de natuur randvoorwaarden te kunnen stellen aan uitbreidingswensen van recreatieondernemers, is in de eerste tranche een methode ontwikkeld om de effecten van verblijfsrecreatie op natuur in te schatten. De methode is gebaseerd op de draagkracht van de natuur voor verstoring, betreding (vernietiging) en vervuiling. De draagkracht van de natuur bepaalt waar uitbreiding van verblijfsrecreatie in principe mogelijk is. Bij het vaststellen van de draagkracht wordt uitgegaan van de huidige natuurwaarden én de gewenste natuurontwikkelingen op de Veluwe.

Bij het opstellen van een draagkrachtmeting is het nodig inzicht te hebben in de volgende twee factoren:

- De draagkracht van natuur voor verstoring, betreding en vervuiling;
- Het gedrag van recreanten in de natuur en de effecten daarvan op de natuur.

Inzicht in zowel de draagkracht van natuur als in de effecten van recreatie daarop, maakt het mogelijk randvoorwaarden te stellen aan uitbreiding van recreatie, bijvoorbeeld door de uitbreidende recreatieterreinen zich te laten richten op bepaalde doelgroepen.

De methode voor de totstandkoming van de randvoorwaarden vanuit de natuur staat in figuur 1.

Figuur 1: Methode voor de totstandkoming van de randvoorwaarden vanuit natuur.

Draagkrachtindexering

Draagkracht

De nadruk bij de draagkracht van verschillende ecosystemen voor recreatie ligt op het bepalen van de gevoeligheid van ecosystemen. Een ecosysteem bevat echter veel verschillende soorten planten en dieren, die verschillend reageren op betreding, verstoring etc. Om de gevoeligheid van een ecosysteem als geheel te bepalen, wordt in eerste instantie dan ook afgedaald tot soortniveau (fauna) of vegetatietype. Op dit niveau kan de gevoeligheid voor een bepaalde factor (betreding, verstoring) worden bepaald. Vervolgens kan vanuit de gevoeligheid van soorten voor bepaalde aspecten van recreatie, een inschatting worden gemaakt van de draagkracht van een ecosysteem als geheel. Inzicht van de gevoeligheid van soorten voor recreatie heeft tevens als voordeel dat later makkelijker randvoorwaarden gesteld kunnen worden aan uitbreiding van recreatieverblijven.

Met behulp van literatuur (Henkens, 1998; Bal e.a., 2001) en opmerkingen van specialisten over de methode is voor relevante Natura 2000-waarden een inschatting gemaakt van de gevoeligheid.

Bij de bepaling van relevante Natura 2000-waarden voor de draagkrachtindexering is gekeken naar waarden die voorkomen in en in de buurt van de clusters. Voor deze studie zijn de volgende habitattypen relevant:

- H2310 Psammofiele heide met Calluna en Genista
- H2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen
- H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix
- H4030 Droge Europese heide
- H6230 Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- H9120 Atlantische zuurminnende beukenbossen met Ilex en soms ook Taxus in de ondergroei (Quercion roburi-petraeae of Ilici-Fagenion)
- H9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Quercus robur

Voor al deze habitattypen is de gevoeligheid van de belangrijkste doelsoorten en vegetatietypen bepaald voor bepaalde effecten van recreatie:

- Voor vogels is de gevoeligheid voor verstoring overgenomen van Henkens (1998) en afgestemd met ecologen van provincie en natuurbeschermingsorganisaties. Bij de gevoeligheidsbepaling van Henkens voor recreatie is gekeken naar: schuwheid, opvallendheid, veeleisendheid, nestvlinder/blijver, koloniebroeder (ja/nee), broedperiode, de nesthoogte en het voorkeurbiotop van de soort.
- Daarnaast is voor grote zoogdieren gevoeligheid voor verstoring ingeschat.
- Voor vegetatie is de gevoeligheid voor betreding ingeschat. Daarbij is ook rekening gehouden met mos- en korstmosvegetaties.
- De gevoeligheid voor kleinere soorten (vlinders, libellen, sprinkhanen, etc) is niet ingeschat. Zij zijn ten eerste vooral afhankelijk van de vegetatie en ten tweede is inschatting voor deze soorten moeilijk te maken, waardoor al snel met foutieve inschattingen zou kunnen zijn gewerkt. Dit komt doordat verstoring pas in de directe omgeving optreedt en betreding en vervuiling voornamelijk een indirect effect hebben. De inschatting van de gevoeligheid per soort is afgestemd met de ecologen van de provincie Gelderland en de Natuurbeschermingsorganisaties.

Voor het bepalen van de gevoeligheid is de volgende klassenindeling gehanteerd (vrij naar Henkens, 1998):

- tamelijk ongevoelig
- vrij gevoelig
- gevoelig
- zeer gevoelig

Bij het opstellen van de draagkrachtindexering voor natuur wordt uitgegaan van de gemiddelde gevoeligheid van verschillende habitattypen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de gemiddelde gevoeligheid van een habitatype een abstract begrip is en in ecologisch opzicht weinig betekenis heeft. Immers het functioneren van een ecosysteem wordt vaak bepaald door de zwakste (gevoeligste) schakel en niet door een gemiddelde.

Echter, voor het vergelijken van de draagkracht van verschillende typen natuur voldoet een gemiddelde gevoeligheid wel. Het gaat er in deze studie om in beeld te krijgen waar de natuurwaarden zo hoog zijn dat zij in theorie geen zwaardere recreatiedruk verdragen dan nu het geval is. Bij het daadwerkelijk uitvoeren van de uitbreidingsplannen van een bedrijf, zal altijd nog in detail gekeken moeten worden naar de effecten van de uitbreiding op de omgeving.

Gedrag recreanten

Om te weten te komen wat de invloed is van uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen op natuur, is het belangrijk te weten hoe een recreant zich gedraagt. Recreanten die hun vertier met de auto ver weg zoeken, zullen weinig effect hebben in de buurt van het verblijfsrecreatieterrein. Recreanten die daarentegen graag in de buurt van het verblijfsrecreatieterrein intensieve activiteiten ondernemen (zoals mountainbiken) en zich niet aan paden houden, zullen erg veel effect op natuur hebben. Om tot randvoorwaarden voor uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen te komen, gaan we eerst in op het gedrag van recreanten.

Gedrag van groepen recreanten

Bij ZKA⁷ (Adviesbureau ZKA consultants & planners) is veel kennis aanwezig over het gedrag van recreanten. Zij hebben het markt-recreatieve deel van de eerste tranche onderzocht. Daarnaast is in deze analyse gebruik gemaakt van onderzoek naar gedrag van kampeeders en recreanten (Veer, 1999; Liddle, 1997; Voskens-Drijver, van der Made & Bakker, 1987).

In tabel 2 staat de inschatting van ZKA over het gedrag van toeristische groepen. Deze inschatting is tijdens de workshop met de recreatieondernemers afgestemd en geverifieerd. Voor vijf verschillende typen toeristische groepen is gekeken naar:

- Wanneer gaan zij op vakantie (tijd);
- Hoe vaak gaan zij op vakantie (duur);
- Op welk gebied zijn de activiteiten gericht (activiteit);
- Hoe stuurbaar is de groep (stuurbaar). Hierbij moet gedacht worden aan:
 - of de groep zich aan paden en regels houdt;
 - of een hoger niveau van voorzieningen de groep aan zal trekken of niet.
- Wat is de actieradius van de groep. Tot op welke afstand van de verblijfsvoorziening zijn zij actief?

⁷ ZKA is een adviesbureau, gespecialiseerd in vrije tijd.

Tabel 2: Het gedrag van toeristische groepen

	tijd	Duur	activiteit	stuurbaar	actieradius (km)
Jong gezin (kinderen 0-5)	jaarrond	3 nachten	fietsen en spelen	matig tot goed	1
Gezin (kinderen 5-14)	vakantieperiodes	2 – 3 weken	nadruk ligt op beleving / doen, intensief	goed	3
Paren/stellen en 55+	jaarrond (mijden vakantie)	short break	soft-actief (wandelen, fietsen, etc.)	niet tot matig	10
65+	jaarrond	heel vaak, kort en lang	ommetjes	Goed	1
Groepen	Voor- en najaar	Weekend	intensief	redelijk / goed	3

Naast het gedrag van de groepen, zoals dat in de tabel naar voren komt, bestaan er duidelijke verschillen tussen sommige groepen:

- Paren zijn het sterkst vertegenwoordigd op terreinen met weinig voorzieningen; gezinnen het sterkst bij veel voorzieningen.
- Verblijfsrecreanten met een vaste standplaats verblijven meer dagen in het voorseizoen dan in het hoogseizoen.
- Een toeristische kampeerder vertoont twee keer zoveel actief gedrag als de kampeerder met een vaste staanplaats.

Gedrag recreanten gerelateerd aan type verblijfsrecreatieterrein

Op verschillende typen verblijfsrecreatieterreinen vertonen personen verschillend gedrag. Met name in de mate van activiteit. Per verblijfsrecreatieterrein bestaan verschillen in de tijd die op en buiten het verblijfsrecreatieterrein worden besteed. Tabel 3 geeft dit aan voor zeven vormen van verblijfsrecreatieterrein.

Tabel 3: De verhouding (in %) tussen de totale tijd besteed aan alle activiteiten binnen en buiten het terrein, gemiddeld voor voor- en hoogseizoen (naar Voskens-Drijver, van der Made & Bakker, 1987) bij verschillende voorzieningenniveaus*.

	Natuur-terrein	jaarplaatsen (vnl)	Groot-schalig	Gemengde terreinen ⁸			groot bungalow-terrein	gemiddelde
				gem (ha) en gem (vz)	groot en hoog	klein en laag		
voorzieningen	0	3	4	4	5	1	5	
voorzeizoen								
op het terrein	35	55	70	65	80	55	85	65
buiten het terrein	65	45	30	35	20	45	15	35
hoogseizoen								
op het terrein	15	40	50	50	50	45	65	45
buiten het terrein	85	60	50	50	50	55	45	55

* Het voorzieningenniveau loopt van minimaal 1 tot 5 conform de ANWB-klassificatie. Bij 0 is er niets, bij 5 de meest uitgebreide voorzieningen. Voorzieningen zijn in dit geval algemene en recreatieve voorzieningen (sanitaire voorzieningen zijn buiten beschouwing gelaten).

Recreëren buiten verblijfsrecreatieterreinen heeft de meeste invloed op natuur in de omgeving van de verblijfsrecreatieterreinen. De belangrijkste vormen van recreatie buiten verblijfsrecreatieterreinen zijn wandelen en fietsen. In tabel 4 staat aangegeven hoeveel tijd er gemiddeld per persoon aan wandelen en fietsen wordt besteed.

Tabel 4: De gemiddelde tijd die wordt besteed aan wandelen en fietsen van de personen van verschillende verblijfsrecreatieterreinen (in uren) (naar Voskens-Drijver, van der Made & Bakker, 1987).

	Natuur-terrein	jaarplaatsen (vnl)	Groot-schalig	Gemengde terreinen ²			groot bungalow-terrein	gemiddeld
				gem (ha) en gem (vz)	groot en hoog	klein en laag		
voorzieningen	0	3	4	4	5	1	5	
wandelen								
voorzeizoen	1,75	1,5	1,5	1,5	1,25	1,75	1,5	1,5
hoogseizoen	1,75	1,5	2	1,75	1,75	1	0,5	1,5
Fietsen								
voorzeizoen	2,5	2	1,25	2,5	2,5	2	2	2
hoogseizoen	2,75	2,75	2,75	2	2,75	2,5	2,5	2,5

² De gemengde terreinen bestaan uit een middelgroot terrein met gemiddelde voorzieningen (naar ANWB maatstaven), een groot terrein met een hoog voorzieningenniveau en een klein terrein met weinig voorzieningen.

Uit het onderzoek van Voskens-Drijver, van der Made en Bakker (1987) blijkt dat in het voor- en hoogseizoen gemiddeld 1 ½ uur per dag wordt gewandeld. Uitgaande van een snelheid van gemiddeld 4 km/uur komt dit overeen met een invloedssfeer van maximaal 3 km afstand tot verblijfsrecreatieterrein. Binnen de typen terreinen vertonen de uitkomsten voor wandelen in het hoogseizoen een grote spreiding, variërend van ½ uur (grootschalig bungalowterrein) tot 2 uur (grootschalig terrein).

Bij wandelen hangt de grootte van de druk samen met de afstand tot het verblijfsrecreatieterrein, bij fietsen niet. Daarbij is de bereikbaarheid van paden de belangrijkste factor. "Wandeldruk" op natuur vindt daarom in de buurt van verblijfsrecreatieterreinen plaats en "fietsdruk" niet. Betreding en verstoring door wandelen zal daarom in de buurt van verblijfsrecreatieterreinen groot zijn; door fietsen niet.

Wandelen met honden wordt als een sterk negatieve invloed op natuur gezien. Wandelaars met honden kunnen door het poepen van de honden de natuur in de bermen verrijken met voedingsstoffen wat een negatieve invloed heeft op voedselarme typen natuur. Daarnaast, en dit resulteert in een groter effect, verstoren honden de wilde fauna (Willems, 1971).

Invloed van recreatie op natuur: typen beïnvloeding

Deze paragraaf gaat in op vier typen beïnvloeding van recreatie op natuur. Uit onderzoeken is gebleken dat deze vier typen de belangrijkste effecten van recreatie op natuur zijn. Als achtergrondinformatie voor de methode zijn studies van Henkens (1999, 1998), Veer (1999), Van der Ploeg (1990), Liddle (1997), Voskens-Drijver, van der Made & Bakker (1987) en Willems (1971) gebruikt.

Naast informatie uit literatuur zijn veldgesprekken gevoerd met beheerders van natuurbeherende organisaties en beleidsmedewerkers van gemeenten. Met deze locatiegerichte aanpak is van de situatie ter plekke en de interactie tussen natuur en recreatie kennis genomen.

De vier relevante thema's voor effecten van recreatie op de natuur zijn: vervuiling, plukken/verzamelen, betreding en verstoring.

Vervuiling door recreanten en verblijfsrecreatieterreinen

Vervuiling van verblijfsrecreatieterreinen heeft nadelige effecten op oppervlakte- en grondwater. Voorbeelden van afvallozing zijn de afgifte van bacteriën en organische stof (urine en faeces) van zwemmers, bijvoering door vissers, lozing van etensresten en afvalwater door boten, havens en personen (Henkens, 1998; Willems, 1971).

Terrestrische natuur zal veel minder negatieve gevolgen ondervinden van afvallozing. Het uitlaten van honden daarentegen in van nature voedselarme bos- en natuurterreinen blijkt echter al bij zeer geringe uitlaatintensiteit het risico van het verdwijnen van de kenmerkende plantensoorten en de aantasting van karakteristieke vegetatietypen in te kunnen houden (Henkens, 1998; Voskens-Drijver, van der Made & Bakker, 1987).

Plukken/verzamelen

Plukken (voor boeketten) en gericht verzamelen (bijvoorbeeld van bepaalde planten) veroorzaken schade aan de vegetatie. Plukken gebeurt minder selectief en alleen de bovengrondse delen worden verwijderd. Verzamelen kan zeer selectief zijn en is vaak op bijzondere soorten. Het kan het plaatselijk verdwijnen van soorten tot gevolg hebben (Willems, 1971; Henkens, 1998).

Betreding

Betreding wordt beschouwd als één van de belangrijkste recreatie-invloeden, omdat zij altijd optreedt en duidelijk zichtbare effecten heeft (Henkens, 1998).

Betreding heeft voornamelijk effect op vegetatie. De meeste planten worden door betreding beschadigd (steel, bladeren) en niet gedood. Deze schade toont zich voornamelijk door afname van vegetatiehoogte en de bedekking. Als effect kan de plantengroei, de vegetatiestructuur en -samenstelling na verloop van tijd veranderen, door veranderingen in bodemstructuur (verdichting of erosie) en het microklimaat (afhankelijk van de respons van planten op betreding wordt de vegetatie wordt meer open of juist meer

gesloten, waardoor de instraling en vochtgehalte onder het vegetatiedek veranderen) (Henkens, 1998; Liddle, 1997; Van der Ploeg, 1990; Willems, 1971).

Het effect op de natuur van fietsen op fietspaden is gering; mountainbiken en motorcrossen hebben echter een desastreus effect. De ruitersport heeft weinig invloed zolang zij op de paden blijft. Daarbuiten kan door vertrapping veel schade aangericht worden.

De weerstand van successiestadia tegen betreding loopt op met de successie. Jonge successiestadia hebben een lagere weerstand tegen betreding dan oudere successiestadia (Henkens, 1998). Hoe jonger het successiestadium hoe makkelijker het kan worden beschadigd waardoor kale grond ontstaat. De voor de Veluwe belangrijke kryptogamenvegetaties (blad-, lever- en korstmossen) zijn kwetsbaar voor betreding en hebben een lange hersteltijd. Struikheide biedt veel bescherming aan korstmosvegetaties, omdat recreanten hinder ondervinden van deze plant. Met uitzondering van de kryptogamenvegetaties, zijn droge heiden en droge bossen over het algemeen vrij ongevoelig voor betreding. Veel grassoorten van droge, heischrale systemen kunnen zich bij betreding uitstekend handhaven, zoals zwenkgrassoorten, struisgrassoorten, buntgras en borstelgras. Aan de andere kant zijn bronvegetaties zeer kwetsbaar (Willems, 1971). Over het algemeen hebben vegetaties van vochtige omstandigheden minder weerstand tegen betreding dan die van droge omstandigheden (Liddle, 1997).

Het effect van betreding op (kleine) dieren treedt vooral indirect op door verandering van de biotoop (wijzigingen in het microklimaat en verdichting van de bodem). Dieren levend in de bodem, strooisellaag of vegetatie kunnen daarnaast direct worden gedood door betreding (Henkens, 1998).

Betreding is niet altijd negatief voor vegetaties of ecosystemen. Successie kan worden gehinderd of worden voorkomen door betreding. Bij lichte betreding neemt in veel gevallen het aantal soorten zelfs toe. Stufzanden bijvoorbeeld baat bij lichte betreding omdat daarmee de dynamiek gewaarborgd blijft. Daarnaast hebben sommige zeldzame of bijzondere soorten (bijvoorbeeld sommige orchideeën) hun optimum bij lichte betreding (Liddle, 1997; Henkens, 1998).

Het begrazingspatroon door dieren (bijvoorbeeld ree en konijn) kan veranderen door een meer 'open' vegetatie die ontstaat door betreding. Begrazing zal op zijn beurt de vegetatiestructuur ook weer beïnvloeden (Van der Ploeg, 1990).

Verstoring

De aanwezigheid van de mens kan een verstoring effect op fauna hebben, voornamelijk op vogels en zoogdieren (Henkens, 1999 & 1998; Veer, 1999; Van der Ploeg, 1990; Liddle, 1997; Voskens-Drijver, van der Made & Bakker, 1987 en Willems, 1971). De verstoring door mensen wordt veroorzaakt door geur (met de wind mee kan dat ver reiken), zicht, geluid en trilling van de grond. Vooral honden hebben, als voorheen toppredator, een groot verstoring effect. Blaffen, heen en weer rennen en gericht zoeken naar dieren in de natuur versterkt dit verstoring effect.

Iedere verstoring van een dier heeft energieverlies tot gevolg. Hoe groter de tolerantie voor verstoring, hoe minder aanslag op de conditie van het dier en hoe gunstiger de overlevingskansen en het voortplantingssucces van het dier zijn. Het voortbestaan van de populatie heeft hier rechtstreeks verband mee.

Een aantal factoren is van belang bij "het besluit" van een dier om na verstoring te vertrekken of te blijven (naar Henkens, 1998):

- *Jaarlijkse ritme van activiteiten*; een gebied zal in tijde van energetisch ingrijpende activiteiten (rui, doortrekvogels) onaantrekkelijker worden, indien extra energieverlies als gevolg van verstoring optreedt;
- *Aanwezigheid van alternatieve foerageer- en rustgebieden*; territoriale dieren zijn kwetsbaarder doordat er voor hen in feite geen alternatieve gebieden zijn;
- *Facilitatie*; de mogelijkheid dat dieren bij herhaling van een 'angstaanjagende' prikkel steeds onrustiger worden (bijv. een dier dat door jacht is opgeschrikt kan vervolgens altijd zo op mensen (recreanten) gaan reageren);
- *Habituatie*; de gewenning aan dieren van de prikkel van buitenaf (het omgekeerde van facilitatie);
- *Groepsgrootte*; verstoring neemt toe met de grootte van de groep, doordat als het eerste individu vlucht of waarschuwingssignalen afgeeft de kans groot is dat de rest ook vlucht;

- *Weersinvloeden*; indien de verstoringbron met de wind mee of op de dieren afkomt zal het dier eerder vluchten;
- *Terreinkenmerken*; dieren reageren in open terreinen sneller op verstoring. Dit geldt niet voor soorten die bang zijn dat obstakels mogelijke predatoren verbergen (vnl. grote soorten van open gebieden);
- *Geluid*; hoe meer geluid hoe eerder een soort vlucht, dit is het ergst in open veld en wordt minder naarmate de hoeveelheid bomen toeneemt;
- *Afwachtende houding*; om energie te besparen zal een dier zijn vluchtgedrag bij verstoring uit willen stellen.

BIJLAGE 2: BELEID LANDSCHAP EN ARCHEOLOGIE

Beleid Landschap

Vanuit het landschapsontwikkelingsplan (LOP) Gelderse Vallei + wordt gepleit voor het behoud en versterking van de karakteristieke zeer gave akkercomplexen. Dit gegeven wordt gewaardeerd als een zeer hoge landschappelijk en cultuurhistorische waarde.

In het LOP spreekt men over twee strategieën voor deze akkercomplexen herstel en behoud enerzijds en ontwikkeling anderzijds.

Herstel en behoud

- behoud nog aanwezige akkercomplexen
- behoud cultuurhistorische waardevolle structuren en objecten: eventueel functieverandering mits verandering intern in de bouwoobjecten plaatsvindt en geen fundamentele veranderingen teweegbrengt op het erf of de omgeving.

Ontwikkeling

- ontwikkelen beeldkwaliteitscriteria voor (hergebruik of nieuwbouw) bebouwing en erven.
- Ontwikkelen cultuurhistorisch netwerk en gebiedsspecifieke informatievoorziening in combinatie met kleinschalige opvang

(LOP Gelderse Vallei+, blz 126)

Aanvullend op het LOP stelt de gemeente Barneveld in haar Structuurvisie 2009 dat Het karakter van Kootwijk voornamelijk bepaald wordt door de kleinschaligheid en de zeer landelijke uitstraling. Het dorp ligt in een open enclave in het bos. De aanwezige houtwallen en houtsingels zijn van belang voor het ruimtelijk beeld.

De landbouw speelt een belangrijke rol in het tot stand houden van het essenlandschap.

De ontwikkeling van de agrarische bedrijven wordt mogelijk gemaakt door specifieke planologische mogelijkheden voor functieverandering. "Enerzijds worden deze mogelijkheden geboden, omdat de verdere ontwikkelingsmogelijkheden van deze bedrijven zowel ruimtelijk als milieuhygiënisch beperkt zijn door de ligging van deze enclaves binnen het CVN. Anderzijds zijn deze mogelijkheden specifiek vanwege de kwetsbaarheid van de natuur en het landschap." (Structuurvisie 2009 blz 42)

Ruimtelijke uitbreiding kan, anders dan reeds voorzien in het bestemmingsplan Kerkendelweg, vanwege de landschappelijke en natuurwaarden geen sprake meer zijn.

Beleid Archeologie

De archeologische waarden van het gebied worden op drie niveaus beschermd: internationaal met het verdrag van Malta, nationaal met de Wet op de archeologische monumentenzorg en gemeentelijk met

Tot in de jaren negentig van de vorige eeuw was archeologie vooral een rijksaangelegenheid. Sinds de ondertekening van het Europese 'Verdrag van Malta' in 1992 zijn de opvattingen over hoe om te gaan met het archeologisch erfgoed ingrijpend veranderd. De belangrijkste punten in dit verdrag zijn:

Behoud in de bodem: waardevolle archeologische resten moeten zoveel mogelijk in de bodem bewaard blijven;

Geïntegreerd behoud van het archeologisch erfgoed: het archeologisch belang moet worden meegewogen in de ruimtelijke ordeningsprocessen;

Financiering van archeologisch onderzoek en behoud: initiatiefnemers van bodemverstorende activiteiten zijn financieel verantwoordelijk voor het noodzakelijk archeologisch onderzoek;
Bewustmaking van het publiek: door de onderzoeksresultaten beschikbaar en beleefbaar te maken wordt het publiek bewust gemaakt van de waarde van het archeologisch erfgoed.

Nationale wetgeving: Wet op de archeologische monumentenzorg

Met de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) op 1 september 2007 is het Verdrag van Malta vertaald in Nederlandse wetgeving, door aanpassing van onder andere de Monumentenwet 1988. De belangrijkste punten, zoals hierboven genoemd, zijn in de Wamz opgenomen.

De gemeente heeft een gedetailleerde, gemeentespecifieke archeologische waarden- en verwachtingskaart en een beleidsnota archeologie vastgesteld op 18 november 2008. Deze gemeentelijke archeologiekaart dient als gemeentelijk archeologisch toetsings/beleidskader. De gemeentelijke archeologiekaart zal geïmplementeerd worden (conform de wettelijke verplichting Monumentenwet 1988, artikel 38a) in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Conform dit wetsartikel dient er in het bestemmingsplan altijd rekening gehouden te worden met de bekende en te verwachten archeologische waarden.

Met het opstellen van de gemeentelijke waarden- en verwachtingskaart wordt een verdere invulling gegeven aan de landelijke archeologische verwachtingswaarde kaart. Uit de gemeentelijke kaart blijkt dat het grootste deel van de cluster een middelhoge verwachtingswaarde heeft.

BIJLAGE 3: SCENARIO'S WORKSHOP

In deze bijlage wordt een aantal scenario's beschreven die een mogelijke ontwikkelingsrichting zijn voor de cluster Kootwijk. De analyses hoofdstuk 2 en de workshop hebben hierbij als basis gediend.

○ Scenario 0

0-scenario: betere benutting bestaande capaciteit

In dit scenario wordt uitgegaan van de bestaande capaciteit. Nieuwe ontwikkelingen en initiatieven worden niet gerealiseerd. Ook andere bestemmingswijzigingen worden niet gehonoreerd. Ook de locatie van de voormalige camping de Paalhoeve wordt geen nieuw aanbod gerealiseerd. Hiermee is er ten opzichte van de situatie voor 2008 sprake van krimp.

Om de kwaliteit van de accommodaties te versterken, worden er door de eigenaren/ondernemers de noodzakelijke investeringen gedaan. De huidige bezetting van de accommodaties kan hiermee op peil worden gehouden, maar de toeristische voorzieningen blijven op lange(re) termijn onder druk staan.

Voordelen:

- Door de kwaliteitsverbetering en het benutten van de bestaande capaciteit in de vorm van een hogere toeristische bezetting in plaats van eigen gebruik, kan de economische waarde worden vergroot (meer omzet);
- Met het bovenstaande komt meer geld vrij voor de financiering en exploitatie van de (centrale) voorzieningen. Het zwembad en de supermarkt kunnen hierdoor behouden blijven en biedt ook meer perspectief op het behoud van Landal voor de cluster.
- Geen extra druk op natuur- en landschapswaarden (rust blijft behouden).

Nadelen:

- Door de huidige organisatie van de parken (veel eigenaren) is het lastig een eenduidige richting te kiezen en/of zijn er slechts beperkte middelen beschikbaar. Zelfs als de prestaties worden verbeterd;
- De toegevoegde waarde zal op langere termijn nog steeds onvoldoende zijn om de voorzieningen structureel rendabel te exploiteren.

De capaciteit neemt in dit scenario niet toe, terwijl ook de prijs en de bezetting door de kwaliteitsverbeteringen niet sterk stijgen. Het investeren in de kwaliteit van het bestaande aanbod zal leiden tot een basisniveau. De economische betekenis van dit scenario is geraamd op circa € 5,4 miljoen. Ten opzichte van de situatie voor 2008 (incl. de Paalhoeve) daalt de economische betekenis.

○ Scenario 1

Scenario 1: groei door uitwerking huidige plannen

De huidige plannen/ideeën die er bestaan bij ondernemers (zie ook hoofdstuk 4) kunnen leiden tot enige groei. Enkele van deze plannen zijn al concreet (Berkenhorst/Stuyvesandte) en enkele zitten nog in de ideefase (Kootwijkerduin/Van den Hoorn). Indien deze plannen verder uitgewerkt worden, met aandacht voor de omgeving, kwaliteit, marktbenadering en toeristische economie kan er een basis gelegd worden voor een sterker toeristisch profiel.

Voordelen:

- Door optimalisatie van de plannen kan relatief eenvoudig worden voldaan aan enige groei zonder dat dit veel consequenties heeft voor de omgeving en organisatie;
- Deze plannen kunnen door de ondernemers zelf gefinancierd worden.
- Geringe extra druk op natuur- en landschapswaarden (rust blijft behouden).

Nadelen:

- De plannen zoals deze er nu liggen zijn mager en moeten nader worden uitgewerkt, vooral qua toeristische exploitatie. Er is aandacht nodig voor het huidige gebruik van de bestaande eenheden;
- De groei is beperkt: zoals eerder aangegeven in hoofdstuk 2 zal de capaciteit ten opzichte van de situatie voor 2008 slechts met 40 tot 50 slaapplekken toenemen;
- Door de beperkte groei is ook de economische betekenis groter;
- Kootwijk blijft hiermee een relatief eenzijdig en kleinschalig aanbod houden. De kracht van het cluster overstijgt niet de opstelsom van de delen en het (toeristisch) ondernemerschap wordt niet gestimuleerd.

De haalbare economische betekenis van dit scenario is te ramen op circa € 7 miljoen. Hiermee wordt er enige groei gerealiseerd ten opzichte van de vergunde situatie (incl. de Paalhoeve). Dit is voornamelijk een capaciteitseffect.

Echter, blijft het de vraag of met deze uitbreiding ook op de langere termijn het toeristische voorzieningenniveau gewaarborgd kan worden. Indien er onvoldoende voorzieningen zijn (bestedingsmogelijkheden) zal een deel van de bestedingen die de toerist doet tijdens zijn verblijf weglekken naar andere gebieden, clusters of zelf gemeenten (denk bijvoorbeeld aan attracties in de gemeente Apeldoorn). Op termijn kan dit betekenen dat ook het verblijf elders wordt gezocht (buiten de cluster Kootwijk).

○ Scenario 2

Scenario 2: inzet op grote uitbreiding van toeristische capaciteit

Dit scenario gaat uit van scenario 1, plus een substantiële toename van de toeristische verblijfs capaciteit. Doel hierbij is van de cluster Kootwijk een toeristische toplocatie te maken. Dit kan door, aansluitend aan de bestaande parken, nieuwe accommodaties te realiseren die voldoen aan de wensen van de moderne toerist en passen in de omgeving van Kootwijk.

Door de realisatie van circa 250 toeristische eenheden (dus geen 'second homes') ontstaat er een kwantitatieve en kwalitatieve impuls. Het ruimtegebruik hangt af van welk karakter deze eenheden zullen kennen (vakantiehuisjes, chalets of kampeerplaatsen) en de ruimtelijke opzet, maar zal circa 10 tot 15 hectare bedragen. Dit zal leiden tot een kwaliteitsimpuls waardoor onder andere centrale voorzieningen in staat kunnen worden gehouden. Deze kwaliteitsverbetering bereik je het effectiefst wanneer het als een nieuw park in de markt wordt gezet. Deze uitbreiding hoeft echter niet noodzakelijkerwijs plaats te vinden op één locatie, maar kan ook verspreid worden over meerdere locaties. Het gaat om een toename van de kritische massa in de cluster.

Voordelen:

- De toeristische capaciteit wordt bij dit scenario substantieel vergroot, daardoor heeft het ook positieve effecten heeft op de lokale economie;
- Met het toevoegen van toeristische eenheden kunnen ook de voorzieningen behouden, of zelfs verbeterd/uitgebreid worden.
- Met het toevoegen van toeristische eenheden ontstaat er de mogelijkheid om een meer gedifferentieerd product neer te zetten.

Nadelen:

- Afhankelijk van de beschikbaarheid van grond (met deze omvang);
- Er zal een initiatiefnemer gevonden moeten worden, met de competenties om dit als een nieuw toeristisch park in de markt te zetten;
- De spelregels van het groei- en krimpbeleid. Hierin is beschreven dat bestaande recreatiebedrijven wel mogen uitbreiden, maar er geen extra recreatiebedrijf bij mag komen binnen een cluster⁹.
- Extra druk op natuur- en landschapswaarden
- Hoeveelheid ruimte neemt af en de rust wordt mogelijk aangetast.

Met dit scenario ontstaat er een fors grotere toeristische capaciteit. De vraag is wel of er een krimplocatie gevonden kan worden, die in staat is deze groei op te vangen. Door forse stijging van het aantal (toeristische) overnachtingen en de capaciteit neemt de economische betekenis fors toe: naar circa €10 tot €14,7 miljoen.

⁹ Een mogelijkheid is om 'Buitenplaats Stuyvesandte' en/of Landal de Berkenhorst hierin te betrekken.

○ Scenario 3

Scenario 3: samenwerking door exploitatie 'Vakantiepark Kootwijk'

Scenario 3 gaat uit van de uitbreiding in scenario 1, maar dan met een gezamenlijke marktwerking. Dit maakt een grote differentiatie van het product, management en maatwerk beter mogelijk. Een dergelijk product ontstaat indien er allianties bestaan. Door het opzetten van een zogenaamd 'vakantiepark Kootwijk', kan de toeristische capaciteit en bezetting worden vergroot. De huidige parken bieden allemaal een ander product binnen het concept. Zo is het mogelijk binnen 'vakantiepark Kootwijk' verschillende doelgroepen aan te spreken en het gebruik te optimaliseren. Daarnaast biedt de gezamenlijke exploitatie voordelen voor de marketing: enkel één naam hoeft in de markt gezet te worden. Dit schept bovendien een duidelijk beeld van Kootwijk. De overheid zou in dit scenario dan initiator moeten zijn en de 'lead' moeten nemen.

Voor dit scenario zal intensief samengewerkt moeten worden en tot een overeenkomst gekomen moeten worden tussen ondernemers en overheid (pps-constructie). Het ondernemerschap wordt in de cluster gestimuleerd. Financiering zou via de Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij tot stand kunnen komen. Door de verbeterde exploitatie bestaat er op middellange termijn naar verwachting ook de mogelijkheid te investeren in nieuw verblijfsaanbod en de (centrale) voorzieningen.

Voordelen:

- Duidelijke positionering en marketing voor de gehele cluster, met daar binnen meerdere differentiaties;
- De cluster Kootwijk wordt hiermee als totaal een toeristische destinatie;
- Door de differentiatie en combinatie van verschillende sferen kan op meerdere doelgroepen worden ingespeeld;
- De gezamenlijke exploitatie brengt kosten voordelen met zich mee (marketing, overhead, infrastructuur, voorzieningen, etc.);
- Er ontstaat een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de prestaties (marketing, bezetting, omzet, etc.) en de omgeving (infrastructuur, routes, evenementen, voorzieningen, etc.);
- Door mogelijke participatie van een ontwikkelingsmaatschappij, ontstaat er meer financiële ruimte voor kwalitatieve verbeteringen en eventuele uitbreidingen van accommodaties en/of voorzieningen.
- Mogelijkheden voor gezamenlijke promotie.

Nadelen:

- De bereidwilligheid bij de afzonderlijke bedrijven en eigenaren is cruciaal. Bovendien zullen de eigenaren van de accommodaties meer verhuur moeten toestaan. De huidige structuur kan daarbij nog wel problemen opleveren;
- De groei gaat langzamer dan in de andere scenario's, waardoor de economische toegevoegde waarde niet meteen sterk kan worden vergroot.

De economische betekenis van dit scenario kan worden geraamd op circa € 8,2 miljoen.

Resumé

In de onderstaande tabel is een bondige samenvatting van de vier scenario's weergegeven. Hierbij is aangegeven op welke elementen, te weten prijs, capaciteit en/of bezetting, wordt ingezet.

Tabel 2.4. Overzichtsmatrix

	Beschrijving	Effect			Economische betekenis
		Prijs	Capaciteit	Bezetting	
Scenario 0	Geen uitbreiding, maar kwaliteitsverbetering en optimalisatie	+/-	+/-	+/-	€ 5,4 mln.
Scenario 1	Uitvoering bestaande plannen	+/-	+	+/-	€ 7,0 mln.
Scenario 2	Scenario 1 + 250 extra toeristische eenheden	+/-	++	+/-	€ 10-14,7 mln.
Scenario 3	Scenario 1 + gezamenlijke marktbewerking	+	+	+	€ 8,2 mln.

In de scenario's 0 wordt vastgehouden aan de bestaande capaciteit. Doordat er op de locatie van de Paalhoeve geen nieuwe eenheden gerealiseerd zullen worden, is er in feite sprake van krimp. Noodzakelijke investeringen zullen gedaan moeten worden om het huidige niveau vast te houden.

In scenario 1 wordt er enige groei gerealiseerd, maar is er ten aanzien van de exploitatie sprake van een consolidatie van de bestaande situatie. In grote mate blijven de accommodaties benut worden voor eigen gebruik. Hiermee blijven net als in scenario 0 de toeristische voorzieningen onderdruk staan. De groei van de economische betekenis kan door een gebrek aan bestedingen mogelijkheden bij toeristische voorzieningen weglekken naar andere gebieden.

Scenario 2 levert de grootste groei op van de economische betekenis. In dit scenario wordt fors op een vergroting van de capaciteit ingezet. Hiermee kan het toerisme in de cluster Kootwijk op langere termijn gewaarborgd worden en ontstaat er voldoende vraag voor toeristische (all-weather) voorzieningen. Deze voorzieningen kunnen ook ten dienste staan van de inwoners van Kootwijk. Het is echter de vraag of er een krimplocatie wordt gevonden die de groei binnen dit scenario kan compenseren.

Mede door het voorgaande heeft scenario 3 de voorkeur. In dit scenario met relatief beperkte investeringen een structurele groei kan worden gerealiseerd. Door ondernemerschap en innovatie te stimuleren kunnen de toeristische prestaties worden verbeterd. Daarnaast ontstaat een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en 'het vermarkten' van het gebied. Om tot dit scenario te komen zullen eerst minimaal scenario 0 + 1 mogelijk gemaakt moeten worden. Het is wenselijk een onderzoek uit te voeren naar de haalbaarheid van scenario 3.

BIJLAGE 4: DEELNEMERSLIJST WORKSHOP

Genodigden en aanmeldingen Workshop clustervisie Kootwijk, 3 september 2009 + overleg Kootwijk Vooruit, 15 september 2009

organisatie		t.a.v.	aanwezig
Chaletpark Kootwijkerduin	p/a Schoorl Slagharen Beheer B.V.	dhr. K.T.A. Schoorl / mevr. S. Ploeg	X + X
Staatsbosbeheer Regio Oost	(uitnodiging aan E. Klein Lebbink)	vervanging: dhr. P. (Paul) Suurmond	X
	terreinbeheerder Zanderdennen	dhr. B. Harmsen	afgemeld
Landgoed Kerkendel	VVE Kerkendel	dhr. B. van Bennekom	afgemeld
		vervanging: dhr. J. (Jos) Pastor	X
Landal De Berkenhorst	Park manager	dhr. J. (John) Tol	X
	VVE en De Toekomst Ontwikkeling	dhr. L. de Vries en G. (Gerke) Terpstra	X + X
	CV "De Samenwerking"	dhr. S.J. Mors	X
	bungalow-eigenaren buiten VVE	dhr. W.J.M. (Wil) Jenner	X
Manege De Hoorn		dhr. G.J. (Gert) van den Hoorn	X
Camping en Ruitersport De Paalhoeve		dhr. L. (Leen) Thijssse	X
	De Paalhoeve B.V.	dhr. M. (Mario) van Dijk	X
Vereniging voor plaatselijk belang Kootwijk		mevr. E. (Ernie) Kuijer	X
		dhr. R. (Rene) Benneker	X
		dhr. R (Rob) Louzada	X
IVN Lunteren/Barneveld		dhr. H. Boland	afgemeld
Recron		dhr. I.E.M. (Ivo) Gelsing	X
Landal Greenparcs		dhr. B. Hoogland	---
Landal GreenParks Beheer en Projecten		dhr. M. (Maas) Brink	X
Restaurant 't Hilleljetje		dhr. V. (Victor) Louzada	X
Restaurant De Brinkhof		mw. J. van den Hoek	---
raadsfractie SGP		dhr. H.C. (Henk) van den Brink	X
		dhr. G. (Guus) Knapen	X
raadsfractie CDA		dhr. F. (Frits) Appelman	afgemeld
raadsfractie Pro '98		dhr. A. (Aart) Barendregt	X
raadsfractie Christenunie		dhr. J.A. (Jaap) van den Top	X
raadsfractie VVD		dhr. A. (Adriaan) Guldrie	X
raadsfractie Burger Initiatief		dhr. D. (Dick) van Rheenen	X
raadsfractie Lijst 8			---
provincie Gelderland	Afd. PC-MERO	dhr. G. (Gerard) Nijenhuis	X
provincie Gelderland	Afd. PC-MERO	dhr. J.Reyntjes	X
provincie Gelderland	Afd. Vergunningverlening	dhr. K. (Kas) Klein	X
DHV B.V.		mevr. L. (Lyda) Dik	X
DHV B.V.		mevr. D. (Dorien) Grote Beverborg	X
DHV B.V.		mevr. L. (Lieselotte) Nagtegaal	X
ZKA		dhr. W. (Walter) Roovers	X
ZKA		dhr. D. (Dirk) van den Hombergh	X
gemeente Barneveld	B&W	dhr. A. (Aart) de Kruijff	X
gemeente Barneveld	B&W	dhr. G. (Gerard) van den Hengel	X
gemeente Barneveld	Afd. BMO	dhr. J. (Jan) Wessels	---
gemeente Barneveld	Afd. RBW	dhr. A. (Arjan) Bossenbroek	X

BIJLAGE 5: HANDREIKING ONDERNEMERSPLANNEN, CHECKLIST A EN B

CHECKLIST A

HUIDIGE SITUATIE + GLOBAAL UITBREIDINGSPLAN.

Deze checklist is bedoeld om een goed beeld te krijgen van de huidige situatie van uw recreatieterrein en van de hoofdlijnen van uw uitbreidingsplannen. Op grond van deze gegevens kan uw plan worden getoetst aan de clustervisie en kan de globale natuurtoets worden uitgevoerd.

1. Algemene gegevens ondernemer

- 1.1 Naam bedrijf
- 1.2 Naam contactpersoon bedrijf
- 1.3 Telefoonnummer
Emailadres
Internetadres
- 1.4 Bezoekadres
straat:
postcode:
plaats:
- 1.5 Postadres:
straat/postbus:
postcode:
plaats:
- 1.6 Kadastrale gegevens
Gemeente:
Nummer:

2. Gegevens gemeente

- 2.0 Naam gemeente
- 2.1 Naam contactpersoon
Telefoonnummer
Emailadres
- 2.2 Postadres:
straat/postbus;
postcode:
plaats:

3. Algemene bedrijfsgegevens bestaand toeristisch-recreatief bedrijf

- 3.1 Type bedrijf
(meerdere typen aan te kruisen)
- 0 Kampeerterrein

- 0 Bungalowterrein
- 0 Groepsaccommodatie, kampeerboerderij, kamphuis
- 0 Dagrecreatie, namelijk
- 0 Horeca: restaurant, café, zalenverhuur e.d.
- 0 Appartementencomplex
- 0 Hotel
- 0 Pension
- 0 Kamperen bij de boer
- 0 Overig namelijk

3.2 Omvang (aantal plaatsen)

	Vergunde situatie	Feitelijke situatie
0 Toeristische kampeerplaatsen		
0 Seizoensplaatsen/jaarplaatsen voor toercaravans		
0 Jaarplaatsen (stacaravans)		
0 Verhuurcaravans		
0 Trekkershutten		
0 Bungalows/huisjes voor verhuur		
0 Bungalow/huisjes in gebruik als tweede woning		
0 Horeca: m2 zaalruimte, aantal personen.		
0 Anderszins nl.....		

3.3 Grootte huidig terrein (ha)

Aantal ha in eigendom	...
Aantal ha in erfpacht	...
Aantal ha gehuurd	...

Aantal ha totaal	...

3.4 Is er sprake van uitponding d.w.z. zijn ook de gronden met stacaravans/chalets/huisjes verkocht dan wel in erfpacht uitgegeven?

- 0 ja, geheel
- 0 ja, deels
- 0 nee

Is er sprake van permanente bewoning?

- 0 ja
- 0 nee
- 0 zo, ja, - op hoeveel standplaatsen vindt dit plaats?standplaatsen.
 - is er sprake van gedooggevallen? gedooggevallen
 - beschikt u over een plan van aanpak om deze situatie te beeindigen? (plan van aanpak meezenden met dit formulier).

Noot: een van de uitgangspunten van groei en krimp is, dat bedrijven met permanente bewoning niet in aanmerking komen voor uitbreiding, tenzij zij een plan van aanpak hebben om de permanente bewoning te beeindigen.

3.5 Belangrijkste voorzieningen op het bedrijf

- 0 Receptie
- 0 Kantine
- 0 Restaurant
- 0 Snackbar
- 0 Openlucht zwembad
- 0 Overdekt zwembad
- 0 Waterplas
- 0 Recreatieruimte
- 0 Recreatieteam in zomer
- 0 Fietsverhuur
- 0 Wasserette
- 0 Speeltuin
- 0
- 0
- 0
- 0

3.6. a. Hoeveel bezoekers/overnachtingen heeft uw bedrijf op jaarbasis?

.....bezoekers

.....overnachtingen

3.6. b. Hoe is de spreiding van deze bezoekers en overnachtingen over het seizoen

3.6.c. Hebt u een idee, welk deel van uw klanten de natuur ingaan rondom uw terrein en welke richtingen gaan zij dan uit (kaartje).

3.7 Classificatie (aantal sterren)

.. sterren

3.8 Jaar van oprichting(jaartal)

Sinds wanneer eigenaar/exploitant?(jaartal)

3.9 Rechtsvorm

3.10 Openingsperiode gedurende het jaar

3.11 Deelnemer aan samenwerkingsverband(en) en zo ja welke?

0 Ja, namelijk

0 Nee

3.12 Heeft u een bedrijfsplan?

0 Ja, opgesteld in (jaartal)

0 Nee

3.13 Wat zijn de belangrijkste doelgroepen?

.....
.....
.....
.....

3.14 Wat zijn de afgelopen 3 jaren de belangrijkste investeringen geweest in uw bedrijf?

.....
.....
.....

3.15 Betreft het initiatief een hoofd- of nevenactiviteit ?

☐ Hoofdactiviteit

☐ Nevenactiviteit

Indien er sprake is van een nevenactiviteit wat is dan de hoofdactiviteit?

☐ Landbouw.

☐ Andere hoofdactiviteit te weten

Reeds aanwezige nevenactiviteiten:

☐ Minicamping

☐ Andere vorm van logies te weten

☐ Verkoop aan huis

☐ Andere vorm van verbreding

☐ Deeltijdbaan buiten de onderneming

4. Gewenste situatie/plan

4.1 Beschrijving van het uitbreidingsplan op hoofdlijnen.

Toevoegen: kaartje van globaal uitbreidingsplan met daarop:

- begrenzing huidig terrein + begrenzing gewenste uitbreiding
- locatie van de diverse recreatie-eenheden (vraag 3.2)
- ingang(en) en uitgang(en) terrein

.....

Korte, kernachtige beschrijving van uw

plannen.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 Waarvoor heeft u de extra ruimte nodig? Welke kwaliteitsverbeterende maatregelen wilt u toepassen?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 Zijn er mogelijkheden voor inbreiding en herstructurering van de recreatieve voorzieningen op het huidige terrein?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 Hoe ziet het gehele bedrijf er na realisering van de plannen uit in capaciteit/eenheden?

Aantal	Feitelijke huidige situatie (hetzelfde als vraag 3.2)	Nieuwe totale situatie na realisatie plannen
0 Toeristische kampeerplaatsen		
0 Seizoensplaatsen/jaarplaatsen voor toercaravans		
0 Jaarplaatsen (stacaravans)		
0 Verhuurcaravans		
0 Trekkershutten		
0 Bungalows/huisjes voor verhuur		
0 Bungalow/huisjes in gebruik als tweede woning		
0 Horeca: m2 zaalruimte, aantal personen.		
0 Anderszins nl.....		

4.5 Hoe groot is de gewenste uitbreiding (hectares)?
...ha

Zijn de uitbreidingsgronden in eigendom, gepacht of niet in bezit?

0 in eigendom

0 gepacht

0 niet in bezit

Indien niet in bezit wie is dan de eigenaar?

- grote terreinbeheerder, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten

- gemeente

- particulier.....

Is grondverwerving een knelpunt?

0 ja

0 nee

Huidige gebruik van deze gronden (bijv bos, andere natuur landbouw)

4.6 Is er sprake van uitbreiding in bebouwing?

0 Ja

0 Nee

0 Zo, ja, betreft het:

1 uitbreiding van de bebouwing op het huidige terrein (aantal m2:...)

2 uitbreiding van bebouwing op het nieuwe terrein (aantal m2...)

Hoeveel m2 is de huidige bebouwing? m2

Indien het om bestaande bebouwing gaat, wat is het huidige gebruik/de huidige bestemming?

Indien niet in bezit wie is dan de eigenaar?

0 in eigendom

0 gepacht

0 niet in bezit

Naam eigenaar:

4.7 Gaat u zich richten op nieuwe doelgroepen en zo ja welke?

0 Geen nieuwe doelgroepen

0 Wel nieuwe doelgroepen te weten

.....

.....

.....

.....

.....

4.8 Als uw plan niet door gaat wat voor gevolgen heeft dit voor uw bedrijf?

.....

.....

.....

.....

Als het plan niet doorgaat wat voor alternatieven heeft u dan?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Ruimte voor opmerkingen/vragen.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

CHECKLIST B

UITGEWERKT UITBREIDINGSPLAN

Deze checklist is bedoeld om een gedetailleerd beeld te krijgen van uw uitbreidingsplan. Deze gegevens zijn nodig voor het uitvoeren van een natuuronderzoek m.b.t uw plan en voor de beoordeling van de kwaliteit van uw plan.

N.B.: In het onderstaande is aangegeven, waaraan in uw plan minimaal aandacht moet worden besteed. Uiteraard is het zaak, dat u verder met een kwalitatief goed en, zo mogelijk, onderscheidend plan komt.

1 inhoud uitgewerkt uitbreidingsplan.

Toevoegen: kaart inrichtingsplan van gehele terrein (inclusief uitbreiding), waarop:

- begrenzing huidig terrein + uitbreiding
- locatie van diverse recreatie-eenheden
- locatie van algemene voorzieningen
- ontsluitingswegen
- in- en uitgang(en)
- beplantingselementen

1.0 Beschrijving van situatie na uitbreiding, waarin in ieder geval zijn opgenomen:

- type bedrijf (zie checklist A, 3.1)
- omvang (aantal plaatsen) (zie checklist A, 3.2)
- grootte terrein (in ha, zie checklist A, 3.3)
- belangrijkste voorzieningen op het terrein (zie checklist A, 3.5)
- aantal bezoekers/overnachtingen (zie checklist A, 3.6)
- belangrijkste doelgroepen (zie checklist A, 3.13)
- samenwerking met andere bedrijven (indien van toepassing)

1.1 Relatie met omgeving

In ieder geval aandacht voor de volgende thema's:

- relatie met omringende natuur en landschap (bijv. beplantingsplan/ locatie in- en uitgangen, informatievoorziening)
- (toename) licht- en/of geluidshinder
- verkeersaantrekkende werking (benodigde parkeerplaatsen)
- milieukwaliteit (milieuzorg op terrein, milieubarometer).

Bij deze thema's aangeven hoe u hier al dan niet invulling aan gegeven heeft.

2. grondslag/onderbouwing uitbreidingsplan.

Aangeven waarom u wilt uitbreiden/herstructureren en welke meerwaarde dit oplevert.

Aandacht voor thema's:

- economische duurzaamheid van het bedrijf (zie clustervisie)
- bijdrage aan toeristisch streefbeeld cluster (zie clustervisie)
- bijdrage aan toeristisch produkt Veluwe (zie clustervisie).
- bijdrage aan innovatie

3. financiële aspecten.

Onder het thema financiële achtergronden van uw bedrijf de volgende zaken opnemen:.

3.1 totale investeringen uitbreidingsplan

3.2 verdeling investeringen over:

- grondaankoop
- bebouwing
- natuur- en landschapswaarden/beplanting
- etc.

3.3 financiering van de investeringen

Separaat een investerings- en financieringsplan bijvoegen.

3.4. (eventuele) fasering van de investeringen.

3.5 exploitatieprognose, waarbij:

Exploitatiebegroting (winst- en verliesrekening na realisering van het plan voor 3 jaar)

Exploitatiebegroting (winst- en verliesrekening bij ongewijzigde voortzetting van de huidige exploitatie/niet door gaan van de plannen voor de komende 3 jaren)

Toevoegen: Kopie jaarrekening van de afgelopen 3 jaren;

Ruimte voor opmerkingen/vragen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Meer informatie

www.gelderland.nl/Veluwe2010 – Groei en Krimp

Colofon

Uitgave: Provincie Gelderland

Fotografie: Pandion Luchtfoto's (pagina 6),
Jaqueline Midavaine/AERIAL MAPS (overige
luchtfoto's), Dick Brouwers fotografie

Vormgeving: Kees de Bruijn, Giesbeek

Druk: Provincie Gelderland

Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten
worden ontleend.

Provincie Gelderland

Markt 11

Postbus 9090

6800 GX Arnhem

T (026) 359 90 00

provincie
Gelderland

Groei en Krimp

Handreiking ondernemersplannen

Inhoud

Voorwoord	1
Wat is Groei en Krimp?	3
Pijplijnplan	3
Groeivisies	5
Krimpbuffer	6
Geduld...	7
Groeiplannen: in vijf stappen naar uitbreiding	9
Stap 1: Oriëntatie: is uitbreiding wel de beste optie?	9
Stap 2: Globaal plan	10
Stap 3: Planuitwerking	11
Stap 4: Formele plan- en vergunningenprocedures	14
Stap 5: Realisatie	14
Herstructureringsplannen	15
Welke procedure?	16
Benodigde checklisten	17
Ondersteuning	17

Voorwoord

De Veluwe is een van de belangrijkste vakantiegebieden in Nederland. Mijn ambitie is om de Veluwe nog aantrekkelijker te maken voor toeristen ("De Veluwe op één"). Daarvoor zijn forse inspanningen nodig van overheden, maar vooral ook van ondernemers.

Tot dusverre kon er weinig op de Veluwe. De sterke kanten van de Veluwe (waardevolle natuur, prachtig landschap) bleken lastig te verenigen met economische ontwikkelingen. Met het project Groei en Krimp komt hier naar mijn overtuiging verandering in. Het biedt aan recreatiebedrijven weer ontwikkelperspectief en mogelijkheden tot kwaliteitsverbetering en vernieuwing. Van mijn kant wil ik er alles aan doen om bij te dragen aan een goed ondernemersklimaat.

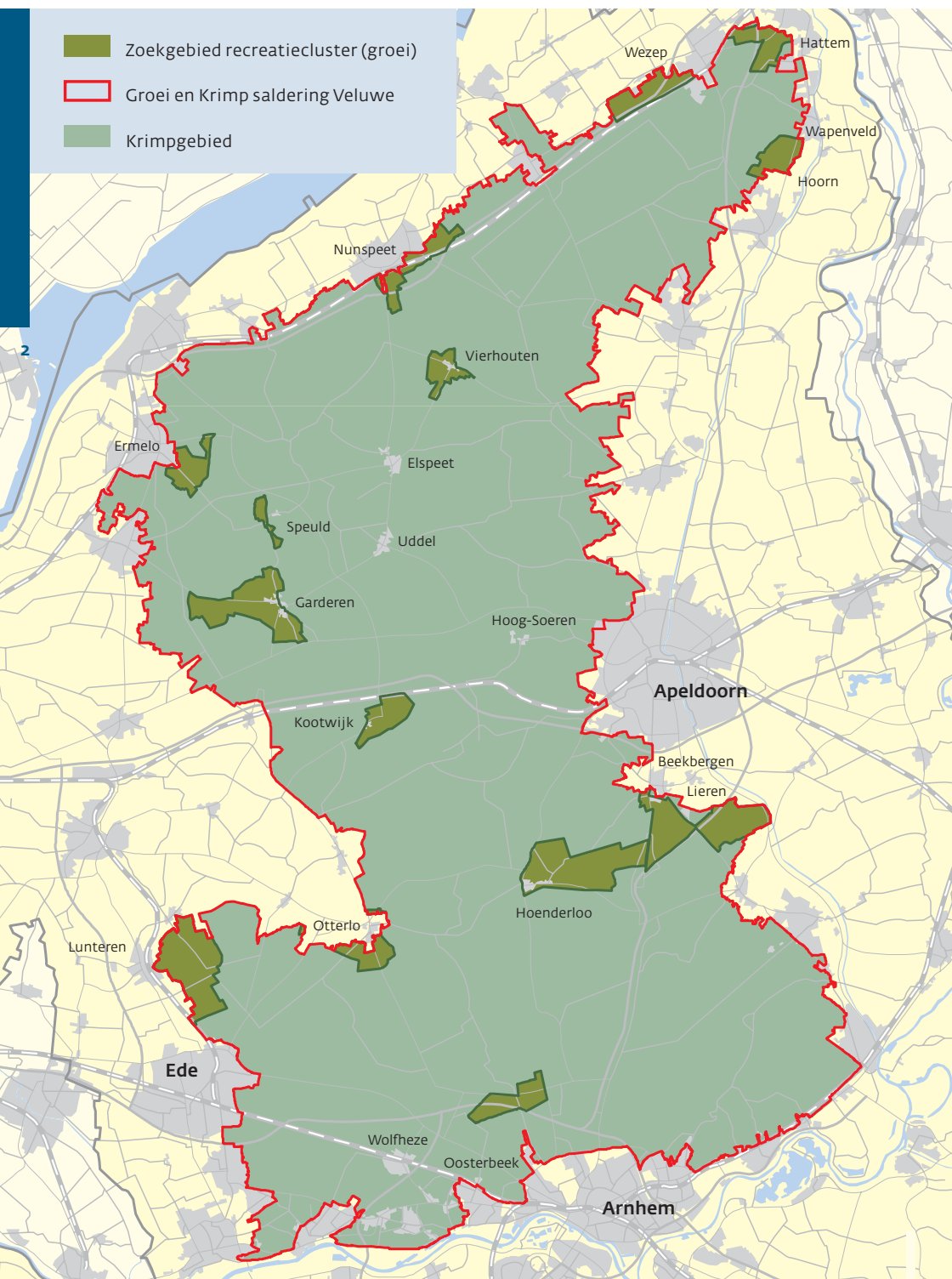
Na een lange aanloop gaat het project Groei en Krimp nu een nieuwe fase in. De eerste groeitender wordt dit najaar uitgeschreven. Ondernemers in groeiclusters op de Veluwe worden uitgenodigd met uitbreidingsplannen

te komen. Kwaliteit is daarbij het sleutelwoord. U kunt zich onderscheiden door goed te kijken naar uw omgeving, op een slimme manier in te spelen op nieuwe markten en doelgroepen en gepaste aandacht te besteden aan natuur en landschap. In deze handreiking leest u hoe u tot een kwalitatief hoogwaardig uitbreidingsplan komt.

U hoeft natuurlijk niet uit te breiden. Er zijn ook andere manieren om een eigentijds recreatieproduct neer te zetten. Bijvoorbeeld door te investeren in kwaliteitsverbetering op uw terrein: upgradering van bestaande voorzieningen en overnachtingmiddelen, verruiming van plaatsen, nieuwe producten et cetera. In deze handreiking wordt ook ingegaan op de aanpak van interne kwaliteitsverbetering.

Ik vertrouw erop dat deze handreiking u verder op weg helpt. Veel succes met uw plannen en uw bedrijf!

René van Diessen
gedeputeerde voor Recreatie en Toerisme

Wat is Groei en Krimp?

De Veluwe is het grootste aaneengesloten natuurgebied en één van de belangrijkste toeristische gebieden van Nederland. Dat willen we graag zo houden en het liefst willen we de positie en kwaliteit van de Veluwe als toprecreatiegebied nog versterken. Dit laatste is hard nodig: de marktpositie staat onder druk. Bedrijven hebben ontwikkelruimte nodig om te kunnen investeren in kwaliteit en om een eigentijds recreatieproduct te kunnen bieden.

Om dat mogelijk te maken wordt gewerkt met het Groei- en Krimpscenario voor de verblijfsrecreatie op de Veluwe. Krimpen gebeurt op voor de natuur meest kwetsbare locaties en groeien kan op minder gevoelige plaatsen. Zo wordt weer ontwikkelruimte geboden voor recreatiebedrijven en kan ook natuurwinst worden gerealiseerd. Het doel van kwaliteitsverbetering is vertaald in een kwantitatieve ambi-

tie: 100 hectare groei en 100 hectare krimp. Krimp houdt in: het uitkopen of uitplaatsen van recreatiebedrijven. Dit gebeurt op vrijwillige basis. De verworven krimpterreinen worden weer teruggegeven aan de natuur. De krimphectaren komen vervolgens beschikbaar als groeiruimte voor recreatiebedrijven in groeiclusters.

Pijplijnplan

Op de Veluwe worden 13 recreatieclusters onderscheiden (zie kaart). Twee clusters in de gemeente Apeldoorn (Beekbergen en Hoenderloo) hebben de status van "pijplijnplan". Vooruitlopend op de structurele aanpak van Groei en Krimp zijn hier vijf uitbreidingsplannen in procedure gebracht met een totale oppervlakte van circa 15 hectare. Omdat er een beroepsprocedure loopt tegen het bestemmingsplan Hoenderloo kan hier de schop nog niet zomaar in de grond.

Groeivisies

Voor de andere recreatieclusters zijn groeivisies opgesteld of in ontwikkeling. In deze clustervisies wordt aangegeven waar uitbreidingen eventueel wel passen en waar absoluut niet. Ook wordt in deze groeivisies aangegeven welke toeristisch-recreatieve ontwikkeling wenselijk is voor een cluster.

In veel clusters komen bijvoorbeeld veel vaste jaarplaatsen voor (stacaravans/chalets). Uitbreidingsplannen zullen een toegevoegde waarde moeten hebben voor het cluster als geheel. Kwaliteitsverbetering staat voorop! Ideeën en aangrijpingspunten daarvoor worden in de clustervisie gegeven.

Groei in uitvoering: De Lindenhof

In de gemeente Renkum is een groeiplan gerealiseerd bij het recreatiebedrijf De Lindenhof. Feitelijk is dit een mini-groei-krimp. Er vindt een uitbreiding plaats van 3,5 hectare met aanleg

van natuurvriendelijke voorzieningen. Aangrenzend aan het terrein heeft de eigenaar ter compensatie circa 3 hectare als natuur ingericht. Per saldo resteert op deze locatie een nulgroei in hectaren; in kwalitatieve zin is sprake van winst.

Krimpbuffer

Om te kunnen groeien is er krimp nodig. Daar is de afgelopen periode hard aan gewerkt. Tot dusverre zijn 4 recreatieterreinen aangekocht en

teruggegeven aan de natuur. De totale oppervlakte hiervan bedraagt ruim 30 hectare. Hiermee is voldoende krimpbuffer opgebouwd om in 2006 nieuwe groeiruumte te bieden. Dit najaar zal

Krimp in uitvoering: Gerritsfles

De krimp stopt niet bij de verwerving van een terrein. Op het voormalige campingterrein Gerritsfles te Kootwijk

heeft sloop, verwijdering van gebouwen en infrastructuur intussen plaatsgevonden. Het terrein wordt vervolgens teruggegeven aan de natuur.

de provincie het besluit daartoe nemen en een groeitender van circa 15 hectare uitschrijven. De provincie verwacht verdere krimpaankopen te doen zodat met enige regelmaat (het streven is jaarlijks) groeitenders worden uitgeschreven.

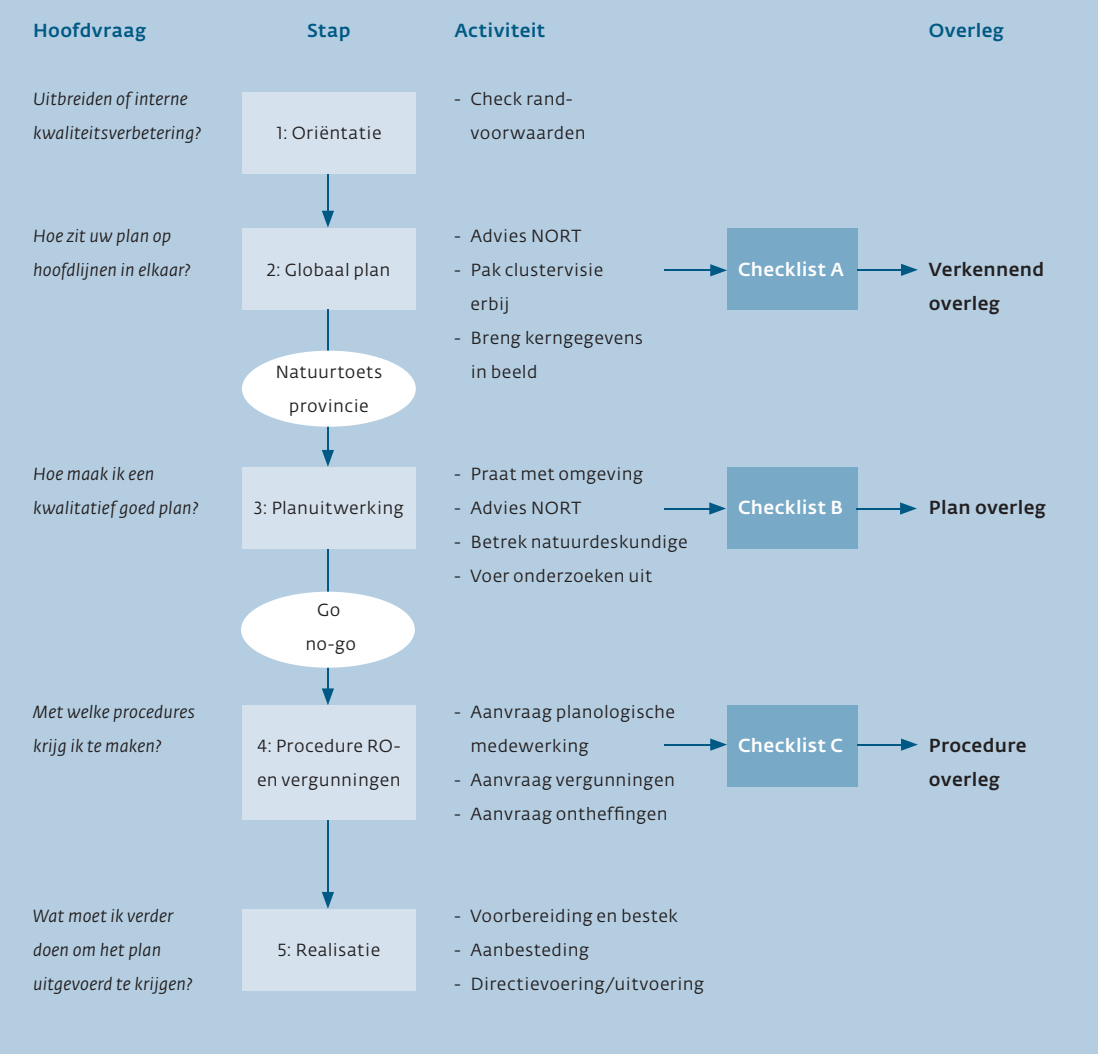
Geduld...

Groei en Krimp biedt nieuwe openingen, alleen gaat dat niet zo snel en makkelijk als betrokkenen zouden willen. De krimp geschiedt op vrijwillige basis en bij de groei kan lang niet alles. De Veluwe is immers een bijzonder natuurgebied, waar de Natuurbeschermingswet (Vogel- en Habitatrichtlijn) van toepassing is. Dat vraagt om een behoedzame en zorgvuldige aanpak. Als dat niet wordt gedaan, is de kans groot dat uitbreidingsplannen de eindstreep niet halen en dan is alle moeite voor niets geweest. Bedenk dat er zonder Groei en Krimp helemaal niets mogelijk is. Met wat geduld maakt de Groei- en Krimpaanpak meer mogelijk. Uiteindelijk biedt het aan enkele tientallen bedrijven op de Veluwe weer perspectief op ontwikkeling!

Voor de meest recente stand van zaken van Groei en Krimp kijk op: www.gelderland.nl/Veluwe2010.

Relatie met andere plannen

Groei en Krimp is onderdeel van het programma Veluwe 2010. Vanuit dit programma worden ook andere projecten uitgevoerd die gericht zijn op het versterken van natuur en landschap, het wegnemen van barrières ("de eindeloze Veluwe") en het versterken van de economische structuur. Groei en Krimp is verder onderdeel van een breder toeristisch programma ("Veluwe op één"). Vanuit dit programma wordt langs verschillende sporen gewerkt om het toeristisch-recreatieve product en de toeristische sector op de Veluwe te promoten. Het Veluws Bureau voor de Toerisme doet veel aan marketing en promotie van de Veluwe. Zo wordt gewerkt aan verbetering van het informatiemanagement (digitaal) en er is een nieuw fietsroutenetwerk aangelegd.

Groeiplannen: in vijf stappen naar uitbreiding

Om tot daadwerkelijke uitbreiding van uw recreatieterrein te komen dient u de volgende hoofdstappen te doorlopen:

- 1 Oriëntatie: is uitbreiding wel de enige of beste optie?
- 2 Globaal Plan: hoe ziet uw plan op hoofdlijnen in elkaar?
- 3 Planuitwerking: hoe ziet uw plan er in detail uit en welke kwaliteit voegt u toe?
- 4 RO- en vergunningenprocedures: welke formele besluiten zijn nodig en hoe regel ik dit?
- 5 Planrealisatie: wat moet er verder nog gebeuren om het plan uitgevoerd te krijgen?

Hierna worden de stappen nader toegelicht.

Stap 1: Oriëntatie: is uitbreiding wel de beste optie?

Veel ondernemers hebben uitbreidingswensen. Omdat de groeiruimte schaars is zullen niet alle uitbreidingsplannen kunnen worden gehonoreerd. Het is daarom zinvol om u te beraden op de vraag wat in uw situatie het beste past: uitbreiding of investeren in kwaliteitsverbetering op het bestaande terrein. Uit inventarisaties bij recreatiebedrijven is namelijk gebleken dat er in het algemeen nog veel verbeterd kan worden op bestaande terreinen. Uitbreiden kost geld en inspanningen: er moet onderzoek worden verricht en een plan worden

gemaakt, er moet worden geïnvesteerd, grond aangekocht of ingericht en er dient een krimpbijdrage te worden betaald. Deze krimpbijdrage bedraagt € 33.000 per groeihectare.

Besef bij een keuze voor uitbreiding ook dat er randvoorwaarden gelden waar u absoluut aan moet voldoen:

- de uitbreiding moet worden ingezet voor toeristische verblijfsrecreatie, dat wil zeggen voor verblijfsrecreatie waarbij sprake is van een toeristische verhuur van overnachtingeenheden (tenten, toer- en stacaravans, recreatiebungalows);

- terreinen waar permanente bewoning plaatsvindt worden uitgesloten van groei, tenzij aangetoond en gegarandeerd wordt dat permanente bewoning wordt beëindigd.

Proces

De gemeenten sturen de bij hen ingediende globale uitbreidingsplannen, voor zover ze passen binnen de clustervisie, door naar de provincie. Op basis van de gegevens in de uitbreidingsplannen vergelijkt de provincie de natuureffecten van deze plannen met die van de al gerealiseerde krimp (natuurtoets). Deze vergelijking moet positief uitvallen. Als dit niet het geval is zullen de betreffende uitbreidingsplannen moeten worden gewijzigd of in een uiterste geval uit procedure moeten worden gehaald. Op basis van deze beoordeling door gemeente en provincie krijgt u van de gemeente bericht of het zinvol is om uw globale plan verder uit te werken in een uitwerkingsplan.

Stap 2: Globaal plan

In de globale planfase hoeft u nog geen gedetailleerd plan maken. Dat is zonde van de tijd en energie. Een globale schets met kernachtige toelichting én inzicht in enkele belangrijke kerngegevens is in deze stap voldoende. Denk daarbij aan omvang van de geplande uitbreiding, aantal en soort nieuwe recreatie-eenheden en dergelijke (gebruik hierbij checklist A). Na oriënterend overleg met de gemeente weet u of verdere uitwerking kansrijk is of niet.

Om tot goede en kansrijke plannen te komen is het belangrijk om in een vroeg stadium met de gemeente om de tafel te gaan zitten en goed te letten op wat er in de clustervisie staat. De NORT-consulent kan u op weg helpen om tot een kwalitatief goed plan te komen. Na het verkennende gesprek met de gemeente dient u uw globale uitbreidingsplan, binnen 8 weken na opening van de groeitender, bij de gemeente in te dienen.

Stap 3: Planuitwerking

In deze stap gaat u uw plan nader invullen en uitwerken tot een gedetailleerd uitbreidingsplan. Aan het begin van deze stap – of al eerder, in stap 2! – is het belangrijk dat u met de omgeving (omwonenden, bedrijven in de buurt) in contact treedt en hun ideeën en opmerkingen betreft bij de verdere planuitwerking. Na het verkennende gesprek met de gemeente in de vorige stap weet u op

welke punten speciale aandacht en mogelijk ook aanvullend onderzoek nodig is. Hier zult u in de planuitwerking rekening mee moeten houden. Een van die punten is de wijze van omgaan met natuurwaarden. U dient te inventariseren welke mogelijkheden er zijn om zo goed mogelijk met de aanwezige natuurwaarden om te gaan. Neem hiervoor contact op met een deskundige van de provincie op het gebied van

Tips om tot kwalitatief hoogstaande en/of onderscheidende plannen te komen:

- *Let op samenhang met bestaande terrein.* De kwaliteit van uw uitbreidingsplan wordt groter wanneer uw ook uw bestaande terrein betreft bij de kwaliteitsverbeterende maatregelen, die u wilt nemen;
- *Let op samenstelling cluster.* De Veluwe als geheel is niet gebaat bij meer van hetzelfde. Als terreinen in cluster al vol staan met stacaravans is uitbreiding in deze richting minder kansrijk;
- *Thematiseer.* Door u te richten op specifieke doelgroepen of u terrein een bepaald thema mee te geven kunt u zich onderscheiden van andere terreinen en een bijdrage

leveren aan de diversiteit van het aanbod;

- *Houd bij uw inrichting rekening met de omringende natuur en landschap.* Suggesties: creëer ruime en groene plaatsen, laat uw beplantingsplan aansluiten bij de omgeving (inheemse soorten), zorg voor een goede overgang tussen uw terrein en de omgeving (zoning), probeer door een juiste ligging van uw toegangen de druk op de omringende natuur te verminderen;
- *Haak aan bij markttrends*, zoals wellness- en healthtoerisme, sportieve recreatie;
- *Realiseer nieuwe of onderscheidende accommodaties en voorzieningen*, zoals innovatieve chalets, ecolodges, bijzondere voorzieningen, tenten of groepsaccommodaties.

de Natuurbeschermingswet, of probeer via uw brancheorganisatie in contact te komen met een natuurdeskundige die u kan adviseren.

Met de NORT-consulent en eventueel ook medewerkers economie/recreatie en toerisme van de gemeente en/of de provincie kunt u de toeristisch-recreatieve kwaliteit van het plan verder aanscherpen (zie tips op pagina 11). Het is essentieel dat u in uw plan duidelijk maakt wat de toegevoegde waarde van het plan is voor het recreatiecluster of de Veluwe als geheel. Uw plan zal uiteindelijk op plankwaliteit worden beoordeeld door een onafhankelijke adviescommissie (zie pagina 13).

Geadviseerd wordt het concept-uitbreidingsplan te bespreken met de gemeente. Na dit inhoudelijke planoverleg kunt u uw definitieve uitbreidingsplan bij de gemeente indienen. Tegelijkertijd kunt u een verzoek indienen tot wijziging van het bestemmingsplan ten bate van uw uitbreiding. Dit dient te zijn gebeurd *binnen 22 weken na opening van de groeitender*.

Wat moet er in een uitgewerkt uitbreidingsplan staan?

- Vlekkenplan: plattegrond op schaal waarop u aangeeft hoe u de locatie wilt inrichten (met gebouwen, parkeerterrein, indeling van kampeerterrein, ontsluiting op openbare weg, aansluiting op/verweving met bestaande terrein et cetera);
- Financiële paragraaf (bedrijfs-economische onderbouwing);
- Natuurparagraaf: natuur- en landschappelijke inpassing, maatregelen om recreatiedruk op omgeving te minimaliseren, samenwerking met natuurbeheerders;
- Toeristisch-recreatieve onderbouwing: omvang, soort en aard uitbreiding, relatie met bestaand terrein, relatie met regionale toeristisch-recreatief product;
- Communicatie: resultaten van gevoerd overleg met overheden, adviseurs, omwonenden en andere betrokkenen.

Zie verder voor inhoudelijke eisen en aan te leveren informatie checklist B.

Proces

Na definitieve indiening stuurt de gemeente de uitbreidingsplannen door naar de onafhankelijke adviescommissie "Ontwikkeling verblijfsrecreatie Veluwe", die de kwaliteit van de plannen gaat beoordelen. Dit doet zij op basis van de volgende hoofdcriteria:

- 1 Bijdrage aan de gewenste recreatieve ontwikkeling van de Veluwe (recreatieve duurzaamheid). Uitbreidingsplannen moeten zo goed mogelijk inspelen op de wensen en behoeften in het recreatiecluster. Er is op de Veluwe behoefte aan vernieuwing en innovatie, niet aan "meer van hetzelfde".
- 2 Bijdrage aan de gewenste ecologische ontwikkeling van de Veluwe (ecologische duurzaamheid). De uitbreidingsplannen kunnen zich onderscheiden door de mate waarin ze met hun inrichtings- en beheersmaatregelen inspelen en zich richten op de omringende natuur.
- 3 Bijdrage aan de economische duurzaamheid (economisch krachtig en vitaal). Onder de uitbreidingsplannen moet een solide financiële basis liggen en de plannen moeten een betekenis en spin-off hebben richting plaatselijke voorzieningen, horeca- en winkelaanbod.

Een meer gedetailleerde criterialijst kan bij de provincie Gelderland worden opgevraagd en zal ook door de gemeente, tijdens het verkennend planoverleg, worden uitgereikt en toegelicht.

De provincie voert in deze fase een gedetailleerd natuuronderzoek uit.

De adviescommissie geeft aan de betreffende gemeenten en de provincie advies of er voldoende kwaliteit in zit en wat de "betere plannen zijn". De provincie bepaalt op basis van het advies en het natuuronderzoek vervolgens in overleg met de gemeenten welke plannen doorkunnen en in bestemmingsplanprocedure kunnen worden gebracht. Als er meer plannen zijn dan er aan groei-ruimte beschikbaar is kan het nodig zijn om uitbreidingsplannen aan te houden. Deze bedrijven kunnen dan weer in een volgende groeitender meedoen. Uiteindelijk krijgt u van de gemeente bericht of uw plan door kan in de procedure of niet. U krijgt dan tevens een uitnodiging voor procedureoverleg met de gemeente (over de bestemmingsplanprocedure/benodigde vergunningen en ontheffingen et cetera).

Stap 4: Formele plan- en vergunningenprocedures

Bij uitbreidingsplannen zal standaard een ruimtelijke planprocedure moeten worden doorlopen. Doorgaans zal dit een herzienings- of wijzigingsprocedure zijn. Tevens zult u verschillende vergunningen en ontheffingen moeten aanvragen, zoals bouwvergunning, vergunning Natuurbeschermingswet, ontheffing Flora en Faunawet en indien aan de orde kapvergunning, milieuvergunning en drank- en horecavergunning.

Tijdens het procedureoverleg met de gemeente wordt bepaald welke RO- en vergunningenprocedures van toepassing zijn en welke onderzoeken nodig zijn (gebruik bij deze stap checklist C).

Proces

Voor een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet (Vogel- en Habitatrichtlijn) is een gedetailleerd natuuronderzoek vereist. Bij de vergunningaanvraag en de ruimtelijke planprocedure kunt u gebruik maken van het natuuronderzoek dat in stap 3 door de provincie is uitgevoerd.

Stap 5: Realisatie

Op het moment dat bestemmingsplan en vergunningen onherroepelijk zijn kunt u starten met de daadwerkelijke planuitvoering. In deze fase, die bestaat uit werkvoorbereiding, maken van technische tekeningen, opstellen bestekken, kostenramingen, aanbesteding, directievoering en ingebruikneming, bent u vanzelfsprekend zelf aan zet.

Duidelijk zal zijn dat het doorlopen van bovenstaande uitbreidingsprocedure de nodige tijd kost. Voor de RO- en vergunningenprocedures moet u gemiddeld op minimaal 1 jaar rekenen. Als er bezwaar en beroep wordt aangetekend, gaat het natuurlijk langer duren.

Herstructureringsplannen

Als u de plaatsen wilt aanpassen, nieuwe voorzieningen wilt realiseren of bestaande voorzieningen wilt upgraden en u doet dit binnen de bestaande terreingrenzen, dan praten we over herstructureringsplannen en interne kwaliteitsverbetering. Voor dat soort plannen geldt geen natuurcompensatie in de vorm van krimp. Wachten op de groeitender is dus niet nodig. Ondernemers kunnen hun eigen plan trekken. Welke stappen moet u doorlopen als u zo'n herstructureringsplan wilt maken?

In principe kan hetzelfde stappenplan worden aangehouden als bij uitbreidingsplannen. In de meeste gevallen, zeker voor minder ingrijpende plannen, is een veel minder zware invulling van de stappen nodig: zo is vaak geen zware bestemmingsplanprocedure nodig of hoeft er geen Natuurbeschermingswetvergunning aangevraagd te worden. Ook hoeft u niet persé te voldoen aan de ruimtelijke randvoorwaarden zoals opgenomen in de clustervisie. Wel is het verstandig

om bij grote herstructureringen rekening te houden met het in de clustervisie opgenomen toeristisch-recreatieve streefbeeld.

Welke procedure?

Per type herstructurering en afhankelijk van het gemeentelijke bestemmingsplanbeleid kunnen de te doorlopen procedures verschillen (zie de voorbeelden hieronder). Verder geldt dat indien uw bedrijf in krimpgebied ligt, u in uw herstructureringsplan extra aandacht dient te

besteden aan de natuur- en landschapscomponent. Daarom zal in het eerste verkennende overleg met de gemeente worden besproken welke procedures en toetsen in uw geval nodig zijn. Medewerkers van de provincie Gelderland kunnen in deze fase ook advies geven over de te volgen weg en procedures.

Benodigde checklisten

In het stappenplan wordt verwezen naar 3 checklisten (A, B, en C). Deze kunt u verkrijgen bij uw gemeente, RECRON en de NORT-consulent. Ook kunt u ze downloaden via de website van de provincie Gelderland. De uitgebreide versie van de criteria-lijst is eveneens aan te vragen bij uw gemeente of de provincie Gelderland.

Ondersteuning

In de fase van de planontwikkeling (stap 1 t/m 3) kunt u een beroep doen op de NORT-consulenten:

- Philip van Evert
T (06) 532 116 19
ph.vanevert@nortgelderland.nl

Voor algemene informatie over Groei en Krimp, praktijkvoorbeelden en vragen over ruimtelijke en vergunningprocedures kunt u terecht bij de provincie Gelderland, afdeling Economische Zaken van de dienst REW. Contactpersoon:

- Gerard Nijenhuis
T (026) 359 95 43
g.nijenhuis@prv.gelderland.nl

Uw gemeente kan u ook informeren over de planprocedure en -inhoud.

Voorbeelden van herstructurering van licht naar zwaar:

- Aanpassing centrale voorzieningen (bijvoorbeeld toiletgebouwen);
- Verruiming plaatsen (extensivering) en nieuw beplantingsplan;
- Interne herstructurering recreatie-eenheden en andere zonering;
- Nieuwe centrale voorzieningen;
- Omzetting naar andere overnachtingsmiddelen (bijvoorbeeld omwisseling van tent- en toer-caravanplaatsen naar stacaravans en/of bungalows of omgekeerd).

